

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

VIKTORIJA ČELKYTĖ
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS STUDIJŲ
PROGRAMA (IKITEISMINIO PROCESO
SPECIALIZACIJA)

**KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS
INFORMACIJOS RINKIMO BŪDAI
IR JŲ TAIKYMO YPATUMAI
KORUPCINIŲ VEIKŲ TYRIME**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: dr. E. Matulionytė-
Jarašūnė

.....
(parašas)

Kaunas, 2025

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS SAMPRATA IR INFORMACIJOS RINKIMO BŪDAI	9
1.1. Kriminalinės žvalgybos samprata, raida ir taikomi principai	9
1.2. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai	19
1.3. Kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimas ikiteisminiame tyrime	26
2. KORUPCIJOS BRUOŽAI IR KORUPCINIO POBŪDŽIO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ YPATUMAI	32
2.1. Korupcijos samprata, rūšys ir pagrindiniai bruožai	32
2.2. Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos	40
3. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS INFORMACIJOS RINKIMO BŪDŲ NAUDOJIMO YPATUMAI, TIRIANT KORUPCINES VEIKAS	47
3.1. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimas, tiriant korupcines veikas, LAT bylų apžvalga	47
3.2. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimas, tiriant korupcines veikas, EŽTT bylų apžvalga	54
IŠVADOS	62
PASIŪLYMAI	64
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	78
SUMMARY	79
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	80

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.

EŽTK – Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas.

KPI – Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.

KŽĮ – Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas.

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

OVĮ – Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas.

STT – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba.

VSD – Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Nuolat besivystančiame pasaulyje susiduriama su gausybe socialinių teisinių reiškinių, keliančių grėsmę valstybės ir visuomenės saugumui. Vienas tokių reiškinių – nusikalstamumas, kuris priklausomai nuo valstybės raidos, ekonominių, politinių, istorinių, kultūrinių aspektų bei teisinės sistemos, skirtingomis apraiškomis stebimas visame pasaulyje. Tad konkrečių nusikalstamų veikų pagausėjimas valstybėje įspėja apie galimus trūkumus teisinėje sistemoje.

Bene kiekvienoje šalyje susiduriama su korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis. Šis reiškinys yra viena iš pavojingiausių socialinių problemų, keliančių grėsmę ne tik valstybės ir visuomenės saugumui, tačiau ir valstybės institucijų efektyvumui, visuomenės pasitikėjimui šalies teisine sistema. Dėl šių priežasčių atsiranda būtinybė ieškoti sprendimų kaip užkardyti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas bei panaikinti korupcijos atsiradimo priežastis. Atkreipdami dėmesį į šią visuomenėje kilusią problemą, korupcijos reiškinį, su ja susijusias nusikalstamas veikas bei jų atsiradimo priežastis, pasekmes ir galimas užkardymo galimybes pradėjo tirti viso pasaulio, o taip pat ir Lietuvos mokslininkai bei tyrėjai – Aida Raudonienė „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“¹, Gintarė Šatienė „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“², Jolanta Palidauskaitė „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“³, Severinas Vaitkus „Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga“⁴, Raimundas Urbonas „Corruption in Lithuania“⁵, Ryšardas Burda „Korupcija privačiame sektoriuje: apibrėžties ir teisinio reguliavimo galimybės“⁶, Kristina Ambrazėvičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas „Korupcija privačiame sektoriuje“⁷, Vytautas Gavelis „Korupcijos

¹ Aida Raudonienė, „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“, *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 114-121, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3542>.

² Gintarė Šatienė, „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 65, 57 (2005): 113-121, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3118>.

³ Jolanta Palidauskaitė, „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“, *Viešoji politika ir administravimas*, 13 (2005): 25-38, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/eb7fd375-c8bc-41b4-a868-a5a333e58b0d>.

⁴ Severinas Vaitiekus, *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga* (Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius, 2002).

⁵ Raimundas Urbonas, „Corruption in Lithuania“, *Connections. The Quarterly Journal* 9 (2009): 67-92, <https://www.lituanistika.lt/content/71678>.

⁶ Ryšardas Burda, „Korupcija privačiame sektoriuje: apibrėžties ir teisinio reguliavimo galimybės“, *Verslo ir Teisės Aktualijos* 7, 1 (2012): 201-220, <https://doi.org/10.5200/1822-9530.2012.12>.

⁷ Kristina Ambrazėvičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Petras Ragauskas, *Korupcija privačiame sektoriuje* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021), <https://vb.lcss.lt/object/elaba:88002433/>.

klasifikacija ekonominių santykių kontekste“⁸, Valdas Pruskus „Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos“⁹, Andrejus Novikovas „Esminiai Korupcijos prevencijos įstatymo pakeitimai ir teisinio reguliavimo naujovės“¹⁰. Korupcijos reiškinių tyrė ir užsienio mokslininkai – Tomasz Grzegorz Grosse „Działania anty-korupcyjne w państwach członkowskich“¹¹, Joseph Nye „Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis“¹², Robert Klitgaard „International Cooperation Against“¹³, Jeremy Pope „Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System“¹⁴, Zhanna Semchuk, Iryna Zharovskaya, ir Olga Merdova „Corruption as a negative social phenomenon hindering the economic development of the state“¹⁵, Arnold J. Heidenheimer „Political Corruption: Readings in Comparative Analysis“¹⁶. Darbo autorės nuomone, kovoje su korupcinėmis veikomis ne visuomet pakanka baudžiamojo proceso teisėje numatytų priemonių, ne retai siekiant iširti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas būtina pasitelkti kriminalinės žvalgybos priemones.

Kriminalinė žvalgyba yra vienas iš svarbiausių teisėsaugos institucijų įrankių kovojant su korupcija, tačiau svarbu pabrėžti, kad kriminalinė žvalgyba veiksminga tik tuomet, kai užtikrinama tinkama veiksmų taktika bei užtikrinamas teisėtumo kriterijaus įgyvendinimas. Kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumas yra vienas iš reikšmingiausių veiksnių, siekiant išvengti galimų žmogaus teisių pažeidimų. Šis kriterijus taip pat užtikrina, kad kriminalinės žvalgybos metu surinkta informacija būtų reikšminga atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas. Kriminalinės žvalgybos priemonių įgyvendinimas dažnai kelia iššūkių žmogaus teisių ir laisvių srityje, todėl svarbu užtikrinti, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai nepagrįstai neapribotų žmogaus teisių ir laisvių. Atsižvelgiant į kriminalinės žvalgybos daugialypiškumą, mokslinius tyrimus, susijusius su skirtingais kriminalinės

⁸ Vytautas Gavelis, „Korupcijos klasifikacija ekonominių santykių kontekste“, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 17, 1 (2010): 51-56, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6167377/>.

⁹ Valdas Pruskus, „Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos“, *Santalka: Filologija, Edukologija* 15, 2 (2007): 63-64, <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=97960>.

¹⁰ Andrejus Novikovas, „Esminiai Korupcijos prevencijos įstatymo pakeitimai ir teisinio reguliavimo naujovės“, *Lietuvos teisė 2021: esminiai pokyčiai* (2021): 70-80, <https://doi.org/10.13165/LT-21-01-07>.

¹¹ Tomasz Grzegorz Grosse, *Działania anty-korupcyjne w państwach członkowskich OECD* (Florencja, 2000), <https://www.batory.org.pl/ftp/program/przeciw-korupcji/pk0001.pdf>.

¹² J. S. Nye, „Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis“, *The American Political Science Review* 61, 2 (1967): 417-427, <https://doi.org/10.2307/1953254>.

¹³ Robert Klitgaard, „International Cooperation Against Corruption“, *Finance & Development* 35 (1998), <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf>.

¹⁴ Jeremy Pope, *Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System*, *TI Source Book 2000* (Berlin: Transparency International, 2000), <https://bsahely.com/2016/10/04/confronting-corruption-the-elements-of-a-national-integrity-system-the-ti-source-book-2000-by-jeremy-pope>.

¹⁵ Zhanna Semchuk, Iryna Zharovskaya ir Olga Merdova, „Corruption As A Negative Social Phenomenon Hindering The Economic Development Of The State“, *Baltic Journal of Economic Studies* 4, 4 (2018): 295-300, <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-295-300>.

¹⁶ Arnold J. Heidenheimer, *Political Corruption: Readings in Comparative Analysis* (New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1978), <https://dokumen.pub/political-corruption-readings-in-comparative-analysis-2nbsped-0878556362-9780878556366.html>.

žvalgybos aspektais, atliko ne vienas mokslininkas. Kriminalinės žvalgybos informacijos sampratą jos interpretavimo problemas, techninių priemonių panaudojimą problematiką tyrė Petras Tarasevičius¹⁷, kriminalinės žvalgybos įstatyme numatytų priemonių taikymo žmogaus teisių apsaugos srityje analizę atliko Aurelijus Gutauskas¹⁸, operatyvinės veiklos raidą tyrė D. Petrošius¹⁹, operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykį analizavo Stanislovas Liutkevičius²⁰, slaptųjų tyrimo veiksmų procesines formas tyrė Raimundas Jurka²¹, Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkis tyrė Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problematiką²². Atskirų kriminalinės žvalgybos priemonių tyrimą atliko Gediminas Bučiūnas daktaro disertacijoje „Slaptas sekimas - tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“²³, Laurynas Pakštaitis „Nusikalstamą veiklą imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus“²⁴. Autoriai moksliniuose darbuose vertino skirtingus kriminalinės žvalgybos aspektus, tačiau pastebėtina, kad kriminalinės žvalgybos ir korupcijos santykis mokslinėje literatūroje yra mažai nagrinėta tema. Atkreiptinas dėmesys, kad tiriamoje temoje apibūdinant tuos pačius veiksmus buvo pakeistas pats veiklos apibūdinimo terminas iš „operatyvinės veiklos“ į „kriminalinę žvalgybą“, todėl baigiamajame darbe, atsižvelgiant į teisės aktų pokyčius, analizuojamuose šaltiniuose iki 2013 m. naudojamas „operatyvinės veiklos“ terminas, o analizuojant šaltinius nuo 2013 m. – „kriminalinės žvalgybos“ terminas.

Temos aktualumą pagrindžia tai, kad mokslininkai atliktuose tyrimuose analizuoja atskirus kriminalinės žvalgybos ir korupcijos aspektus, tačiau trūksta informacijos apie kriminalinės žvalgybos pasitelkimą tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas ir problematiką, su kuria susiduriama atliekant tokius tyrimus. Ankstesniuose mokslininkų atliktuose tyrimuose pasigendama kriminalinės

¹⁷ Petras Tarasevičius, „Kriminalinės žvalgybos informacijos samprata bei jos interpretavimo problemos“, *Teisės problemos* 2, 96 (2018): 59-78, https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Tarasevicius-2018_2-96.pdf.

¹⁸ Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniajame gyvenime“, *Vilnius University Open Series* (2022): 53-71, <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.4>.

¹⁹ Darius Petrošius, „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“, *Jurisprudencija* 63, 55 (2004): 126-138, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3146>.

²⁰ Stanislovas Liutkevičius, „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis: teoriniai ir praktiniai aspektai“, LRS, žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d., <https://www.lrs.lt/docs2/AKQVWLLA.DOC>.

²¹ Raimundas Jurka, „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai“, *Teisės apžvalga*, 14, 2 (2016): 267-280, <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/dec909cf-7116-4f62-b412-fb78751b2e73>.

²² Artūras Panomariovas ir Tomas Rudzkis, „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos“, *Teisės problemos*, 98, 2 (2019): 97-107, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=880035>.

²³ Gediminas Bučiūnas, „Slaptas sekimas - tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“ (daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas, 2014), <https://hdl.handle.net/20.500.12259/124493>.

²⁴ Laurynas Pakštaitis, „Nusikalstamą veiklą imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus“, *Jurisprudencija : mokslo darbai* 23, 1 (2001): 83-97, <https://repository.mruni.eu/handle/007/14158>.

žvalgybos ir korupcijos santykio analizės, kuri reikšminga atsižvelgiant į korupcijos kaip socialinio teisinio reiškinio, keliančio visuomenės susirūpinimą, paplitimą.

Šios temos naujumas pasireiškia atliktų mokslinių tyrimų trūkumu. Šiame darbe siekiama pateikti ne tik teorinį, tačiau ir praktinį požiūrį į kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimą ir problemas, su kuriomis susiduriama, atliekant korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimą. Pažymėtina, kad ankstesniuose skirtingų autorių atliktuose tyrimuose trūksta išsamios nacionalinių ir tarptautinių teismų praktikos analizės, kuri padėtų identifikuoti korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo problematiką, pasitelkiant kriminalinę žvalgybą, ir atskleistų aspektus, padėsiančius efektyviau atskleisti ir ištirti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas.

Tyrimo problema. Kaip užtikrinti, kad kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai atitiktų teisėtumo kriterijus bei būtų veiksmingi kovoje su korupcija?

Tyrimo objektas. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir jų taikymo ypatumai korupcinių veikų tyrime.

Tikslas. Įvertinti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimo galimybes korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrime.

Uždaviniai:

1. Atskleisti kriminalinės žvalgybos sampratą, informacijos rinkimo būdus ir jais gautos informacijos panaudojimo galimybes ikiteisminiame tyrime.
2. Išanalizuoti korupcijos sampratą, pagrindinius bruožus ir korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas.
3. Nustatyti efektyviausius kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, tiriant korupcines veikas.
4. Išnagrinėti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimo problematiką, tiriant korupcinio pobūdžio veikas.

Ginamasis teiginys. Techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka yra dažniausia ir viena efektyviausių kriminalinės žvalgybos priemonių atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas.

Metodologinis pagrindas. Darbui parengti buvo naudotasi – Lietuvos Respublikos teisės aktais, kriminalistikos, baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso bei kitų mokslo šakų literatūra. Darbe remtasi šiais tyrimo metodais: teisės aktų analize, mokslinės literatūros analize, lyginamąja analize, statistinių duomenų analize, teismų praktikos analize, sisteminė analize. Taikant mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės metodą analizuota kriminalinės žvalgybos samprata ir korupcijos

samprata. Atlikta skirtingų autorių pateiktų korupcijos sampratų lyginamoji analizė. Siekiant nustatyti dažniausiai pasitelkiamus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, tiriant korupcines veikas atlikta teismų praktikos ir statistinių duomenų analizė. Taikant apibendrinimo metodą, buvo susisteminta naudota literatūra, suformuotos tyrimo išvados.

Struktūra. Darbas yra suskirstytas į tris skyrius, kurie suskirstyti į poskyrius. Pirmojoje dalyje analizuojama Kriminalinės žvalgybos raida, informacijos rinkimo būdai, bei jais gautos informacijos panaudojimas baudžiamajame procese. Antrojoje dalyje analizuojama korupcijos samprata, jos rūšys, formos ir pagrindiniai bruožai ir atskiros korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos. Trečiojoje darbo dalyje analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika bylose dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kurias tiriant pasitelkti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, pasiūlymai, santraukos ir literatūros sąrašas.

1. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS SAMPRATA IR INFORMACIJOS RINKIMO BŪDAI

Šiame skyriuje analizuojami kriminalinės žvalgybos teoriniai aspektai, kuriais siekiama atskleisti kriminalinės žvalgybos istorinę raidą, sampratą, išskiriant atskirus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, jų reikšmę ikiteisminiame procese bei kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų pripažinimo įrodymais problematiką.

1.1. Kriminalinės žvalgybos samprata, raida ir taikomi principai

Nuo seniausių laikų valstybės siekė sureguliuoti socialinius santykius, taip užtikrinant tvarką valstybėje ir visuomenėje. Tai liudija 1750 metų prieš Kristų sudarytas Babilono teisynas – Hamurapio įstatymas, kurį „iškalta dantiraščiu akmeniniame stulpe, surado 1901–1902 prancūzų archeologų ekspedicija Sūzuose.“²⁵ Senovės Romoje 451-450 prieš Kristų visuotinai priimtinos taisyklės ir draudimai buvo surašyti ant 12 lentelių, kurios buvo išstatytos miesto aikštėje, manoma, kad būtent dvylikos lentelių įstatymai (lot. *Leges duodecim tabularum*) buvo itin reikšmingi romėnų teisės raidai.²⁶ 528–534 metais parengta Justiniano kodifikacija, kurioje „atsispindi romėnų teisės normos bei feodalinės visuomenės sukurtos naujos teisės tradicijos“²⁷ Ne mažiau svarbus 1804 metais priimtas Napoleono kodeksas, kuriame įtvirtintos – „asmens laisvės, formalios piliečių lygybės, privačios nuosavybės neliečiamumo ir sutarčių laisvės principus, santuokos ir šeimos santykių sekuliarizaciją.“²⁸ Tad poreikis turėti teisinę sistemą, reguliuoti visuomeninę tvarką ir užtikrinti įstatymų laikymąsi egzistavo nuo pat seniausių laikų.

Vystantis valstybėms ir formuojantis teisei sistemai vis ryškėjo teisėsaugos institucijų vaidmuo, paskatinęs teisėsaugos institucijų pokyčius. Pirmųjų profesionalių teisėsaugos institucijų įkūrimą Europoje paskatino pramonės perversmas prasidėjęs Anglijoje. Europoje vykstant sparčiai urbanizacijai, esamų teisėsaugos institucijų nepakako efektyviam viešosios tvarkos užtikrinimui, todėl atsirado būtinybė pokyčiams teisėsaugos srityje. Vienas pirmųjų profesionalios teisėsaugos pavyzdžių – 1829 metais įkurta Londono Metropoliteno policija, turėjusi daug įtakos miesto saugumui ir

²⁵ Mindaugas Maksimaitis, „Hamurapio įstatymas“, VLE, žiūrėta 2025 m. sausio 27 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/hamurapio-istatymas/>.

²⁶ Mindaugas Maksimaitis, „Dvylikos lentelių įstatymai“, VLE, žiūrėta 2025 m. sausio 27 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/dvylikos-lenteliu-istatymai/>.

²⁷ Mindaugas Maksimaitis, „Justiniano kodifikacija“, VLE, žiūrėta 2025 m. sausio 27 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/justiniano-kodifikacija/>.

²⁸ „Napoleono kodeksas“, VLE, žiūrėta 2025 m. sausio 27 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/napoleono-kodeksas/>.

baudžiamosios teisės pažangai. Be kita ko, prie Metropoliteno policijos pajėgų pajėgų palaipsniui jungėsi ir detektyvai, neviešai dirbantys pareigūnai.²⁹ Tad kintant visuomenei pokyčiai vyko ir teisėsaugos veikloje. Teisėsaugos institucijos pasitelkdamos neviešus veiksmus ėmėsi ne tik tirti nusikalstamas veikas, tačiau ir vykdyti proaktyvią veiklą, prevenciją, taip siekiant užkardyti nusikalstamų veikų darymą. Todėl ir šiuo metu siekiant surinkti duomenis apie galimai daromas nusikalstamas veikas dažnai pasitelkiama kriminalinė žvalgyba.

Kriminalinė žvalgyba nuo tada, kai atsirado Lietuvos teisės sistemoje, buvo vadinama operatyvine veikla (aut. pastaba: „operatyvinės veiklos“ ir „kriminalinės žvalgybos“ terminai apibūdina skirtingu laikotarpiu vykdytus panašius teisėsaugos institucijų veiksmus, tiriant nusikalstamas veikas, todėl darbe analizuojant informacijos šaltinius bus naudojami abu terminai. Analizuojant šaltinius nuo 2013 metų naudojamas „kriminalinės žvalgybos“ terminas, atliekant šaltinių analizę iki 2013 metų bus naudojamas tuo metų galiojęs terminas „operatyvinė veikla“), kuri netrukus tapo mokslininkų, teisės tyrėjų diskusijų ir tyrimo objektu. Tarptautinė policijos vadovų asociacija (angl. International Association of Chiefs of Police), teigia, kad neapibrėžta kriminalinės žvalgybos terminologija dažnai tampa kliūtimi suprasti kriminalinės žvalgybos procesus bei keistis tokio pobūdžio informacija.³⁰ Todėl atsižvelgdami kriminalinės žvalgybos įvairiapusiškumą mokslininkai pradėjo nagrinėti kriminalinės žvalgybos problematiką atskirais aspektais. Pastebėtina, kad autoriai atskleidė skirtingus požiūrius į kriminalinę žvalgybą, pavyzdžiui, P. Ancelis teigė, kad kriminalinė žvalgyba užtikrina geresnį nusikalstamų veikų atskleidimą ir ištyrimą, taip pat yra nepakeičiama priemonė kokybiškesniam bylos parengimui teisminiam procesui.³¹ Jo nuomonei pritarė ir S. Liutkevičius, kuris nurodė, kad kriminalinė žvalgyba ir ikiteisminis tyrimas negali tinkamai funkcionuoti vienas be kito.³² Kita dalis autorių kriminalinę žvalgybą vertino priešingai, pavyzdžiui, pasak S. Zaksaitės, kritikuotinas kriminalinės žvalgybos teisinis reglamentavimas, kuris nesuderinamas su teisinio aiškumo principu.³³ Šios nuomonės laikėsi ir P. Tarasevičius, kuris nurodė, kad „(...)teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikos įstatymuose bei jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose yra probleminis ir sunkiai suderinamas su konstitucinėje bei Europos Žmogaus Teisių

²⁹ „Policing in London | The Proceedings of the Old Bailey“, OLDBAILEY, žiūrėta 2025 m. sausio 27 d., <https://www.oldbaileyonline.org/about/policing>.

³⁰ „OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing“, TNTD/SPMU Publication Series 13 (2017): 4, <https://www.osce.org/files/f/documents/d/3/327476.pdf>.

³¹ Petras Ancelis, *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019), 15, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/07c0c5aa-9ba5-40a5-b2d0-5a69f4a75375>.

³² Liutkevičius, *supra* note, 20:1.

³³ Mindaugas Lankauskas, Matas Mulevičius ir Salomėja Zaksaitė, *Teisės į privatumą, minties, sąžinės, religijos laisvę ir saviraišką užtikrinimo problemos* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2013), 13, https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Teises_i_privatuma_uztikrinimo_problemos.pdf.

Teismo jurisprudencijoje pabrėžiamais proporcingumo, teisės aktų apibrėžtumo, aiškumo, prieinamumo bei jų taikymo padarinių numatymo reikalavimais.³⁴ Tad akivaizdu, kad kriminalinė žvalgyba visuomet buvo ir tikėtina ateityje bus vienas iš aktualiausių tyrimo objektų teisės mokslo srityje.

Lietuvos, kaip ir kiekvienos demokratinės valstybės, siekis yra užtikrinti visuomenės saugumą ir piliečių teises ir laisves. Valstybėje plintant nusikalstamumui, ypatingai organizuotam bei korupcijai, mažėja visuomenės pasitikėjimas valstybės institucijomis ir teisine sistema, todėl būtina imtis visų priemonių, kuriomis galima užkirsti kelią nusikalstamumui. Pasak D. Petrošiaus, „Operatyvinė veikla – viena iš tų specifinių teisinių valstybės kovos su nusikalstamumu priemonių (formų), kurios pobūdis, tikslai ir jų siekimo būdai negali neapriboti tam tikrų konstitucinių žmogaus teisių.“³⁵ Todėl vykdant operatyvinę veiklą (aut. pastaba: šiuo metu vadinamą kriminaline žvalgyba), siekiant užtikrinti šių veiksmų teisėtumą, ypatingą reikšmę turi teisinis reglamentavimas, kurio raida svarbi Lietuvos teisinės sistemos pažangai.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę esminiai pokyčiai turėjo įvykti ir operatyvinės veiklos srityje. Šiuos pokyčius suponavo visapusiškai pakitę socialiniai ir ekonominiai santykiai, bei demokratinės ir totalitarinės valstybės skirtumai operatyvinės veiklos įgyvendinimo srityje. 1990 metų gruodžio 21 dieną įsigaliojo pirmoji Lietuvos Respublikos policijos įstatymo redakcija, kurio 20 straipsnyje įtvirtinta pirmoji nepriklausomoje Lietuvoje operatyvinės veiklos sąvoka. Įstatyme ji apibrėžta kaip „neviešo pobūdžio nusikaltimų prevencijos ir išaiškinimo veiksmai, kurie naudojami rinkti informacijai apie rengiamus ir padarytus nusikaltimus. Atliekant tuos veiksmus, dokumentuojama gaunama medžiaga, vykdoma nusikaltimus padariusiųjų, taip pat be žinios dingusiųjų asmenų paieška, išaiškinami neteisėtų pajamų įgijimo šaltiniai ir būdai.“³⁶ Pasak D. Petrošiaus, toks operatyvinės veiklos reglamentavimas buvo nepakankamas nei operatyvinio padalinio darbuotojams, vykdant savo tiesioginį darbą, nei užtikrinant žmogaus teises.³⁷ Tad neefektyvus operatyvinės veiklos teisinis reglamentavimas skatino teisėkūros procesą ir 1992 metų liepos 15 dieną įsigaliojo pirmasis Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas.

Anot A. Panomariovo ir T. Rudzkio, „Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę bei 1992 m. priėmus Operatyvinės veiklos įstatymą, ilgas dešimtmečius tik slaptomis instrukcijomis

³⁴ Petras Tarasevičius, „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“, *Teisė* 105 (2017): 96, <https://doi.org/10.15388/Teise.2017.105.11114>.

³⁵ Petrošius, *supra note*, 19: 127.

³⁶ „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 16 d., <https://www.infolex.lt/ta/22750:ver1>.

³⁷ Petrošius, *op. cit.*, 128.

reglamentuota operatyvinė veikla pagaliau įgavo teisinį pagrindą (buvo „legalizuota“).³⁸ Šiai nuomonei pritarė ir D. Petrošius teigdamas, kad „Pirmojo operatyvinės veiklos įstatymo priėmimas įgavo ne tik teisinę, bet ir socialinę ir politinę reikšmę – tai buvo reikšmingas žingsnis teisinės valstybės link, žingsnis, kuris kartu buvo pirmas garantas užtikrinant žmogaus ir piliečių konstitucines teises.“³⁹ Šis įstatymas, be abejonų, turėjo trūkumų, jame buvo apibrėžtos operatyvinės veiklos subjektų teisės ir pareigos, gautos informacijos panaudojimo galimybės, tačiau neįvardinti konkretūs informacijos rinkimo būdai. Šie trūkumai buvo pašalinti 1992 metų liepos 21 dieną įsigaliojusiu Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios tarybos nutarimu dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo įsigaliojimo. Nutarime buvo nustatytos pagrindinės įstatymo sąvokos, tarp kurių ir operatyvinės veiklos metodai – „žvalgybinė apklausa, asmeninis ir slaptas sekimas, operatyvinis patikrinimas, operatyvinė apžiūra, speciali (pašto siuntų ir elektros ryšių) kontrolė, agentūrinis metodas“.⁴⁰ Pastebėtina, kad įstatyme nebuvo konkretizuota minėtų metodų įgyvendinimo tvarka, o visus veiksmus sankcionavo Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras.

Pirmasis Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas (toliau – OVI) galiojo iki 1997 metų, kuomet įsigaliojo nauja OVI redakcija. Naujoje OVI redakcijoje buvo siekta pašalinti ankstesniojo įstatymo prieštaravimus Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai (toliau – EŽTK). Be kita ko, įstatymu siekta įtraukti naujus operatyvinės veiklos veiksmus, kurie galėtų padėti operatyvinės veiklos subjektams atlikti efektyvesnę nusikalstamų susivienijimų narių kontrolę. Taip pat vienu iš siekių įvardinta ir aiškaus subjektų parlamentinės kontrolės mechanizmo nustatymas.⁴¹ Naujajame OVI buvo numatytos įstatymo sąvokos, apibrėžti ir operatyvinės veiklos metodai: „žvalgybinė apklausa, slaptas sekimas, operatyvinis patikrinimas, slapta apžiūra, pašto siuntų ir elektros ryšių kontrolė, agentūrinis metodas, elektroninė žvalgyba.“⁴² Tad lyginant 1992 metų ir 1997 metų redakcijas matomi reikšmingi OVI pokyčiai. Įstatyme stebimas aiškesnis normų apibrėžtumas, detalizuota veiksmų sankcionavimo tvarka. Pažymėtina, kad 2002 metų OVI redakcijoje buvo dar labiau praplėstas sąvokų sąrašas, jame buvo numatomi ne tik operatyvinės veiklos objektai, tačiau ir subjektai, atsirado operatyvinės

³⁸ Tomas Rudzakis ir Artūras Panomariovas, „Baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos sąveika“, *Jurisprudencija: mokslo darbai* 17, 9 (2000): 117, <https://repository.mruni.eu/handle/007/14248>.

³⁹ Petrošius, *supra note*, 19: 128.

⁴⁰ „Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo įsigaliojimo“, LRS, žiūrėta 2024 m. gruodžio 16 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1563?jfwid=2r1m4yi6>.

⁴¹ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2024 m. gruodžio 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.35515?jfwid=2r1m4yi6>.

⁴² „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“ (Valstybės žinios, 1997-06-06, Nr. 50-1190), INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 17 d., <https://www.infolex.lt/ta/45072:ver1>.

informacijos sąvoka, įstatyme skirtas didesnis dėmesys žmogaus teisių apsaugai, taip siekiant užtikrinti tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimą.

Anot K. Šimkaus ir P. Tarsevičiaus, „Atgavus nepriklausomybę Lietuvoje priimta daug įstatymų, kuriuose buvo bandoma sureguliuoti operatyvinę veiklą, tačiau jie buvo stipriai kritikuojami ir turėjo būti patobulinti. Naujas operatyvinės veiklos įstatymas, priimtas 2002 m. birželio 20 d., taip pat turi trūkumų, tačiau jis daug pažangesnis nei anksčiau Nepriklausomoje Lietuvoje galioję įstatymai, reglamentavę operatyvinę veiklą.“⁴³ Šiai nuomonei pritaria ir D. Petrošius, teigdamas, kad „(...)operatyvinės veiklos įstatymo raida rodo tendencijas, kad vardan žmogaus teisių, visuomenės bei valstybės interesų apsaugos operatyvinės veiklos, kaip adekvataus instrumento, galimybės plečiamos reaguojant į besikeičiantį nusikalstamumą, visuomenės bei valstybės raidą, naujų grėsmių ir kitų veiksnių atsiradimą.“⁴⁴ Darbo autorės nuomone, be minėtų aspektų OVĮ pokyčius lėmė ir valstybės tarptautiniai įsipareigojimai, pavyzdžiui, EŽTK ratifikavimas. Be abejo, įtakos turėjo ir įstatymo atitiktis nacionalinių teisės aktų normoms, suderinamumas su baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso normomis bei besiformuojančia teismų jurisprudencija. Tad OVĮ raidą lėmė skirtingi teisiniai aspektai ir pati besivystanti Lietuvos Respublika.

2013 metais Lietuvoje įsigaliojo ir šiuo metu aktualus Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas (toliau – KŽĮ). Šiuos teisės aktų pokyčius paskatino prieš tai galiojusio OVĮ trūkumai. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyti šie OVĮ trūkumai – „nepakankamai užtikrina žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, operatyvinės veiklos subjektų veiklos kontrolę, nepakankamai reglamentuoja operatyvinės veiklos atlikimo pagrindus ir neatitinka laikmečio realijų, todėl turi būti tobulinamas, atsižvelgiant į praktines galiojančio Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo taikymo problemas.“⁴⁵ Be kita ko, pažymėti ir OVĮ teisinio reglamentavimo trūkumai. Aiškinamajame rašte teigiama, kad operatyvinės veikla savo pobūdžiu yra nukreipta į nusikaltimų išaiškinimą, tuo tarpu žvalgyba ir kontržvalgyba nukreipta į rizikos veiksnių, pavojų, grėsmių identifikavimą ir informacijos apie šiuos veiksnius pateikimą nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms.⁴⁶ Tad ypatinga reikšmė skirta kriminalinės žvalgybos ir žvalgybos atribojimui.

⁴³ Kęstutis Šimkus ir Petras Tarasevičius, „Operatyvinės veiklos teorinis identitetas“, *Jurisprudencija* 27, 19 (2002): 105, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3622>.

⁴⁴ Petrošius, *supra note*, 19: 133.

⁴⁵ „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektų“, LRS, žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.420722?jfwid=-opv98s3w3>.

⁴⁶ *Ibid.*

Kritikuotas ir pats „operatyvinės veiklos“ terminas, kuris daugumoje demokratinių užsienio valstybių nevartojamas. Šiai nuomonei pritarė ir K. Šimkus bei P. Tarasevičius, autoriai dar 2002 metais, teigė, kad „Terminas „operatyvinė veikla“ yra stereotipiškai perkeltas Tarybų Sąjungos operatyvinės veiklos teorijoje vartotas terminas „operativno rozisknaja dejatelnost“. Šis terminas nelabai priimtinas Lietuvoje, nes kai kuriose valstybėse „operatyvinės veiklos“ terminas nevartojamas – nelabai suprantamas arba jam suteikiama visai kita reikšmė.“⁴⁷ Aiškinamajame rašte dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektų pabrėžta, kad neviešo pobūdžio veikla demokratinėse užsienio šalyse laikoma – „kriminaline žvalgyba“, todėl siekiant užtikrinti sėkmingą ir vis dažnėjančią Lietuvos teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą su užsienio teisėsaugos institucijomis, reikšminga, kad Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos juridiniu bei terminologiniu aspektu būtų analogiškos užsienio valstybėse naudojamoms sąvokoms.⁴⁸ Tad KŽĮ turėjo užtikrinti OVĮ turinio trūkumų pašalinimą, bei pakeitus iki tol galiojusią terminologiją priartinti Lietuvą prie kitų demokratinių valstybių, siekiant glaudesnio bendradarbiavimo galimybių.

Dabar galiojančiame KŽĮ, lyginant su paskutine galiojusia OVĮ redakcija matomi esminiai skirtumai žmogaus teisių ir laisvių apsaugos srityje. Įstatyme numatytos normos užtikrinančios asmens informavimą, kuomet jo atžvilgiu vykdytos kriminalinės žvalgybos metu buvo padaryti pažeidimai. KŽĮ nustatyta, kad dėl informavimo yra taikomos išimtys tik tiems atvejams, kuomet tokios informacijos suteikimas gali padaryti žalą nebaigtiems kriminalinės žvalgybos tyrimams arba atskleisti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių tapatybę, tačiau net ir numatytu apribojimu ši informacija pateiktina baigus kriminalinės žvalgybos tyrimą.⁴⁹ Taip pat KŽĮ numatyti ne tik analogiški OVĮ kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai, tačiau reglamentuotas naujas – teisėsaugos institucijų užduotis. Be kita ko, peržiūrėtos ir pakoreguotos ir OVĮ įtvirtintos sąvokos. Aktualios redakcijos KŽĮ 2 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad „Kriminalinė žvalgyba – kriminalinės žvalgybos subjektų veikla renkant, fiksuojant, vertinant ir panaudojant turimą informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus, vykdoma šio įstatymo nustatyta tvarka“⁵⁰. Lietuvos Respublikoje kriminalinę žvalgybą vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl kriminalinės žvalgybos subjektų sąrašo patvirtinimo ir jų kriminalinės žvalgybos masto nustatymo numatyti subjektai, kurie

⁴⁷ Šimkus ir Tarasevičius, *supra note*, 43: 105.

⁴⁸ „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektų“, *supra note*, 45.

⁴⁹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d., <https://www.infolex.lt/ta/160534:ver19>.

⁵⁰ *Ibid.*

vykdydami veiklą privalo ne tik vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, KŽĮ, ratifikuotomis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis bei kitais teisės aktais, tačiau taip pat užtikrinti teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių, viešojo intereso apsaugos, konspiracijos, konfidencialumo bei viešų ir slaptų veiksmų derinimo principų įgyvendinimą.⁵¹ Tad, svarbu pabrėžti, kad kriminalinės žvalgybos subjektai turi ne tik teises, tačiau ir pareigas, kurių įgyvendinimas griežtai kontroliuojamas įstatymo numatyta tvarka.

Dabartinėje visuomenėje kriminalinė žvalgyba yra savaime suprantamas procesas, laikomas vienu iš efektyviausių kovos su nusikalstamumu būdu bei informacijos rinkimo instrumentu. Be abejonų kriminalinės žvalgybos veiksmai yra pasitelkiami tik tais atvejais, kuomet nėra kitų būdų surinkti ar patikrinti surinktų duomenų patikimumą kitais Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) numatytais veiksmais arba jei tokių galimybių yra, tačiau naudojant kitus tyrimo veiksmus gauti siekiamą rezultatą būtų akivaizdžiai sunkiau dėl žmogiškųjų ar materialinių sąnaudų.⁵² Slovėnijos mokslininkas Damjan Potparic kriminalinę žvalgybą apibūdina kaip policinę tiriamąją veiklą ir filosofiją, kurios pagrindiniai elementai apima – organizuotą informacijos gavimą, vertinimą, analizę, siekiant visais lygmenimis paremti veiksmingas pastangas sumažinti nusikalstamumą. Galutinis šios veiklos produktas – kriminalinės žvalgybos informacija apie nusikalstamas veikas, įvykius, vykdytojus, įtariamuosius ir pan.⁵³ Šiuo metu galiojančiame KŽĮ konkrečiai nurodyti kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindai. Kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas tuomet, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar jau padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apysunkius nusikaltimus, įtvirtintus konkrečiuose Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsniuose, arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis, taip pat ir kitais įstatyme numatytais atvejais.⁵⁴

Pasak A. Gutausko, „viena vertus, Kriminalinės žvalgybos įstatymas kriminalinės žvalgybos subjektams suteikia plačias galimybes (teises) naudoti įvairius kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus. Kita vertus, didelių galių suteikimas teisėsaugos pareigūnams didina ne tik jų galimybes atskleisti nusikalstamas veikas, bet ir riziką proceso metu pernelyg apriboti konstitucines

⁵¹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁵² Aurelijus Gutauskas, „Kriminalinė žvalgyba ir privatus žmogaus gyvenimas“, *Teisė* 113 (2019): 12, <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.113.1>.

⁵³ Damjan Potparič, „The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study“, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 4 (2014): 348, https://www.policija.si/images/stories/Publications/JCIC/PDF/2014/04/JCIC2014-04_DamjanPotparic_TheEffectivenessOfCriminalIntelligenceManagement.pdf.

⁵⁴ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

asmens teisės.⁵⁵ Ši problematinę kriminalinės žvalgybos aspektą nagrinėjo ir kiti mokslininkai – G. Goda monografijoje „Vertybinių prioritetų baudžiamajame procese“ atskleidžia, kad pareigūnams persistengus baudžiamasis procesas galėtų sukelti daug daugiau neigiamų pasekmių nei pati nusikalstama veika, dėl kurios pradėtas tyrimas, taip paneigiant žmogaus teisių ir laisvių prasmę. Kita vertus, procesinių garantijų stiprinimas gali apsunkinti tiesos paieškas baudžiamosiose bylose. Tad siekiant užtikrinti sklandų baudžiamąjį procesą būtinas protingas ir proporcingas taikomų priemonių funkcionalumo bei proceso dalyvių teisių užtikrinimo derinys.⁵⁶ Tad teisėsaugos institucijų atstovai turėtų ypatingai įsigilinti į baudžiamojo proceso turinį ir reikšmę bei gebėti vadovautis galiojančiomis teisės normomis.

Atskirus kriminalinės žvalgybos aspektus tyrę autoriai – Artūras Panomariovas, Tomas Rudzakis, Aurelijus Gutauskas vertindami kriminalinės žvalgybos problemines sritis itin dažnai pabrėžia galimus KŽĮ numatytų kriminalinės žvalgybos principų pažeidimus. Todėl darbo autorės nuomone, vertinant kriminalinės žvalgybos teisėtumo kriterijų būtina atsižvelgti ne tik į KŽĮ 3 straipsnyje numatytus kriminalinės žvalgybos pagrindus ir principus, tačiau ir į tarptautinius standartus. Pasak A. Panomariovo ir T. Rudzkiego, norint užtikrinti, kad kriminalinės žvalgybos veikla atitiktų tarptautinius žmogaus teisių apsaugos reikalavimus, vykdant tokią veiklą turi būti laikomasi šių pagrindinių principų:⁵⁷

Kriminalinės žvalgybos veiklos teisėtumo. Kriminalinė žvalgyba privalo būti vykdoma tik esant teisiniam pagrindui bei aiškioms ir tikslioms nuostatoms, tokios veiklos įgyvendinimui. Nacionalinėje teisėje turi būti apibrėžti kriminalinę žvalgybą vykdančių institucijų įgaliojimai bei kriminalinės žvalgybos informacijai t.y. jos informacijos rinkimui, apdorojimui, analizei bei naudojimui taikomi reikalavimai.⁵⁸ Šiems kriterijams pritaria ir R. Jurka, kuris papildydamas veiklos teisėtumo kriterijaus apibrėžimą teigia, kad „teisėsaugos institucijų pareigūnai įgyvendindami slaptuosius tyrimo veiksmus turi paisyti ir laikytis principo, kad „leidžiama tai, kas numatyta įstatyme“⁵⁹ EŽTT praktikoje, kuomet kriminalinės žvalgybos priemonėmis apribojamos žmogaus teisės, pažymima, kad „Tam, kad pirmiau konstatuotu apribojimu nebūtų pažeistas 8 straipsnis, jis visų pirma turi atitikti įstatymą.“⁶⁰ EŽTT praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad apribojimo

⁵⁵ Gutauskas, *supra note*, 52: 12.

⁵⁶ Gintaras Goda, *Vertybinių prioritetų baudžiamajame procese* (Vilnius: Registrų centras, 2014), 9-11.

⁵⁷ Panomariovas ir Rudzakis, *supra note*, 22: 101-102.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Jurka, *supra note*, 21: 268.

⁶⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22LIT%22\],%22appno%22:\[%2236662/04%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-172593%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22LIT%22],%22appno%22:[%2236662/04%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-172593%22]}).

pagrindas turi būti nacionaliniuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose kriminalinę žvalgybą, o konkrečios kriminalinės žvalgybos priemonės turi atitikti įstatymuose nustatytas sąlygas ir tvarką.⁶¹ Tad kriminalinės žvalgybos kontekste teisėtumo kriterijus pasireiškia keliais aspektais – pakankamu teisiniu pagrindu, aiškiai apibrėžtomis teisės aktų normomis bei asmenų, vykdančių kriminalinę žvalgybą, tinkamu parengimu ir kompetencija.

Žmogaus teisių suvaržymo teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo. Pažymėtina, kad daugelis žmogaus teisių yra absoliučios, todėl negali būti varžomos jokiais aplinkybėmis. Tačiau tarptautiniai, žmogaus teises reglamentuojantys, teisės aktai, vis dėlto, pateisina žmogaus teisių suvaržymą išskirtinėmis aplinkybėmis – tais atvejais, kai teisių apribojimai yra įtvirtinti teisės aktuose ir yra būtini demokratinėje visuomenėje, siekiant teisėto tikslo, kuris konkrečiai apibrėžtas tarptautiniuose žmogaus teises reglamentuojančiuose standartuose, ir yra proporcingi šiam tikslui pasiekti.⁶² EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „Valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti.“⁶³ EŽTT praktikoje taip pat pažymima, kad „šioje dalyje numatyta Konvencijoje garantuojamos teisės išimtis, ji turi būti aiškinama siaurai. Policinei valstybei būdingi įgaliojimai slapta sekti piliečius pagal Konvenciją yra toleruoti tik tada, kai būtina apsaugoti demokratines institucijas.“⁶⁴ Nors minėti kriterijai nekvestionuojami ir yra įtvirtinti teismų praktikoje, tačiau R. Merkevičius taip pat pabrėžia, kad privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tuomet, kai asmuo veikdamas nusikalstamai ar kitais būdais pažeidžia teisės saugomas vertybes ir tokiu būdu daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei, valstybei.⁶⁵ Tad būtini žmogaus teisių suvaržymai turėtų būti aiškiai reglamentuoti nacionaliniuose teisės aktuose bei neprieštarauti tarptautiniams žmogaus teisių standartams.

Lygybės prieš įstatymą ir nediskriminavimo. Valstybės atsižvelgdamos į savo tarptautinius įsipareigojimus žmogaus teisių srityje, turi užtikrinti jų jurisdikcijai priklausančių žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių, nepaisant žmonių rasės, lyties, kalbos, religijos, politinių pažiūrų, kilmės,

⁶¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *supra note*, 60.

⁶² Panomariovas ir Rudzkis, *supra note*, 22: 101-102.

⁶³ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, LRS, žiūrėta 2024 m. lapkričio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

⁶⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *op. cit.*

⁶⁵ Remigijus Merkevičius, „Baudžiamajame procese „atsitiktinai“ gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese“, iš *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui - 10 metų*, Gintaras Švedas (Vilnius: Registrų centras, 2011), 411.

turtinės padėties, gimimo ar kito statuso, realią apsaugą.⁶⁶ Tad lygybės prieš įstatymą bei diskriminavimo draudimas yra pamatinės kriminalinės žvalgybą vykdančių institucijų pareigos. Šios žmogaus teisės įtvirtintos EŽTK 14 straipsnyje. Darbo autorės nuomone, šiuos principus iš dalies apima teisėtumo principas, kuris *inter alia*, numato imperatyvų tarptautinių žmogaus teisių standartų laikymąsi.

Veiksmingų teisės gynimo būdų, priežiūros ir atskaitomybės. Tarptautiniai žmogaus teisių apsaugos standartai garantuoja teisę į veiksmingą teisinę gynybą kiekvienam asmeniui, kurio teisės ar laisvės yra pažeidžiamos. Todėl, pasak A. Panomariovo ir T. Rudzkio, atsižvelgiant į kriminalinės žvalgybos specifiką žmogaus teisių ir laisvių srityje, turėtų būti sukurtos veiksmingos bei prieinamos žmogaus teisių gynimo priemonės, kurios efektyviai identifikuotų žmogaus teisių pažeidimus, nepagrįstus suvaržymus bei sudarytų sąlygas efektyviai gynybai.⁶⁷ EŽTK 13 straipsnyje numatyta, kad „Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją, nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą padarė asmenys, eidami savo oficialias pareigas.“⁶⁸ Ne mažiau svarbi ir kriminalinės žvalgybos subjektų atskaitomybė bei kontrolė. KŽĮ įtvirtinti vidaus ir išorės kontrolės mechanizmai, užtikrinantys galimybę asmenims skusti kriminalinę žvalgybą vykdančių pareigūnų veiksmus ir esant pažeidimams reikalauti žalos atlyginimo.⁶⁹ Taigi, siekiant įgyvendinti veiksmingų teisės gynimo būdų priežiūros ir atskaitomybės principus svarbu užtikrinti, kad procesai vyktų efektyviai. Užtikrinant, kad asmens teisių gynybos mechanizmas būtų veiksmingas, ypatingai svarbu, kad teisė skusti kriminalinės žvalgybos veiksmus būtų reali, ne tik teorinė.

Taigi kriminalinė žvalgyba yra neabejotinai efektyvi ir reikšminga priemonė – renkant, fiksuojant ir vertinant informaciją, kuri gali būti ypatingai svarbi atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas. Kriminalinė žvalgyba Lietuvoje yra sąlyginai nauja teisinė ir praktinė veiklos sritis, pakeitusi anksčiau vykdytą operatyvinę veiklą. Vertinant kriminalinės žvalgybos teisinio reglamentavimo raidą galima teigti, kad šiuo metu galiojantis KŽĮ turi daugiau skirtumų nei panašumų su pirmuoju OVĮ. Šiandieninis teisinis reglamentavimas aiškiai apibrėžia kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, jų sankcionavimą ir įgyvendinimo tvarką. KŽĮ didesnis dėmesys skirtas ir žmogaus teisių apsaugai, kadangi kriminalinės žvalgybos metu pasitelkiant informacijos rinkimo būdus dažnai susiduriama su žmogaus teisių apribojimais, kurie vertinant tarptautinius žmogaus teisių standartus,

⁶⁶ Panomariovas ir Rudzkis, *supra note*, 22: 101-102.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 63.

⁶⁹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

gali būti pasitelkiami tik išimtiniais atvejais. Be kita ko, pastebimas ir ydingas kriminalinės žvalgybos reglamentavimas, kurio trūkumai gali skatinti teisėsaugos pareigūnų piktnaudžiavimą apribojant asmenų Konstitucines teises.

1.2. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai

Terminas „Kriminalinės žvalgybos informacija“ Lietuvos Respublikoje atsirado įsigaliojus KŽĮ. Pasak P. Tarasevičiaus, kriminalinės žvalgybos informacijos sąvoka yra viena iš svarbiausių kriminalinės žvalgybos teorijos sąvokų, kurios sudaro šios teorijos branduolį.⁷⁰ Ši sąvoka apibrėžta ir nacionalinėje teisėje – KŽĮ įtvirtinta, kad „kriminalinės žvalgybos informacija – kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos metu, sprendžiant kriminalinės žvalgybos uždavinius, surinkti ir teisės aktų nustatyta tvarka užfiksuoti duomenys.“⁷¹ Tad remiantis šiuo apibrėžimu, bei kitomis KŽĮ nuostatomis, kurios reglamentuoja kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimą bei jos naudojimo tvarką, laikytina, kad kriminalinės žvalgybos informacija turėtų būti laikomi ir kriminalinės žvalgybos metu gauti bei užfiksuoti, tačiau nepatikrinti, neišanalizuoti duomenys.

Anksčiau galiojusiam OVĮ taip pat buvo apibrėžta panaši, tačiau netapati sąvoka – „operatyvinė informacija“, kuri OVĮ apibrėžta kaip „operatyvinės veiklos subjektų operatyvinių veiksmų atlikimo metu, sprendžiant operatyvinės veiklos uždavinius, gauti ir teisės aktų nustatyta tvarka užfiksuoti duomenys“⁷² Šių terminų skirtumus lemia tai, kad pagal OVĮ atliekamo operatyvinio tyrimo metu buvo gaunama informacija apie kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklą, apie veikas, keliančias grėsmę valstybės konstitucinei santvarkai, jos nepriklausomybei, ekonominiam saugumui, valstybės gynybinės galios užtikrinimui ar kitiems svarbiems nacionalinio saugumo interesams. Be kita ko, OVĮ reglamentavo ir valstybės paslapčių apsaugą.⁷³ Tad, pastebėtina, kad pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą dalis aukščiau nurodytos veiklos nėra laikoma kriminaline žvalgyba ir yra įgyvendinama remiantis Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo nustatyta tvarka, Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų. Taigi, pakeitus Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų bei kriminalinės žvalgybos subjektų veiklos teisinį reglamentavimą operatyvinės informacijos sąvoka buvo pakeista kriminalinės žvalgybos informacijos sąvoka, tačiau kito ir sąvokos turinys, taip attribojant žvalgybą nuo kriminalinės žvalgybos.

⁷⁰ Tarasevičius, *supra note*, 17: 60.

⁷¹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁷² „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“ (Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2633), INFOLEX, žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d., <https://www.infolex.lt/ta/36262>.

⁷³ *Ibid.*

Siekiant įgyvendinti kriminalinės žvalgybos uždavinius, kriminalinės žvalgybos subjektai turi surinkti informaciją, pasitelkdami KŽĮ numatytus informacijos rinkimo būdus:

- „agentūrinė veikla;
- apklausa;
- apžiūra;
- kontrolinis patikrinimas;
- kontroliuojamasis gabenimas;
- nusikalstamos veikos imitavimas;
- pasala;
- sekimas;
- slaptoji operacija;
- teisėsaugos institucijų užduotis.“⁷⁴

Agentūrinė veikla. Šis kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas įgyvendinamas pasitelkiant kriminalinės žvalgybos slaptuosius dalyvius ir (ar) pasinaudojant kitų asmenų pagalba. KŽĮ apibrėžta, kad asmenų pagalba gali būti vieša ir slapta, ji turėtų būti suprantama kaip savanoriška, aktyvi ir veiksminga, taip pat gali būti apmokama.⁷⁵ LAT praktikoje pažymima, kad agentūrinė veikla yra tuomet, kai „informacija gaunama įgyto pasitikėjimo pagrindu panaudojant kriminalinės žvalgybos slaptuosius dalyvius ir (ar) naudojantis kitų asmenų pagalba“⁷⁶ Kriminalinės žvalgybos slaptieji dalyviai – „kriminalinės žvalgybos subjektų darbuotojai, kurių tarnybinė priklausomybė kriminalinės žvalgybos subjektui yra įslaptinta ir užšifruota, ir slapta su kriminalinės žvalgybos subjektais bendradarbiaujantys pilnamečiai asmenys, su kuriais kriminalinės žvalgybos subjektai sudarė rašytines slapto bendradarbiavimo sutartis arba kriminalinės žvalgybos subjekto darbuotojai sudarė žodinius slapto bendradarbiavimo susitarimus.“⁷⁷ P. Tarasevičius slaptą bendradarbiavimą apibrėžia kaip teisinius santykius, kurie atsiranda bei funkcionuoja dėl sudaryto susitarimo slapta bendradarbiauti tarp kriminalinės žvalgybos subjekto darbuotojo ir fizinio asmens, sulaukusio pilnametystės, kuris savanoriškai sutiko slapta padėti įgyvendinti kriminalinės žvalgybos

⁷⁴ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 30 d., https://www.infolex.lt/tp/1163573#B_0.

⁷⁷ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

uždavinius.⁷⁸ Tad svarbu pabrėžti, kad slaptas bendradarbiavimas nors ir yra glaudžiai susijęs su agentūrine veikla, tačiau nėra tapatus veiksmas.

Apklausa. Tai vienas iš kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų, kuriuo informacija yra gaunama tiesiogiai bendraujant su ją turinčiu asmeniu. Pažymėtina, kad tais atvejais, kuomet apklausos vykdytojo priklausomybė kriminalinės žvalgybos subjektui yra užšifruojama yra vykdoma slapta apklausa.⁷⁹ Apklausa kriminalinėje žvalgyboje gali būti naudojama ne tik kaip pavienis informacijos rinkimo būdas, tačiau ir kaip sudedamoji dalis kitų kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų, pavyzdžiui, slaptosios operacijos.⁸⁰ Pažymėtina, kad remiantis KŽĮ nuostatomis slapta apklausą gali atlikti kriminalinės žvalgybos subjektas arba kitas kriminalinės žvalgybos subjekto įgaliotas asmuo.

Apžiūra. Remiantis KŽĮ apžiūros metu „informacija gaunama ir fiksuojama viešai, užšifruotai ar slapta apžiūrint daiktus, dokumentus, patalpas, transporto priemones, vietas, asmenis ar kitus objektus.“⁸¹ Tuomet, kai siekiant atlikti apžiūrą būtina slapta patekti į asmens būstą, transporto priemonę, uždarą teritoriją ar kitas patalpas, tokie veiksmai yra sankcionuojami teismo. Apžiūra, kaip ir apklausa, gali būti vykdoma ne tik kaip pavienis kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, tačiau ir kaip dalis kito informacijos rinkimo būdo.⁸²

Kontrolinis patikrinimas. KŽĮ kontrolinis patikrinimas apibūdinamas kaip „kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, tikrinant gautą informaciją, įsigyjant ir nustatant apyvartoje draudžiamų daiktų ir (ar) paslaugų buvimą.“⁸³

Kontroliuojamasis gabenimas. Šis informacijos rinkimo būdas ir jo įgyvendinimo tvarka KŽĮ apibrėžta plačiau, kadangi kontroliuojamo gabenimo atveju reikalingas prokuroro sankcionavimas, kuris galimas kriminalinės žvalgybos subjekto vadovui ar įgalioto vadovo pavaduotojui pateikus motyvuotą, KŽĮ numatytus reikalavimus atitinkantį, teikimą. Vadovaujantis KŽĮ nuostatomis, kontroliuojamojo gabenimo metu į Lietuvos Respublikos teritoriją įvežami, iš jos išvežami ar per ją vežami neteisėtai gabenami objektai, siekiant šiuos procesus kontroliuoti ir surinkti reikiamą informaciją apie nusikalstamų veikų aplinkybes bei jas rengiančius, darančius ar jau padariusius

⁷⁸ Petras Tarasevičius, „Kai kurių Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintų sąvokų interpretavimo problemos“, *Jurisprudencija* 92, 2 (2007): 21, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2758>.

⁷⁹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁸⁰ Petras Tarasevičius, „Teisėsaugos institucijų užduotis kriminalinėje žvalgyboje“, *Teisės problemos*, 91, 1 (2016): 99-100, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=479604>.

⁸¹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

⁸² Tarasevičius, *op.cit.*, 99-100.

⁸³ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

asmenis.⁸⁴ Anot E. Latauskienės, „Kontroliuojamasis gabenimas – veiksmingas nusikalstamų veikų tyrimo informacijos rinkimo būdas, kuriuo galima kontroliuoti kontrabandos subjektų sulaikymo eigą, apsisaugoti nuo priešlaikinio liudytojų atskleidimo, kontrabandos dalyko sunaikinimo ir kt.“⁸⁵ G. Bučiūnas išskiria tris kontroliuojamojo gabenimo rūšis: „įtraukiant bendradarbiaujančius subjektus; neakivaizdi palyda (nėra bendradarbiaujančio subjekto, bet toliau kontrabandos dalykas gabenamas prižiūrint teisėsaugos pareigūnams) pasitelkiama tada, kai kontrabandos dalykas aptinkamas muitinio patikrinimo metu, o transportuotojas apie tai gali žinoti arba nežinoti; praleidimas – kontrabandos dalykas gabenamas per šalį tranzitu į kitą šalį arba į paskirties vietą šalies viduje, pavyzdžiui, tarptautinis kontroliuojamasis gabenimas.“⁸⁶ LAT praktikoje pažymima, kad „Kontroliuojamasis gabenimas gali būti atliekamas tik tarptautinių sutarčių ar susitarimų pagrindu.“⁸⁷

Nusikalstamos veikos imitavimas. Nusikalstamos veikos imitavimas remiantis KŽĮ yra „kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, formaliai turintis nusikalstamos veikos ar kitokio teisės pažeidimo požymių, atliekamas siekiant apginti nuo nusikalstamo kėsینimosi įstatymų saugomas žmogaus teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą.“⁸⁸ Šio veiksmo apibrėžimas ir sankcionavimo tvarka numatyta KŽĮ 13 straipsnyje. Ši informacijos rinkimo būdą tyrė L. Pakštaitis. Pagal tuo metu galiojusį OVĮ tokie veiksmai buvo laikomi „nusikalstamos veikos imitaciniu modeliu“ ir apibrėžti kaip „sankcionuoti veiksmai, formaliai turintys nusikalstamos veikos ar kitokio teisės pažeidimo požymių, atliekami siekiant apginti nuo nusikalstamo kėsینimosi įstatymų saugomas asmens teises ir laisves, nuosavybę, visuomenės ir valstybės saugumą.“⁸⁹ Tad akivaizdu, kad šie veiksmai tiek numatyti KŽĮ, tiek OVĮ yra tapatūs. Pasak L. Pakštaičio, OVĮ taikant nusikalstamos veikos imitacijos modelį nenumato galimybės leisti daryti veikas, turinčias nusikalstamų veikų sudėtį. Šio modelio taikymo metu galimi nusikaltimą imituojantys veiksmai, kurie tik išoriškai sudaro nusikaltimo įvaizdį, tačiau neturi jį vykdančio asmens nusikalstamo ketinimo bei tyčios.⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarime dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198-1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁸⁵ Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika. Taktika ir metodika* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013): 419, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/e00c162c-8f82-41d5-8ffa-4f3a67742a39>.

⁸⁶ Petras Ancelis ir kt., *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011): 237-238, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/a2ce41b6-b740-4b2b-834d-2ffde0f687a2/content>.

⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-697/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 28 d., https://www.infolex.lt/tp/1302310#B_0.

⁸⁸ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

⁸⁹ „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“, *supra note*, 72.

⁹⁰ Pakštaitis, *supra note*, 24: 88.

Respublikos Konstitucijai pabrėžiama, kad „modeliu gali būti tik „prisijungiama“ prie tęstinių ar trunkamųjų nusikaltimų, taip pat kitų besitęsiančių, bet nepasibaigusių nusikaltimų. Ši nusikalstama veika tęsiasi be operatyvinės veiklos slaptųjų dalyvių pastangų. Jie tik imituoja rengiamo ar daromo nusikaltimo veiksmus. Modeliu negali būti kurstomas ar provokuojamas naujo nusikaltimo darymas, negali būti kurstoma padaryti nusikalstamą veiką, kurią asmuo tik rengė ir tokius veiksmus nutraukė.“⁹¹ Tad nusikalstamą veiką imituojantys veiksmai turėtų būti nepavojingi ir nesukelti žalingų nusikalstamų padarinių. Pažymėtina, kad nusikalstamos veikos imitavimas gali būti atliekamas tiek KŽĮ, tiek BPK nustatyta tvarka.

Pasala. KŽĮ pasala apibrėžta kaip „kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, naudojamas siekiant sulaikyti nusikalstamą veiką rengiančius daryti, darančius ar padariusius asmenis, surinkti informaciją, galinčią turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti, kai turima informacijos apie tokius asmenis, nusikalstamos veikos padarymo vietą ir laiką.“⁹² LAT praktikoje šis informacijos rinkimo būdas apibūdinamas kaip veiksmas „kada tam tikroje vietoje pagal iš anksto turimą informaciją pasiruošiama ir laukiama atvykstančių asmenų, kurie toje vietoje turi padaryti nusikaltimą, ir yra planuojama juos iš karto sulaikyti. Pasalos pagrindinis tikslas – asmenų neatidėliotinas sulaikymas. Jeigu veiksmas nukreiptas ne į tai, o į tolesnį informacijos apie asmenis ir jų daromą nusikaltimą rinkimą, kurią ruošiamasi naudoti kaip įrodomąją informaciją, tai jau yra savarankiškas kriminalinės žvalgybos veiksmas – sekimas.“⁹³ Svarbu paminėti, kad KŽĮ nėra numatytas pasalos kaip informacijos rinkimo būdo sankcionavimas.

Sekimas. Vadovaujantis KŽĮ nuostatomis, sekimas yra tuomet, „kai informacija gaunama išskiriant, atpažįstant ir (ar) stebint objektą.“⁹⁴ G. Bučiūnas daktaro disertacijoje pateikė slapto sekimo apibrėžimą: „Slaptas sekimas – tai kryptingai organizuotas, statymu reglamentuotas tyrimo veiksmas, atliekamas valstybės teritorijos ribomis apibrėžtoje materialioje erdvėje tam tikrą laiko tarpą, naudojant teisės aktais leistinus fiksavimo būdus slapta, vizualiai ar kitokiu būdu stebint sekimo objektą, siekiant surasti ir surinkti duomenis reikšmingus nusikalstamai veikai tirti ir (ar) nagrinėti.“⁹⁵ LAT praktikoje pažymimas slapto sekimo atribojimo kriterijai – „pats savaime kokio nors objekto

⁹¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198-1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://www.infolex.lt/ta/65591?ref=1>.

⁹² „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-719/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 7 d., <https://www.infolex.lt/tp/2174959>.

⁹⁴ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

⁹⁵ Bučiūnas, *supra note*, 23: 66.

stebėjimas yra bendrasis pažinimo metodas ir, jeigu juo nepažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nėra draudžiamas veiksmas. Jeigu stebint objektą renkama informacija apie Konstitucijos ir įstatymų saugomas vertybes, tai toks stebėjimas turi būti atliekamas įstatymų nustatyta tvarka.⁹⁶ Taigi sekimas yra prokuroro sankcionuojamas informacijos rinkimo būdas, kuris iki 3 dienų laikotarpio gali būti sankcionuojamas kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo.

Slaptoji operacija. „Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas, kai esant kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindui pasitelkiami ar kitaip panaudojami kriminalinės žvalgybos slaptieji dalyviai, taip pat kriminalinės žvalgybos subjektų darbuotojai.“⁹⁷ Anot P. Tarasevičiaus, „Slaptosios operacijos kaip informacijos gavimo būdo panaudojimą suprantant kaip tam tikrų kriminalinės žvalgybos veiksmų visumą, kur atskiri veiksmai (...) yra galimos sudedamosios slaptosios operacijos dalys ar pagalbiniai žvalgybinės informacijos rinkimo proceso veiksmai, kur kas aiškesnis bei logiškai pagrįstas tampa slaptosios operacijos įtvirtinimas KŽĮ 2 str. 8 d.“⁹⁸ K. Šimkus nurodo, kad „Slaptoji operacija – dirbtinis sąlygų bei aplinkybių sudarymas, suteikiantis galimybę sulaikyti nusikaltėlius nusikaltimo vietoje.“⁹⁹ Slaptoji operacija gali apimti ir kitus kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus. K. Šimkus pažymi, kad „daugeliu atvejų vykdant slaptašias operacijas taikomas ir nusikalstamos veikos imitacijos modelis.“¹⁰⁰ Anot P. Tarasevičiaus, slaptosios operacijos dalimi gali būti ir teisėsaugos institucijų užduotis.¹⁰¹

Teisėsaugos institucijų užduotis. Remiantis KŽĮ įtvirtintu apibrėžimu teisėsaugos institucijų užduotis įgyvendinama – „tiriant nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės vykdomą nusikalstamą veiklą, kriminalinės žvalgybos subjektų teisėtas nurodymas kriminalinės žvalgybos slaptajam dalyviui rinkti reikalingą informaciją, dalyvaujant nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės veikloje ir jos daromose nusikalstamose veiklose, ar kitoks teisėtas nurodymas rinkti informaciją apie kriminalinės žvalgybos objektus, siekiant išaiškinti ir patraukti atsakomybėn nusikalstamas veikas organizuojančius ir vykdančius asmenis.“¹⁰² P. Tarasevičius pažymi, kad „Teisėsaugos institucijų užduotis galėtų būti suprantama kaip kriminalinės žvalgybos subjektų teisėtas nurodymas kriminalinės žvalgybos slaptajam dalyviui rinkti informaciją apie kriminalinės žvalgybos

⁹⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., https://www.infolex.lt/tp/2295733#B_0.

⁹⁷ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

⁹⁸ Tarasevičius, *supra note*, 80: 99-100.

⁹⁹ Kęstutis Šimkus, „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio ir slaptosios operacijos vieta operatyvinėje veikloje“, *Jurisprudencija* 42, 34 (2003): 63, <https://www.lituanistika.lt/content/36193>.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 59.

¹⁰¹ Tarasevičius, *op. cit.*, 100.

¹⁰² „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

objektus ar atlikti kitus su tokios informacijos rinkimu susijusius veiksmus.“¹⁰³ Anot G. Bučiūno, „Asmuo, atlikęs nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, laikomas vykдęs teisės saugos institucijų užduotį“¹⁰⁴ Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK) teisės saugos institucijos užduoties vykдymas yra baudžiamąja atsakomybę šalinanti aplinkybė.¹⁰⁵ Šio kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdo sankcionavimas ir atlikimo tvarka numatyta KŽĮ 12 straipsnyje.

Minėti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai pasitelkiami siekiant gauti informaciją, kurią būtų galima panaudoti įgyvendinant kriminalinės žvalgybos uždavinius, bendradarbiaujant su kriminalinės žvalgybos subjektais bei keičiantis informacija su užsienio valstybių teisės saugos institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis ir Europos Sąjungos agentūromis, Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių bei kitų teisės aktų numatytais atvejais, pavyzdžiui, pateikiant informaciją apie asmenis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo nustatyta tvarka.¹⁰⁶ Atliekant mokslinės literatūros analizę pastebėta, kad nagrinėti tik pavieniai kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai arba tyrimai atlikti seniai t.y. remiantis anksčiau galiojusio teisinio reglamentavimo – OVĮ apibrėžtais operatyvinės veiklos metodais.

Be abejo, minėti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai pasitelkiami skirtingų BK numatytų nusikalstamų veikų atskleidimui. 2023 metų Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos ataskaitoje pažymima, kad 2023 metais, atlikus kriminalinės žvalgybos veiksmus, pradėtas 451 ikiteisminis tyrimas, taip pat pradėti 368 nauji kriminalinės žvalgybos tyrimai. Ataskaitoje teigiama, kad pradėtų kriminalinės žvalgybos tyrimų bei ikiteisminių tyrimų, pradėtų atlikus kriminalinės žvalgybos veiksmus, santykio pokytis lyginant su ankstesniais metais rodo, kad kriminalinė žvalgyba yra vykdoma efektyviai ir vis daugiau kriminalinės žvalgybos tyrimų baigiami surinktą informaciją panaudojant ikiteisminiam tyrimui.¹⁰⁷ Tad, remiantis statistiniais duomenimis, kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai pasitelkiami tikslingai, o gauti duomenys padeda atskleisti ir ištirti nusikalstamas veikas.

Taigi KŽĮ numatyta dešimt skirtingų kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų. Atskirus informacijos rinkimo būdus nagrinėjo Lietuvos mokslininkai, tačiau dalis informacijos

¹⁰³ Tarasevičius, *supra note*, 80: 109.

¹⁰⁴ Petras Ancelis ir kt., *supra note*, 86: 239.

¹⁰⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 9 d., <https://www.infolex.lt/ta/66150>.

¹⁰⁶ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

¹⁰⁷ „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita“, PROKURATUROS, žiūrėta 2024 m. gruodžio 9 d., <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.

rinkimo būdų yra nenagrinėti arba nagrinėti pagal anksčiau galiojusį OVĮ. Taigi trūksta informacijos apie jų taikymą. Pabrėžtina, kad Lietuvos Respublikos prokuratūra kaip vienas iš svarbiausių sričių išskiria kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumo kontrolę ir stiprinimą. Tad, atsižvelgiant į informacijos, gautos kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdais, reikšmę, kriminalinę žvalgybą galima laikyti vienu iš teisėsaugos prioritetų atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas.

1.3. Kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimas ikiteisminiame tyrime

Kriminalinę žvalgybą su ikiteisminiu tyrimu, kaip pirmine baudžiamojo proceso stadija pirmiausiai sieja nusikalstama veika. Taip pat kriminalinę žvalgybą ir ikiteisminį tyrimą saisto bendri uždaviniai – žmogaus teisių ir laisvių apsaugos užtikrinimas, visuomenės ir valstybės interesų gynimas ir nusikalstamų veikų atskleidimas, tačiau kriminalinė žvalgyba neapsiriboja vien nusikalstamų veikų prevencija arba išaiškinimu.¹⁰⁸ Baudžiamajame procese kriminalinės žvalgybos veiksmis surinkta informacija yra laikoma duomenimis, kurie yra prilyginami ikiteisminio tyrimo metu surinktiems duomenims.

Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdais gauti duomenys gali būti sėkmingai panaudojami baudžiamajame procese. Svarbu paminėti, kad ne visi kriminalinės žvalgybos veiksmis gauti duomenys BPK nustatyta tvarka – teismo ar teisėjo, kurio žinioje yra byla, sprendimu, pripažįstami įrodymais, nors ir gali būti reikšmingi įrodinėjimo procese. Pasak P. Ancelio, įrodinėjimas yra sudėtinga bei labai reikšminga baudžiamojo proceso dalis, taip pat ir vienas iš pagrindinių baudžiamojo proceso elementų.¹⁰⁹ Pažymėtina, kad įrodinėjimo proceso apibrėžimas nėra pateiktas nei BK, nei BPK. R. Ažubalytė siūlo tokį įrodinėjimo apibrėžimą – „Įrodinėjimas – teisės nustatytomis formomis įgyvendinama ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo, teisėjo ir teismo procesinė veikla, kurioje įgyvendindami savo teises ir vykdydami pareigas dalyvauja proceso dalyviai ir kuri yra skirta įrodymams (duomenims) rinkti, įtvirtinti, patikrinti ir įvertinti, turint tikslą nustatyti tiesą baudžiamojoje byloje.“¹¹⁰ Įrodinėjimo procesas yra tęstinis, taigi

¹⁰⁸ Petras Tarasevičius, „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“, *Jurisprudencija* 49, 41 (2003): 67, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3305>.

¹⁰⁹ Petras Ancelis, „Įrodinėjimo tikslas, dalykas ir priemonės“, iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*, Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Artūras Panomariovas, Raimundas Jurka, Alvydas Barkauskas, Rima Ažubalytė, Petras Ancelis, Egidijus Losis, Linas Belevičius, Marina Gušauskienė, Eglė Latauskienė, Jolanta Zajančauskienė (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 207, <https://www.lituanistika.lt/content/92766>.

¹¹⁰ Rima Ažubalytė ir kt., *Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014): 96, <https://repository.mruni.eu/handle/007/16951>.

vyksta tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisminiame nagrinėjime. Tad įrodinėjimas baudžiamosiose bylose yra esminis procesas, turintis išskirtinę reikšmę ir iš esmės lemiantis bylos baigtį.

KŽĮ 19 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo tvarką baudžiamajame procese nustato Generalinis prokuroras. Ši tvarka numatyta įsakyme dėl rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo. Taip pat svarbu paminėti, kad norint panaudoti kriminalinės žvalgybos veiksmis gautus duomenis baudžiamajame procese būtina apsaugoti kriminalinės žvalgybos subjektų teisėtus interesus, užtikrinti kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumą apsaugoti informaciją apie techninių priemonių panaudojimą, informacijos rinkimo būdų ir priemonių panaudojimo specifiką.¹¹¹ Taigi kriminalinės žvalgybos metu surinktos informacijos panaudojimas reglamentuotas ne KŽĮ ar BPK, o įstatymų įgyvendinamuoju teisės aktu – Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu dėl Rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo.

Atsižvelgiant į kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese teisinį reglamentavimą, svarbu paminėti ir kitus įstatymus. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad „Prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams generalinio prokuroro patvirtintos rekomendacijos ir kiti teisės norminiai aktai, formuojantys ikiteisminio tyrimo, valstybinio kaltinimo ir nuosprendžių pateikimo vykdyti kontrolės praktiką, yra privalomi.“¹¹² Todėl galima daryti pagrįstas išvadas, kad Generalinio prokuroro rekomendacijos yra imperatyvios tik prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams, nors kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija naudojama ir, pavyzdžiui, nagrinėjant bylą teisme. Tad darytina išvada, kad minėta kriminalinės žvalgybos informacija ir jos panaudojimas yra reguliuojamas tik ikiteisminio tyrimo metu.

Minėtose Generalinio prokuroro rekomendacijose nustatyta kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese tvarka: „priimant sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta tvarka; planuojant ikiteisminį tyrimą ar atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus; kaip duomenys, patvirtinantys arba paneigiantys bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai.“¹¹³ Rekomendacijų 19 punkte numatyti

¹¹¹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

¹¹² „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 11 d., <https://www.infolex.lt/ta/4699#X9f1f30cb096141d5b82d8e29e0c6eb8a>.

¹¹³ „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I-383 „Dėl Rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos

kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo būdai: „pateikiant prokurorui ar ikiteisminio tyrimo įstaigai apibendrintą kriminalinės žvalgybos informaciją; perkelti kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos dokumentus ar jų išrašus į baudžiamąją bylą; surašius kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokolą ir pateikiant jį į baudžiamąją bylą.“¹¹⁴ Tad generalinis prokuroras tvirtina rekomendacijas, privalomas tik prokurorams ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams, tačiau KŽĮ neapibrėžti jokie konkretūs atvejai, kuomet kriminalinės žvalgybos informacija gali būti panaudojama baudžiamajame procese.

Vertinant šį teisinį reguliavimą per teismų praktikos prizmę bei remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) suformuota praktika yra numatytas „atitikties įstatymui“ kriterijus, pagal kurį vidaus teisė t.y. nacionalinis teisinis reguliavimas privalo būti pakankamai aiškus, kad asmuo suprastų bei numatytų sąlygas, kuriomis valstybės institucijos gali taikyti slapta priemones, ribojančias asmens teisę į privatą gyvenimą.¹¹⁵ Taip pat EŽTT laikomasi praktikos, kad vidaus teisė, kuria remiantis yra apribojama teisė į privatą asmens gyvenimą, privalo atitikti teisės viršenybės demokratinėje valstybėje principą.¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) taip pat yra pasisakęs šiuo klausimu. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pažymima, kad „leidimas atlikti operatyvinius (kriminalinės žvalgybos) veiksmus turi būti kiek įmanoma tikslesnis, kad proceso dalyviai ir bylą nagrinėjantys teismai galėtų įvertinti tų veiksmų teisėtumą (teisinį pagrindą) ir pagrįstumą (faktinį pagrindą), būtent kad būtų aišku, kokie veiksmai, kur, prieš kokius asmenis, kiek laiko galėjo būti vykdomi.“¹¹⁷

KŽĮ reglamentuotos ne tik priemonės, kuriomis siekiama išaiškinti nusikalstamas veikas, tačiau ir minėtų priemonių taikymo tvarka. Remiantis įstatyme įtvirtintais kriminalinės žvalgybos pagrindais ir KŽĮ 10-15 straipsniuose nustatyta kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų sankcionavimo tvarka, išskirtinos šios būtinos sąlygos pradėti kriminalinę žvalgybą: „1) faktinis pagrindas – turima informacija apie konkretaus asmens konkrečią rengiamasi daryti, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką; 2) teisinis pagrindas – įstatyme nustatyto kompetentingo subjekto

panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo““, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 10 d., <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=7&item=doc&AktoId=163040>.

¹¹⁴ „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I-383 „Dėl Rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo““, *supra note*, 113.

¹¹⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Kvasnica v. Slovakia““, HUDOC, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-92879>.

¹¹⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria““, HUDOC, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81323>.

¹¹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-387/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/2279872>.

priimtas dokumentas, kuriuo sankcionuojamas konkrečios kriminalinės žvalgybos priemonės taikymas konkrečiam asmeniui nustatytu laikotarpiu.“¹¹⁸

Pažymėtina, kad tik esant šiems pagrindams kriminalinė žvalgybos veiksmai yra teisėti. Kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumas yra ypač svarbus, kadangi nuo to priklauso surinktos informacijos panaudojimo galimybės ikiteisminiame procese ir teisminiame nagrinėjime. Įprastai taikytina tokia praktika, kad kriminalinės žvalgybos informacija pripažįstama teisėtai surinkta, kuomet konkretaus asmens atžvilgiu yra sankcionuojamos KŽĮ numatytos konkrečios priemonės ir per numatytą laikotarpį surenkama pakankamai informacijos apie nusikalstamą veiką, t.y. esant teisiniam ir faktiniam pagrindams. Be šių kriterijų duomenys gali būti nepripažinti įrodymais.

BPK 20 straipsnyje įtvirtinta įrodymų sąvoka – įrodymai yra įstatymų nustatyta tvarka t.y. teisėtais būdais gauti duomenys, patvirtinantys arba paneigiantys bent vieną iš aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti baudžiamajame procese. Minėti duomenys pripažįstami įrodymais teismo ar teisėjo sprendimu, vadovaujantis įstatymu bei remiantis vidiniu įsitikinimu, pagrįstu išsamiau, nešališku bylos aplinkybių išnagrinėjimu.¹¹⁹ Kasacinės instancijos teismas laikosi nuomonės, kad kriminalinės žvalgybos duomenys, gauti iki ikiteisminio tyrimo pradžios, pripažįstami įrodymais tik tuo atveju, kai yra užtikrinta aiški ir tiksli kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo bei priemonių panaudojimo pagrindų tvarka. Taip pat kiekvienoje byloje privalo būti patikrinta kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo ir sankcionavimo teisėtumo kriterijus. LAT pažymi, kad bet koks kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo ir jų ribų nepaisymas ar kitoks piktnaudžiavimas daro duomenis neteisėtais.¹²⁰

Kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimui pasitelkiamos bendrosios taisyklės. KŽĮ normose numatyta kas privalo būti nurodoma kriminalinės žvalgybos subjektų prašymuose ir prokuroro teikimuose dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymo. KŽĮ nurodyta, kad informacijos gavimą iš ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, Lietuvos banko, finansų įmonių ir kredito įstaigų, taip pat iš kitų juridinių asmenų sankcionuoja apylinkės teismo pirmininkas ar jo įgaliotas teisėjas nutartimi. KŽĮ numatytas techninių priemonių naudojimas specialiąja tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė, slaptas patekimas į asmens būstą, patalpas, uždaras teritorijas,

¹¹⁸ Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentų mokslinė draugija, *Teisės mokslo pavasaris* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018), 81, <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.

¹¹⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://www.infolex.lt/ta/10708>.

¹²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/1218891>.

transporto priemonės, teisėsaugos institucijos užduotys sankcionuojama apygardų teismų pirmininkų ar jų įgaliotų teisėjų motyvuotomis nutartimis. Nusikalstamos veikos imitavimą, kontroliuojamąjį gabenimą ir sekimą sankcionuoja prokuroras. Pažymėtina, kad konkrečiai sekimą iki 3 dienų leidžiama atlikti sankcionavus kriminalinės žvalgybos subjekto vadovui ar jo įgaliotam darbuotojui.¹²¹

Ne mažiau svarbūs KŽĮ numatyti informacijos rinkimo terminai. KŽĮ numatytų informacijos rinkimo būdų įtvirtintų 10-15 straipsniuose¹²² taikymo terminai aiškiai apibrėžti įstatyme, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad šių veiksmų taikymo terminai gali būti tęsiami. Pavyzdžiui, techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė gali būti sankcionuojami ne ilgesniam nei 3 mėnesių terminui, tačiau šis laikotarpis gali būti pratęstas ir vykdomas iki vienerių metų.¹²³ Įstatyme numatyta ir išimtis, kada minėtas 12 mėnesių terminas gali būti pažeistas – „kai kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas dėl turimos informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba kai yra kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindų, numatytų šio įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2, 3 ir 4 punktuose.“¹²⁴ Kiti KŽĮ nustatyti informacijos rinkimo būdai, išskyrus sekimą, įstatymų nustatyta tvarka, gali būti sankcionuojami neribotai, tačiau privalo būti proporcingi ir yra neatsiejami nuo tyrimo trukmės.

Ikiteisminio tyrimo ir kriminalinės žvalgybos ryšį grindžia KŽĮ nuostatos – KŽĮ 8 straipsnio 3 dalyje numatyta: „Jeigu atliekant ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą paaiškėja nusikalstamos veikos požymiai, tuojau pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Ikiteisminis tyrimas gali būti nepradėtas išimtiniais atvejais, kai gali kilti pavojus kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumui ir (ar) kriminalinės žvalgybos subjekto teisėtiems interesams. Kriminalinės žvalgybos subjektas apie tai praneša prokurorui, kuris priima sprendimą dėl tolesnio kriminalinės žvalgybos tyrimo, vadovaudamasis Generalinės prokuratūros, suderinusios su kriminalinės žvalgybos pagrindinėmis institucijomis, nustatyta tvarka, iki nurodytas pavojus bus pašalintas.“¹²⁵ Tad įstatyme aiškiai apibrėžta, kad kriminalinė žvalgyba yra nutraukiama surinkus pakankamai duomenų apie nusikalstamą veiką ir dėl jos pradedant ikiteisminį tyrimą. Išskyrus tuos atvejus, kuomet ikiteisminio tyrimo pradėjimas galėtų kelti grėsmę slaptųjų dalyvių saugumui.

¹²¹ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *supra note*, 49.

¹²² Minėtuose straipsniuose įtvirtinta: techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka, slapta pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūra, pašto siuntų kontrolė ir paėmimas, susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slapta kontrolė; slaptas patekimas į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemonės; teisėsaugos institucijų užduotys; nusikalstamos veikos imitavimas; kontroliuojamasis gabenimas; sekimas.

¹²³ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, *op. cit.*

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ *Ibid.*

Pasitelkiant kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus pasitaiko atvejų kuomet taikant priemones konkretaus asmens atžvilgiu, atsitiktinai gaunama informacija apie kitą to paties asmens arba kito asmens, ne kriminalinės žvalgybos objekto, rengimąsi daryti, daromą ar jau padarytą nusikalstamą veiką. Kadangi kriminalinės žvalgybos metu surinkti duomenys gali būti pripažįstami įrodymais tik esant teisiniam ir faktiniam pagrindams, kvestionuotina ar atsitiktinai gauta informacija gali būti pripažinta įrodymais baudžiamajame procese. LAT pažymi, kad tais atvejais, kuomet nusikalstamos veikos patenka į kategoriją veikų, numatytų KŽĮ nuostatose ir sudarančių pagrindą atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, dėl jų gauti duomenys gali būti naudojami kituose baudžiamuosiuose procesuose kaip įrodymai. Kasacinės instancijos teismo praktikoje taip pat konstatuota, kad įstatymų pažeidimu įprastai nelaikomos tos situacijos, kai vykdant kriminalinę žvalgybą dėl galimai daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies nusikaltimai, po ko priimamas sprendimas patikrinti ir naujai paaškėjusią informaciją.¹²⁶ Taigi, remiantis kasacinės instancijos teismo išaiškinimu kriminalinės žvalgybos metu atsitiktinai gauti duomenys, kurie atitinka nustatytus kriterijus, gali būti panaudojami tame pačiame ar kitame baudžiamajame procese bei būti pripažinti įrodymais.

Tad, siekiant panaudoti kriminalinės žvalgybos informaciją baudžiamajame procese ypatingai svarbus ne tik jos patikimumas, tačiau ir teisėtumo kriterijus, kuris atveria galimybes teisminiame procese pripažinti kriminalinės žvalgybos informaciją įrodymais. Privalu, kad kriminalinė žvalgyba būtų vykdoma remiantis KŽĮ įtvirtintomis nuostatomis ir turėtų faktinį ir teisinį pagrindus. Tais atvejais, kai taikant kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus gaunama atsitiktinė informacija, jei ji atitinka KŽĮ nuostatose numatytus pagrindus atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, gali būti panaudojama baudžiamajame procese ir teismo nagrinėjimo metu pripažinta įrodymais.

¹²⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/1056404>.

2. KORUPCIJOS BRUOŽAI IR KORUPCINIO POBŪDŽIO NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ YPATUMAI

Šiame skyriuje analizuojami korupcijos, kaip socialinio-teisinio reiškinių, teoriniai aspektai, išskirtos korupcijos rūšys, formos, pagrindiniai bruožai, apžvelgtos baudžiamajame įstatyme įtvirtintos korupcinio pobūdžio veikos. Siekiant atlikti išsamią korupcijos sampratos analizę atlikta korupcijos sampratos apžvalga, apimanti – istorinę raidą, apibrėžimus, rūšis, lygius bei formas. Apžvelgiant atskiras korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikas atlikta mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizė.

2.1. Korupcijos samprata, rūšys ir pagrindiniai bruožai

Korupcija pasaulyje nėra naujas reiškinys, šį teiginį grindžia Lietuvos ir užsienio mokslininkų atlikti tyrimai. G. Šatienė teigia, kad „Korupcijos socialinis fenomenas egzistuoja nuo senovės kaip viena labiausiai paplitusių ir itin kenksmingų valstybės tarnybai elgesio formų. Korupcija primena pusiau mistinį fenomeną: visi apie ją kalba, tačiau niekas tiksliai negali įvardyti, kas ji yra.“¹²⁷ Šiam teiginiui pritaria ir kiti mokslininkai tyrę korupcijos reiškinį. Pasak S. Vaitiekiaus, korupcija atsirado tuo pačiu metu kaip ir valstybės valdžia.¹²⁸ A. Raudonienė pritardama kitų autorių nuomonei, korupciją įvardina kaip vieną seniausių nusikalstamos veikos formų.¹²⁹ Tad, atkreipiant dėmesį į šio reiškinio istorinę reikšmę tikslinga analizuoti jo istorines ištakas.

Lenkų politologas Tomasz Grzegorz Grosse atlikęs istorinę korupcijos raidos analizę, pateikia šiuos istorinius šaltinius, kuriuose aptinkamos vienos pirmųjų korupcijos apraiškų: vienas iš seniausių korupcijos apraiškos įrodymų yra prieš maždaug 5400 metus rašytas dokumentas iš Asirijos.¹³⁰ Šią informaciją pagrindžia tai, kad „1997 m. gruodį paskelbta apie 150 dantiraščio įrašų, kuriuos danų archeologų grupė rado Sirijoje, Rakkos mieste. Juose teigiama, kad šioje vietovėje buvęs asirų civilizacijos, egzistavusios XIII a. pr. Kr., administracinis centras. Rastas specialus archyvas, priklausęs institucijai, atitinkančiai šių dienų vidaus reikalų ministerijai. Jame sukaupiti duomenys apie kyšius ėmusius valdininkus.“¹³¹ Pasak T. G. Grosse, kitas ne mažiau svarbus šaltinis – prieš 2000

¹²⁷ Šatienė, *supra note*, 2: 113.

¹²⁸ Vaitiekus, *supra note*, 4: 7.

¹²⁹ Raudonienė, *supra note*, 1: 114.

¹³⁰ Grosse, *supra note*, 11: 3.

¹³¹ Measures to prevent corruption, Study of European Centre for Parliamentary Research and Documentation in the EU Member States., Strasbourg (1999) cituota iš: Viktoras Justickis, *Kriminologija*, (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001), 334.

metų Kautilos (aut. Pastaba – Kautila dar žinomas kaip Čanakja) knyga „Arthashastra“, kurioje taip pat atskleidžiamos korupcijos užuomazgos.¹³² J. Bergmann tirdamas korupciją išskyrė šias istorines raidos tendencijas: „Egipte 1300 m. pr. Kr. dvasininkai jei jie, atlikdami teisėjų pareigas, buvo veikiami kieno nors įtakos, buvo baudžiami mirtimi; Konfucijus (551–479 m. pr. Kr.) korupciją laikė viena esminių visuomenės blogybių. Antikoje (Tukididas, Platonas, Aristotelis), Romos Imperijoje (Ciceronas), Vakarų krikščionybėje (Augustinas), Italų humanizme korupcija buvo apibūdinama kaip moralinio nuosmukio procesas ir institucinės tvarkos krizė.“¹³³ Tad, remiantis istoriniais šaltiniais, tikėtina, kad korupcijos užuomazgos, atsirado prieš ne vieną tūkstantį metų.

Korupcija kaip visuomenėje paplitęs ir smerktinas reiškiny minimas ir Šventajame rašte. Nors Šventajame rašte, kaip ir anksčiau minėtuose šaltiniuose šis reiškinys nėra įvardijamas kaip „korupcija“, tačiau atskleidžiama jos samprata: „Neimsi kyšių, nes kyšiai apakina pareigūnus ir iškraipo teisiųjų reikalą (...) Teisingumo neiškraipyk, šališkumo nerodyk, kyšio neimk, nes kyšis aptemdo išmintingųjų akis ir iškraipo teisiųjų bylą (...) Tavo vadai yra sukčiai, vagių bičiuliai, – kiekvienas jų mėgsta kyšius ir vaikosi dovanų. Jie negina našlaičio, našlės byla jų niekuomet nepasiekia.“¹³⁴ Lietuvoje korupcija egzistavo jau XVI amžiuje. To meto Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės politikas, humanistas A. Volanas traktate „Apie politinę ir pilietinę laisvę“ rašė: „Juk jei valdžia būtų pavedama „nešvariems“ žmonėms, tie visada greičiau rūpintųsi savo nauda nei visų gerove ir neįtikėtina, kad, tokiems žmonėms stovint prie valdžios vairo, valstybės plaukimas būtų laimingas bei sėkmingas.“¹³⁵ Remiantis apžvelgtais šaltiniais galima daryti išvadą, kad įsikūrus pirmosioms valstybės institucijoms, kartu pradėjo kurtis ir korupcija. Nepriklausomai nuo geografinės padėties, korupcijos reiškinys, nors ir skirtingu mastu, tačiau buvo ir yra paplitęs visame pasaulyje.

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne korupcija apibrėžiama kaip „neteisėtas pelnymas naudojantis pareigomis; pareigūno ar veikėjo papirkinėjimas.“¹³⁶ Tarptautinis žodis „korupcija“ yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *corruptio*, kuris reiškia „gadinimą“, „papirkimą“¹³⁷. Korupcija yra sudėtingas daugialypis reiškinys, būtent dėl šios priežasties šį reiškinį analizuojantys mokslininkai

¹³² Grosse, *supra note*, 11: 3.

¹³³ Gintautas Sakalauskas, „Kriminologijos paskaitos“, SLIDEPLAYER, žiūrėta 2024 m. gruodžio 27 d., <https://slideplayer.lt/slide/17866857/>.

¹³⁴ „Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas“ (Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija, 1998), BIBLIJA, žiūrėta 2024 m. gruodžio 29 d., https://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_I%C5%A1_23.

¹³⁵ Andrius Volanas, „Apie politinę arba pilietinę laisvę – knygelė, kurią tikrai verta perskaityti“, REF, žiūrėta 2024 m. gruodžio 27 d., https://ref.lt/images/Leidiniai/Volanus/Andrius_Volanas_Apie_politin_arba_pilietin_laisvLD3900.pdf.

¹³⁶ „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“, EKALBA, žiūrėta 2024 m. gruodžio 27 d., <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/korupcija?paieska=korupcija&i=c2f5f417-245d-42c0-bdc4-87bf26dd0e81>.

¹³⁷ Valerija Vaitkevičiūtė, *Tarptautinių žodžių žodynas* (Vilnius, 1999), 257.

nepateikia vieno universalios apibrėžimo, apimančio visus korupcijos aspektus. V. Justickis teigia, kad pasaulyje yra kiek daugiau nei 300 korupcijos definicijų.¹³⁸ Tad akivaizdu, kad suvokiant korupcijos daugialypiškumą, siekiant atskleisti jos sampratą, būtina šį reiškinį nagrinėti plačiau. Korupcija dėl savo paplitimo ir nuolatinės raidos yra dažnas mokslininkų tyrimo objektas. Todėl tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai siekė atskleisti jos sampratą, tačiau autoriai tyrę korupcijos reiškinį iki šiol nerado vieno universalios apibrėžimo, todėl kiekvienas pateikia savitą. Siekiant suformuoti šiandienines pasaulio realijas atitinkantį korupcijos apibrėžimą tikslinga įvertinti skirtingų autorių, skirtingais laikotarpiais siūlytas sampratas, išanalizuoti sampratų pokyčių raidą ir jų aktualumą šiandieniniame pasaulyje.

Lentelė nr.1

Užsienio mokslininkų pateiktos korupcijos sampratos (Šaltinis: sudaryta darbo autorės)

Autorius	Metai	Siūloma korupcijos samprata
Joseph Nye	1967	„Korupcija yra elgesys, nukrypstantis nuo formalių pareigų, kurios susijusios su viešosiomis pareigomis, taip pat dėl privačių interesų, turtinės, statuso naudos arba pažeidžia taisykles, kurios draudžia naudotis tam tikromis įtakos rūšimis.“ ¹³⁹
Robert Klidgaard	1998	„Korupcijos terminas turi daug reikšmių, tačiau plačiąja prasme, korupcija yra piktnaudžiavimas tarnyba, siekiant neoficialių tikslų. Korupcijos rūšimis laikomas kyšininkavimas, turto prievartavimas, prekyba poveikiu, nepotizmas, sukčiavimas, naudojimas „greitaisiais pinigais“, grobstymas. Korupcija egzistuoja ne tik valstybiname, tačiau ir privačiame sektoriuje.“ ¹⁴⁰
Jeremy Pope	2000	„Paprasčiausia prasme korupcija tai piktnaudžiavimas galia, valdžia, siekiant įgyvendinti asmeninius tikslus. Tai pareigūnų, politikų, valstybės tarnautojų veiksmai viešajame sektoriuje, kuriais jie nesąžiningai ir neteisėtai įgyja turto, pasinaudodami savo valdžia ir galia.“ ¹⁴¹
Zhanna Semchuk, Iryna Zharovskaya, ir Olga Merdova	2018	„Korupcija yra neigiamas socialinis reiškinys, pasaulinėje praktikoje korupcija laikoma asmenų, grupių ar juridinių asmenų veikla viešajame arba privačiame sektoriuje, tokiu būdu siekiant paveikti teisės aktų bei kitų valstybės politikos priemonių formavimą.“ ¹⁴²

Vertinant lentelėje nr. 1 pateiktas sampratas galima teigti, kad nors jas pateikė skirtingi autoriai ir tarp jų suformavimo yra beveik 50 metų laikotarpis, tačiau stebimi sisteminiai panašumai. Visi lentelėje nr. 1 nurodyti autoriai pritaria, kad korupcija yra neigiamas reiškinys ar asmenų elgesys siekiant naudos. J. Nye ir K. Pope teigia, kad korupcija yra susijusi su viešuoju sektoriumi, šią nuomonę praplečia R. Klidgaard, Z. Semchuk ir kt. teigdami, kad korupcija egzistuoja ne tik

¹³⁸ Viktoras Justickis, *Kriminologija. 1* (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001): 345.

¹³⁹ Nye, *supra note*, 12: 419.

¹⁴⁰ Klitgaard, *supra note*, 13: 4.

¹⁴¹ Pope, *supra note*, 14: 13-14.

¹⁴² Semchuk, Zharovskaya ir Merdova, *supra note*, 15: 295-300.

viešajame, tačiau ir privačiame sektoriuje. Pažymėtina, kad Z. Semchuk, priešingai nei kiti minėti autoriai, kaip vieną iš korupcijos siekių nurodo ne asmeninę naudą, bet siekį paveikti valstybės teisinį reguliavimą. Ne mažiau svarbu paminėti ir tai, kad R. Klidgaard vienas pirmųjų pateikė nuomonę, kad korupcija gali būti suprantama siaurąja ir plačiąja prasme, taip pat paskelbė korupcijos atsiradimo modelį, pagal kurį korupciją atsiranda iš monopolijos, sprendimų priėmimo diskrecijos, nesant atsakomybei už neteisėtus sprendimus.¹⁴³ Tad, R. Klidgaard prieš beveik trisdešimt metų pateiktas korupcijos apibrėžimas yra aktualus ir šiandien. R. Klidgaard tyrimais remiasi ir Lietuvos mokslininkai nagrinėdami korupcijos sampratą. (žr. lentelė nr. 2).

Lentelė nr.2

Lietuvos mokslininkų pateiktos korupcijos sampratos (Šaltinis: sudaryta darbo autorės)

Autorius	Metai	Siūlomas korupcijos apibrėžimas
Aida Raudonienė	2002	„korupcija – tai vienas iš neigiamų kompleksinių socialinių reiškinių, sukeliantis aibę neigiamų padarinių socialinėje–politinėje, valstybės valdymo, ekonominėje bei tarptautinių santykių sferose. Korupcijai pažeidus visuomeninius santykius visuomenė nebepasitiki ne tik teisėtvarkos ir teisėsaugos institucijomis, bet ir valstybe, valdžia.“ ¹⁴⁴
Gintarė Šatienė	2005	„Korupcija – tai reiškinys, besireiškiantis konkrečioje erdvėje ir apimantis skirtingas sritis, todėl kovai su šiuo reiškiniu turi būti skiriamas nemenkas dėmesys, o čia svarbią reikšmę turi ir kriminalistikos mokslas.“ ¹⁴⁵
Raimundas Urbonas	2009	„Korupcija yra ne tik tautų, kylančių iš buvusio totalitarinio valdymo, prakeiksmas, tai taip pat laikoma neišvengiamu šiuolaikinės visuomenės bruožu.“ ¹⁴⁶
Ryšardas Burda	2012	„Korupcija tai dirbančių asmenų elgesys, kai yra pažeidžiamos einamos pareigos, nustatytos elgesio normos, tokiais veiksmais siekiant naudoti sau arba kitiems asmenims.“ ¹⁴⁷
Kristina Ambrazevičiūtė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Petras Ragauskas	2020	„korupcija privačiame sektoriuje apibūdinama kaip privataus sektoriaus subjektui suteiktų įgaliojimų arba iš jų kylančių elgesio standartų neatitinkantis elgesys siekiant naudoti sau arba kitiems asmenims ir suvokiant, kad tai gali daryti žalos (pakenkti) trečiųjų asmenų arba visuomenės interesams.“ ¹⁴⁸

Analizuojant apibrėžimus, pateiktus lentelėje nr. 2, pastebėtina, kad skirtingų autorių siūlomi korupcijos apibrėžimai turi panašumų. A. Raudonienė ir G. Šatienė teigia, kad korupcija yra socialinis reiškinys, keliantis neigiamus padarinius. Tuo tarpu R. Burda, K. Ambrazevičiūtė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir P. Ragauskas korupciją sieja su konkrečiu asmeniu, turinčiu tam tikrą socialinį statusą,

¹⁴³ Klitgaard, *supra note*, 13: 4.

¹⁴⁴ Raudonienė, *supra note*, 1:114.

¹⁴⁵ Šatienė, *supra note*, 2:113.

¹⁴⁶ Urbonas, *supra note*, 5:68.

¹⁴⁷ Burda, *supra note*, 6: 201.

¹⁴⁸ Ambrazevičiūtė, Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir Ragauskas, *supra note*, 7: 20.

kuris veikia prieš elgesio normas ir teisinį reguliavimą, taip siekdamas naudos sau ar kitiems asmenims. R. Urbonas pabrėžia korupcijos ištakas, jomis laikydamas buvusį totalitarinį valdymą ir korupciją įvardina kaip „prakeiksmą“. K. Ambrazevičiūtė, E. Kavoliūnaitė-Ragauskienė ir P. Ragauskas, be kita ko, pabrėžia tai, kad korupcija gali egzistuoti ne tik viešajame, bet ir privačiame sektoriuje. Taigi apžvelgus skirtingų autorių korupcijos apibrėžimus galima teigti, kad korupciją galima suprasti siaurąja ir plačiąja prasme.

Anot A. Raudonienės, korupcija suprantama siaurąja prasme, kuomet kalbama apie viešąjį sektorių t.y. korupcijos subjektai yra valstybės tarnautojai arba politikai užimantys atitinkamas pareigas. Tuo tarpu plačiąja prasme korupcija apima ne tik valstybinį sektorių, tačiau ir privatų, kuriame korupcijos subjektais gali būti, pavyzdžiui, juridinių asmenų vadovai. Būtent korupcijos apibrėžimą plačiąja prasme A. Raudonienė laiko moderniuoju, kadangi toks apibrėžimas apima visas socialinės veiklos sferas.¹⁴⁹ Tuo tarpu siaurąjį korupcijos apibrėžimą galima laikyti klasikiniu, tačiau net ir įvertinus apibrėžimų skirtumus pastebima, kad visus apibrėžimus sieja bendri požymiai. Todėl galima teigti, kad korupcija yra asmens, turinčio įgaliojimus, veikimas arba neveikimas, siekiant gauti naudos.

Tai, kad korupcijos apibrėžimo problema yra svarbi kiekvienoje valstybėje, pagrindžia ir Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją. Nors Konvencijoje nėra pateikta korupcijos sąvoka, tačiau pareiga apibrėžti korupciją perkelta valstybėms ratifikavusioms Konvenciją. Lietuvoje korupcijos sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme, kuriame pateikiamas toks apibrėžimas – „Korupcija – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje.“¹⁵⁰ Pastebėtina, kad šis apibrėžimas gana siauras ir abstraktus. Darbo autorės nuomone, daug tinkamesnis apibrėžimas pateiktas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme. Minėtame įstatyme pateikiamas toks apibrėžimas – „Korupcija – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens tiesioginis ar netiesioginis siekimas, reikalavimas arba priėmimas turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) sau ar kitam asmeniui už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal einamas pareigas, taip pat valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai arba neveikimas siekiant, reikalaujant turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau arba kitam asmeniui ar šią naudą priimant, taip pat tiesioginis ar netiesioginis siūlymas ar suteikimas valstybės tarnautojui, jam prilygintam asmeniui turtinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) už atlikimą arba neatlikimą

¹⁴⁹ Raudonienė, *supra note*, 1:121.

¹⁵⁰ „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 28 d., <https://www.infolex.lt/ta/120429>.

veiksmų pagal valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens einamas pareigas, taip pat tarpininkavimas darant šioje dalyje nurodytas veikas.“¹⁵¹ Taigi, plačiausias ir labiausiai korupcijos reiškinį atskleidžiantis apibrėžimas pateiktas būtent Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme.

Tad įvertinus skirtingų autorių nuomones galima teigti, kad korupciją galima suvokti siaurąja (klasikine) ir plačiąja (moderniąja) prasme. Pastebėtina, kad ankstesnės mokslininkų suformuluotos sampratos buvo orientuotos į korupcijos suvokimą siaurąja prasme, tačiau vis daugėja autorių, pateikiančių moderniąsias korupcijos sampratas. Tuo tarpu teisės aktuose iki šiol vyrauja siaurasis korupcijos suvokimas, o nacionaliniuose teisės aktuose pasigendama vieningo korupcijos apibrėžimo.

Siekiant atskleisti korupcijos esmę būtina išskirti jos rūšis, formas bei ryškiausius pasireiškimų bruožus. Pasak V. Gavelio, „Korupcijos klasifikavimas pagal rūšis ir formas atspindi skirtingus klasifikavimo tikslus.“¹⁵² V. Gavelio teigimu korupcijos rūšis yra struktūrinis vienetas, apibrėžiantis korupcinių veikų požymius pagal klasifikavimo kriterijus ir atskleidžiantis ryškiausius korupcinių veikų bruožus bei jų ryšį. Tuo tarpu korupcijos forma yra būdas įgyvendinti korupciją, taip realizuojant korupcinius santykius.¹⁵³ J. Palidauskaitė teigia, kad „Korupcijos rūšis labiau atspindi bendresnį korumpuotos veikos pasireiškimą kontekstą, tuo tarpu forma labiau atspindi elgesio specifiką“.¹⁵⁴ Tad, atsižvelgiant į autorių nuomones galima teigti, kad nėra vienareikšmiškos nuomonės išskiriant korupcijos rūšis ir formas. Tai pagrindžia ir kitų autorių pateiktas korupcijos klasifikavimas.

Anot J. Palidauskaitės, „Dažnai priimta išskirti šias korupcijos rūšis pagal jos reikšimosi sferas: politinę, administracinę (biurokratinę), privataus sektoriaus ir egzistuojančią tarptautiniuose sandėriuose“¹⁵⁵. Panašios nuomonės laikosi ir S. Vaitiekus, nurodydamas šias korupcijos rūšis – „administracinė korupcija (korupcija susijusi su valstybės tarnyba); politinė korupcija; korupcija privačiame sektoriuje; korupcija tarptautiniuose ūkiniuose santykiuose.“¹⁵⁶ Tačiau yra ir kitokių autorių nuomonių, kaip suskirstyti korupciją į rūšis. A. J. Heidenheimeris išskiria tris korupcijos rūšis, jas skirstydamas pagal pasireiškimą laipsnį į smulkia, rutinišką, įsisisenėjusią. Taip pat

¹⁵¹ „Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo Nr. VIII-1649 pakeitimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 28 d., <https://www.infolex.lt/ta/442525>.

¹⁵² Gavelis, *supra note*, 8: 54–55.

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ Palidauskaitė, *supra note*, 3:28.

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ Vaitiekus, *supra note*, 4: 7.

atsižvelgdamas į visuomenės korupcijos suvokimą Heidenheimeris siūlo suskirstyti korupciją į juodąją, pilkąją ir baltąją.¹⁵⁷

„*Juodoji korupcija* – kai korupciniai veiksmai yra smerktini tiek plačiosios visuomenės, tiek valstybės tarnautojų (elito). Šiuos korupcinius veiksmus vertina neigiamai visos socialinės grupės, siekdamos, kad būtų atitinkama bausmė. *Pilkoji korupcija* – kai daugumos nuomonė yra neapibrėžta, nes nėra aiškos nuomonės arba ta nuomonė gali kisti, priklausomai nuo to ar asmenys yra linkę smerkti korupcinius veiksmus. Įprastai susikerta elito ir plačiosios visuomenės interesai, kadangi elitas laiko veiksmus neteisėtais, siekia bausmės, tačiau kitos socialinės grupės tokio siekio neturi. *Baltoji korupcija* – kai korupcinis elgesys yra toleruotinas beveik visų socialinių grupių, o veiksmai, nukreipti prieš tokį elgesį, ne visuomet sulaukia visuomenės palaikymo.“¹⁵⁸

V. Pruskus, remdamasis „Transparency International“ duomenimis, korupciją siūlo skirstyti pagal pasireiškimą sritis: „politinių partijų korupciją; įstatymų leidžiamosios valdžios korupciją; teisminės sistemos korupciją; policijos korupciją; verslo (privataus sektoriaus) korupciją; mokesčių sistemos korupciją; muitinės sistemos korupciją; žiniasklaidos korupciją; sveikatos apsaugos sistemos korupciją; švietimo sistemos korupciją; registracijos ir leidimų išdavimo sistemos korupciją; komunalinių paslaugų teikimo sistemos korupciją; krašto apsaugos sistemos korupciją; nevyriausybinių organizacijų korupciją ir kt.“¹⁵⁹

Anot A. Raudonienės, korupciją taip pat galima skirstyti pagal kiekybinį, laiko bei hierarchinį kriterijus. Vertinant kiekybinį kriterijų korupcija gali būti „smulkioji“ ir „stambioji“¹⁶⁰. Šiai nuomonei pritaria ir J. Palidaukaitė, teigdama, kad „smulkioji“ korupcija apima smulkius mokėjimus, paskatinimus, tokiais veiksmais siekiant palankaus sprendimo, tuo tarpu „stambioji“ korupcija yra paplitusi aukštuose valdžios sluoksniuose ir yra labiau susijusi su verslo ir politikos sprendimais.¹⁶¹ Pagal laiko kriterijų A. Raudonienė išskiria epizodinę (trunkamąją) ir sisteminę (tęstinę) korupcijos rūšis nurodydama, kad „Epizodinė korupcija yra tuomet, kai vyrauja sąžiningas elgesys, o korupcinė veika yra išimtis, ir nesąžiningas valstybės tarnautojas sudrausminamas išaiškinus jo neteisėtą veiką. Sisteminė korupcija atsiranda tada, kai korupciniai teisės pažeidimai įgauna sisteminių požymių,

¹⁵⁷ Heidenheimer, *supra note*, 16: 3-28.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ Pruskus, *supra note*, 9: 63.

¹⁶⁰ Aida Raudonienė, „Korupcijos kategorijų analizė“, *Jurisprudencija* 41, 33 (2003): 82, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426>.

¹⁶¹ Palidaukaitė, *supra note*, 3:28.

tampa asmens ar visos įstaigos veikimo norma“¹⁶² Taip pat A. Raudonienė nurodo, kad pagal hierarchiją korupciją taip pat galima suskirstyti į aukštutinę (respektabiliąją) ir žemutinę.¹⁶³

Pasaulio banko duomenimis, korupcija turėtų būti skirstoma į dvi rūšis – valstybės užvaldymo ir administracinę korupciją. Valstybės užvaldymą laikant tokiais veiksmais, kuomet fiziniai asmenys, jų grupės ar juridiniai asmenys savo veikimu siekia daryti poveikį teisinei sistemai, tokiu būdu gaunant naudos. Administracinę korupciją laikytini tokie veiksmai, kai tyčia nesilaikoma įstatymų, nustatytų taisyklių taip siekiant gauti naudos.¹⁶⁴ Pabrėžtina, kad abi Pasaulio banko išskirtos korupcijos rūšys yra susijusios su valstybės teisiniu reguliavimu.

Svarbu paminėti, kad dažnai korupcijos reiškinių tyrėjai skirtingai klasifikuoja korupcijos rūšis, tačiau taip pat neretai jas maišo su korupcijos formomis. A. Raudonienės nuomone, „korupcijos forma arba kategorija – tai pavidalas, kurį šis reiškinys įgauna dėl neteisėtos asmens veikos siekiant asmeninės naudos. Konkrečios korupcijos formos yra nustatytos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225–229 straipsniuose.“¹⁶⁵ Taigi išskiriamos šios BK 225-229 straipsniuose apibrėžtos korupcijos formos – kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas, neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas, tarnybos pareigų neatlikimas.¹⁶⁶ Taip pat A. Raudonienė pateikė savitą, funkcinį pasidalijimą paremtą korupcijos klasifikavimą išskirdama šešias kategorijas – viešojo sektoriaus korupcija, viešojo/privačiojo sektoriaus korupcija, viešojo sektoriaus/politinė korupcija, privačiojo sektoriaus korupcija, privačiojo sektoriaus/politinė korupcija, politikų korupcija.¹⁶⁷

Be kita ko, svarbu išskirti ir pagrindinius korupcijos bruožus. Viktoras Justickis išskiria tris korumpuoto elgesio bruožus: „Asmeninės naudos siekimas, veiklos slaptumas, veiklos tęstinumas.“¹⁶⁸ Korupcijos bruožai atskleidžiami ir tarptautiniuose teisės aktuose. Konvencijoje dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengtoje vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu išskirti korumpuoto asmens bruožai – pasyvioji ir aktyvioji korupcija. Pasyvioji korupcija tai – „(...) tyčiniai pareigūno veiksmai, kai jis savo ar trečiojo asmens naudai tiesiogiai arba per tarpininkus prašo arba priima bet koki nepagrįstą atlygį arba kai jis priima pažadą dėl tokio atlygio už teisėtą ar neteisėtą

¹⁶² Raudonienė, *supra note*, 160: 82.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ James Anderson ir kt., *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate* (Washington: World Bank, 2000), 7-9, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/825161468029662026/Anticorruption-in-transition-a-contribution-to-the-policy-debate>.

¹⁶⁵ Raudonienė, *op. cit.*

¹⁶⁶ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 105.

¹⁶⁷ Raudonienė, *op. cit.*

¹⁶⁸ Justickis, *supra note*, 138: 344-349.

veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas (...)“¹⁶⁹. Aktyvioji korupcija apibrėžiama kaip „(...) tyčiniai bet kurio asmens veiksmai, kai jis tiesiogiai ar per tarpininkus žada ar duoda bet koki nepagrįstą atlygį pareigūnui, skirtą jam pačiam arba bet kuriam trečiajam asmeniui, už jo teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą einant pareigas arba vykdant funkcijas, dėl kurio jis pažeidžia savo tarnybines pareigas, yra laikomi aktyviaja korupcija.“¹⁷⁰ Taigi pasyviaja korupcija laikomi tokie veiksmai, kai valstybės tarnautojas pats prašo arba priima nepagrįstą atlygį, o aktyviaja, kuomet asmuo duoda arba pažada duoti valstybės tarnautojui neteisėtą atlygį.

Tad, korupcijos rūšių, formų ir bruožų visuma suponuoja, kad korupcija yra reiškinys, reikalaujantis nuoseklios analizės, siekiant atskleisti visus jos aspektus. Korupcijos reiškinį tyrę Lietuvos ir užsienio mokslininkai skirtingai klasifikuoja, apibrėžia korupcijos rūšis, formas ir bruožus. Atkreipiamas dėmesys į šio reiškinio kompleksiskumą, kadangi formos ir bruožai išskiriami pagal skirtingus kriterijus – pasireiškimo sritį, kiekybinius, hierarchinius, laiko ir kitus kriterijus.

2.2.Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos

Korupcija, kaip socialinis-teisinis reiškinys, yra žalingas valstybės teisinei sistemai bei visuomenės pasitikėjimui teisėsaugos institucijomis. Taip pat kelia grėsmę demokratijai, žmogaus teisėms, išbalansuoja valstybinių institucijų darbą, užkerta kelią ekonomikos plėtrai bei iškreipia socialinio teisingumo sampratą. Todėl siekiant įgyvendinti demokratinės valstybės principus, būtina kovoti su korupcija. Tai daryti įpareigoja ne tik Lietuvos Respublikos teisinis reguliavimas, tačiau ir ratifikuoti tarptautinės teisės aktai bei tarptautinės sutartys: Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu, Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos, Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 2003 m. liepos 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje ir kiti.

Nuo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų buvo priimta reikšmingų teisės aktų korupcijos mažinimui, prevencijos formavimui. 2000 metais priimtas Lietuvos

¹⁶⁹ „Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu“, LRS, žiūrėta 2025 m. sausio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243377?jfwid=rivwzvpvg>.

¹⁷⁰ *Ibid.*

Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas, 2002 metais įsigaliojęs Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas (Toliau – KPI). Analizuojant KPI raidą tikslinga paminėti 2021 metais Lietuvos Respublikos Seimas priimtą Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 pakeitimo įstatymą. 2022 metais įsigaliojus minėtam įstatymui buvo stebimi esminiai pokyčiai – patikslintos korupcijos prevencijos, korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos sąvokos, įtvirtinta korupcijos sąvoka. KPI 6–17 straipsniuose nustatytas baigtinis korupcijos prevencijos priemonių sąrašas: „Korupcijos rizikos analizė, teisės akto projekto antikorupcinis vertinimas, korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas, korupcijos rizikos valdymo vertinimas, atsparumo korupcijai lygio nustatymas.“¹⁷¹

Be kita ko, siekiant įtvirtinti antikorupcinio elgesio standartus KPI numatyta, kad kiekviena savarankiška įstaiga privalo turėti antikorupcinio elgesio kodeksą arba taisykles, kuriuose turi būti nustatyti pagrindiniai darbuotojų skaidrios veiklos ir antikorupcinio elgesio standartai.¹⁷² Taip pat numatyta didinti antikorupcinį sąmoningumą. Anot, A. Novikovo, „Antikorupcinių elgesio standartų diegimas ir antikorupcinio sąmoningumo didinimas tapo privalomas kiekvienam viešojo administravimo subjektui. Į šias veiklas turėtų būti įtraukti ne tik švietimo teikėjai, bet ir viešojo bei privataus sektorių subjektai, kurie imtųsi priemonių, skirtų viešojo ar privataus sektoriaus subjekto darbuotojų antikorupciniam sąmoningumui didinti.“¹⁷³ Taigi aktualios redakcijos KPI įpareigoja viešojo administravimo subjektus ne tik vykdyti korupcijos prevenciją, tačiau ir diegti antikorupcinius standartus.

Lietuvos Respublikoje korupcijos prevencijos priemonės rengia ir įgyvendina Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT). Taip pat ši tarnyba atskleidžia ir tiria korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas. STT veiklos ataskaitoje teigiama, kad „Veiksminga korupcijos prevencija kuria prielaidas, kad būtų nustatytos korupcijos rizikos ir grėsmės iki joms peraugant į korupcinius nusikaltimus. Vykdam korupcijos prevencijos priemonės siekiama neteisėtai įtakai atsparių teisinių, administracinių, finansinių sprendimų, viešojo sektoriaus veiklos skaidrumo ir nešališkumo.“¹⁷⁴ Tad STT ne tik atlieka tyrimus dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, tačiau ir įgyvendina KPI numatytą korupcijos prevenciją, taip siekiant užkardyti nusikalstamų veikų darymą. Siekiant užkirsti kelią korupcinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms, nacionalinėje teisėje yra

¹⁷¹ „Korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 pakeitimo įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 5 d., <https://www.infolex.lt/ta/703758>.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ Novikovas, *supra note*, 10: 75.

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos veiklos ataskaita“, STT, žiūrėta 2025 m. sausio 5 d., <https://www.infolex.lt/ta/703758>. https://www.stt.lt/data/public/uploads/2024/04/stt_veiklos_ataskaita_2023.pdf.

nustatytas teisinis reguliavimas, apimantis korupcinių veikų apibrėžimus, atsakomybės formas. BK specialiosios dalies XXXIII skyriuje (Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams) numatyti korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų apibrėžimai: kyšininkavimas (225 straipsnis), prekyba poveikiu (226 straipsnis), papirkimas (227 straipsnis), piktnaudžiavimas (228 straipsnis), neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas (228¹ straipsnis), tarnybos pareigų neatlikimas (229 straipsnis).¹⁷⁵

Kyšininkavimas – „tai veikos, kuriomis valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo neteisėtai gauna ar siekia gauti naudos, t. y. bet kokio turto ar turtinių paslaugų už jo, kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, teisėtą ar neteisėtą veikimą (neveikimą) vykdant tarnybinius įgaliojimus duodančiojo kyšį ar kito asmens naudai. Kaltininkas priima ar siekia kyšio, už kurį savo tarnybiniais veiksmais (neveikimu), vykdydamas įstatymais ar kitais teisės aktais jam suteiktus įgaliojimus turi ir (ar) gali ar pasinaudodamas tarnybine padėtimi siekia, žada ir pan. patenkinti kyšio davėjo ar kito asmens interesus.“¹⁷⁶ Anot D. Mecelytės, „kyšio sąvoka apima bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui gavimą už įgaliojimų vykdymą. Tai gali būti materialūs daiktai, pinigai, civilinėje apyvartoje uždrausti daiktai – narkotinės medžiagos, nelegalūs ginklai, taip pat turtinio pobūdžio paslaugos, supažindinimas su komercine paslaptimi, pelną žadančių ryšių užmezgimas. Teismų praktikoje išaiškinta, kad svarbiausia tai, kad toks atlygis nėra oficialiai reglamentuojamų darbinių santykių dalis, bet suteikiamas valstybės tarnautojui už jo įgaliojimų vykdymą“¹⁷⁷

Prekyba poveikiu – anot L. Mickevičiūtės, „prekyba poveikiu siejama su pažadėjimu pasinaudoti įtaka už kyšį arba siekimu, kad asmuo ja pasinaudotų už kyšį.“¹⁷⁸ BK 226 straipsnyje įtvirtintos prekybos poveikiu esmė yra „asmens įsipareigojimas už kyšį panaudoti (tikėtiną ar tariamą) įtaką ir paveikti atitinkamą instituciją ar konkrečius reikiamus įgaliojimus turinčius asmenis, kad šie priimtų papirkėjui rūpimą tarnybinį sprendimą, atliktų tam tikrus pageidaujamus veiksmus ar, atvirkščiai, nepriimtų nepageidaujamo sprendimo arba neatliktų nepageidaujamų veiksmų.“¹⁷⁹ Anot, A. Gutausko, prekybą poveikiu galima skirstyti į „1) poveikiu prekiaujančio asmens papirkimas (BK

¹⁷⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 105.

¹⁷⁶ Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004): 81-82.

¹⁷⁷ Deimantė Mecelytė, „Baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą ypatumai“, TEISEPRO, žiūrėta 2025 m. vasario 2 d., <https://www.teise.pro/index.php/2021/10/06/d-mecelyte-baudziamosios-atsakomybes-uz-kyšininkavima-ypatumai/>.

¹⁷⁸ Laura Mickevičiūtė, „Prekybos poveikiu kriminalizavimas Lietuvoje“, *Teisė* 107 (2018): 129, <https://doi.org/10.15388/Teise.2018.107.11827>.

¹⁷⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-719/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 19 d., https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2240876&cid=87313;#B_0.

226 str. 1 d.)(...) ir 2) poveikiu prekiaujančio asmens kyšininkavimas (BK 226 str. 2 d.), (...) pagal BK 226 straipsnio 2 dalį įmanoma prekiauti ne tik tikėtina, bet ir tariama įtaka.¹⁸⁰ LAT praktikoje teigiama, kad „Atskleidžiant prekybos poveikiu sudėtį yra aktualūs kyšininkavimo bei papirkimo nusikalstamų veikų (BK 225 ir 227 straipsniai) analogiškų požymių aiškinimai teismų praktikoje. Pavyzdžiui, kasacinėje praktikoje, aiškinant kyšio reikalavimo požymį, pasisakyta, kad tai gali būti padaryta atvirai ar užmaskuotai, per trečiuosius asmenis ir pan., tačiau svarbu, kad toks reikalavimas būtų realus (tikras), t. y. susijęs su subjekto tikru ketinimu gauti kyšį už savo veikimą ar neveikimą.“¹⁸¹

Papirkimas – nusikalstama veika, neatsiejama nuo BK 225 straipsnyje numatytos veikos. Papirkimu laikomas pasiūlymas, pažadas arba susitarimas duoti kyšį, arba kyšio davimas valstybės tarnautojui ar jam prilyginamam asmeniui už teisėtą arba neteisėtą veikimą arba neveikimą, siekiant gauti pageidaujamą rezultatą.¹⁸² Pažymėtina, kad papirkimu laikomi ir tie atvejai, kai – „asmuo, siekdamas sau pageidautinos valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiklos, siūlo, žada duoti ar duoda jam turtines vertybes, aiškiai jo neinformuodamas, už kokį konkretų veikimą ar neveikimą (teisėtą ar neteisėtą, praeityje ar ateityje) vykdant įgaliojimus siūlomos, žadamos ar duodamos turtinės vertybės.“¹⁸³

Piktnaudžiavimas – šiame BK straipsnyje numatytos dvi savarankiškos, alternatyvios nusikalstamų veikų sudėtys – piktnaudžiavimas ir tarnybos įgaliojimų viršijimas. LAT suformuotoje praktikoje teigiama, kad „Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi suprantamas kaip tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui.“¹⁸⁴ Anot A. Gutausko, „Įgaliojimų viršijimas yra įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Įgaliojimus viršyti galima tik neteisėtu veikimu. Tai paprastai būna veiksmai, kurie nepriklausė kaltininko kompetencijai; veiksmai, kuriems atlikti reikalingas specialus sprendimas ar leidimas; veiksmai, kurie nebuvo būtini ir kuriuos atlikti

¹⁸⁰ Edita Gruodytė ir kt., *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis. Antroji knyga: vadovėlis* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2022): 226, <https://doi.org/10.7220/9786094675058>.

¹⁸¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. vasario 2 d., https://www.infolex.lt/tp/2274731#B_0.

¹⁸² Abramavičius ir kt., *supra note*, 176: 92-98.

¹⁸³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-594/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 19 d., https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2226951&cid=88182;#B_0.

¹⁸⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-628/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 19 d., <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2229263&cid=88212;>

buvo galima tik įstatyme ar kitame teisės akte nustatytais atvejais; veiksmai, kurie visiškai uždrausti.“¹⁸⁵

Neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas – „BK 228-1 straipsnio norma yra specialioji BK 228 straipsnyje įtvirtintų normų atžvilgiu. Neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas yra viena iš piktnaudžiavimo formų.(...) Šioje normoje įtvirtinta veika įgyvendinama aktyviais veiksmais, kai kaltininkas neteisėtai, pažeisdamas atitinkamuose teisės aktuose nustatytus teisių į daiktą registravimo pagrindus ir tvarką, viešame registre įregistruoja teises į daiktą. Neteisėto teisių į daiktą registravimo sudėtis yra formalioji. Nusikalstama veika laikoma baigta nuo neteisėto teisės į daiktą įregistravimo momento. Kartu ši sudėtis yra blanketinė. Būtina nustatyti, kokius konkrečius teisės aktus valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo pažeidė atlikdamas registratoriaus funkcijas.“¹⁸⁶ LAT suformuota praktika, kad „asmuo, dirbantis juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje ar užsiimantis profesine veikla gali būti pripažintas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, jeigu jo veikla yra viešųjų paslaugų teikimas.“¹⁸⁷

Tarnybos pareigų neatlikimas – „neteisėtas valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens neveikimas, t. y. tų pareigų, kurios priklauso jo kompetencijai ir yra būtinos tarnybos interesams užtikrinti, neatlikimas, nepasinaudojimas savo teisėmis, kurias suteikia teisės aktai, o netinkamas savo pareigų atlikimas yra aplaidus, nekokybiškas, atmestinas ar nepakankami efektyvus savo pareigų vykdymas (t. y. iš esmės teisės aktų reikalavimų nevykdymas savo darbinėje veikloje (neveikimas). Tarnybos pareigų neatlikimas ar netinkamas atlikimas gali pasireikšti tiek ilgalaikiu, sistemingu tarnybos pareigų nevykdymu ar netinkamu vykdymu, tiek vienkartinio poelgiu.“¹⁸⁸

Neretai tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas susiduriama su veikų kvalifikavimo problemomis. Anot A. Gutausko „Sunkiausia atriboti tuos atvejus, kai tarpininkas paima (...) kyšį ne tik už tai, kad paveiks atitinkamą tarnautoją ar instituciją, bet ir tą kyšį ar jo dalį perduoda (...) kam reikia. Tuomet veika atitinka tiek prekybos poveikiu (BK 226 str. 1 ar 2 d.), tiek kyšininkavimo ir papirkimo (BK 225 ir 227 str.) normas. Esant šiai konkurencijai, manytina, prioritetas suteiktinas BK 226 straipsniui, kuris yra specialioji norma. Specialioji aplinkybė šiuo atveju yra tarpininko funkcija paveikti atitinkamą tarnautoją ar instituciją. Būtent tas pažadas paveikti tarsi aktyvina BK 226

¹⁸⁵ Gruodytė ir kt., *supra note*, 180: 245.

¹⁸⁶ *Ibid*, 252.

¹⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. vasario 1 d., <https://www.infolex.lt/tp/812938>.

¹⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. sausio 19 d., <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2077726&cid=80644>.

straipsnį, nurungdamas BK 225 ir 227 straipsnius. Bet kuriuo atveju būtina vengti visų šių straipsnių sutapties inkriminavimo.“¹⁸⁹

Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos apibrėžiamos kaip „kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant sau ar kitiems asmenims naudos (...), kai tokių veikų padarymu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą ar papirkimą.“¹⁹⁰ Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenimis 2024 metais stebimas reikšmingas registruotų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas (žr. lentelė nr. 3).

Lentelė nr. 3

Registruotos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos

(Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis¹⁹¹)

BK straipsnis/metai	2021	2022	2023	2024
BK 225	133	131	41	28
BK 226	109	64	42	13
BK 227	217	206	121	52
BK 228	104	70	75	146
BK 228-1	1	0	0	0
BK 229	31	26	34	33
Viso:	595	497	313	272

Analizuojant lentelės nr. 3 duomenis nustatyta, kad 2024 metais registruota 78,9 proc. mažiau kyšininkavimų nei 2021 metais, 88,1 proc. sumažėjo prekybos poveikiu atvejų, 76 proc. mažiau papirkimų. Stebima, kad nuo 2021 m. išaugo piktnaudžiavimo atvejų, nors 2022-2023 m. buvo stebimas jų sumažėjimas, nežymiai išaugo tarnybos pareigų neatlikimo atvejų. Taip pat nuo 2022 m. nėra registruota neteisėto teisių į daiktą registravimo. Autorės nuomone, iš dalies korupcinių veikų skaičiaus sumažėjimas yra susijęs su nuo 2021 m. įsigaliojusi KPI, kuriame numarytos naujos, efektyvesnės korupcijos prevencijos priemonės, tačiau negalima pamiršti ir korupcinio pobūdžio

¹⁸⁹ Gruodytė ir kt., *supra note*, 180: 227.

¹⁹⁰ „Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos | STT“, STT, žiūrėta 2025 m. sausio 4 d., <https://www.stt.lt/pateikti-pranesima-apie-korupcija/kitiems-asmenims/korupcinio-pobudzio-nusikalstamos-veikos/7429>.

¹⁹¹ „Rodikliai | Informatikos ir ryšių departamentas“, IRD, žiūrėta 2025 m. sausio 18 d., <https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeni-rinkiniai/family.NU?DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&SAV%5B%5D=LR&cols=DT>.

nusikalstamą veikų latentiškumo bei vis tobulėjančių šio pobūdžio nusikalstamą veikų įgyvendinimo schemų. Taip pat būtina įvertinti ne tik registruotų korupcinių nusikalstamą veikų rodiklius, tačiau ir efektyviai baigtų tyrimų.

Lyginant 2022-2024 metų duomenis daugiausiai procesinių sprendimų dėl BK XXXII skyriuje numatytų nusikalstamų veikų priimta 2023 metais (506), mažiausiai 2024 metais (425). Pažymėtina, kad nurodytu laikotarpiu daugiausiai tyrimų (496) nutraukta LR BPK 3 straipsnyje įtvirtintais pagrindais, 404 baudžiamosios bylos perduotos į teismą (BPK 220 str.), priimta 268 sprendimai užbaigti bylas teismo baudžiamuoju įsakymu, 239 bylos nutrauktos BPK 212 straipsnyje numatytais pagrindais, 6 ikiteisminiai tyrimai baigti pagreitinato proceso tvarka. 2022-2023 metais daugiausiai procesinių sprendimų priimta dėl nusikalstamų veikų, numatytų BK 227 straipsnyje, tuo tarpu 2024 metais daugiausiai tyrimų baigta dėl piktnaudžiavimo.¹⁹² Tad, vertinant STT pateiktus duomenis, darytina prielaida, kad sumažėjęs registruotų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičius neturėjo didelės įtakos bylų ištyrimui. Mažesnis ištirtų bylų kiekis gali būti siejamas ir su korupcijos schemų tobulėjimu, bei sisteminės korupcijos, kuriai skiriamas ypatingas dėmesys dėl jos pavojaus valstybei ir visuomenei, plitimu, taip pat ilgesne tyrimų trukme.

Tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas dažnai pasitelkiami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai. STT pateiktais duomenimis laikotarpiu nuo 2018 metų iki 2020 metų STT baigtos 95 bylos, kurios buvo pradėtos pasitelkus kriminalinės žvalgybos priemones ir taip nustačius nusikalstamos veikos požymius. Minėtu laikotarpiu 83 procentai visų pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų buvo pradėti būtent gavus duomenis kriminalinės žvalgybos metu.¹⁹³ Tad kriminalinė žvalgyba yra neatsiejama nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo. Kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys dažnai tampa ikiteisminio tyrimo pagrindu.

Taigi kovoje su korupcija būtinas efektyvus nusikalstamų veikų atskleidimas ir tyrimas, kuriam dažnai privalu pasitelkti ir kriminalinę žvalgybą. Pabrėžtina, kad asmenys vykdantys nusikalstamas veikas nuolat tobulina korupcinių veikų įgyvendinimo schemas, tačiau prioritetu privalo išlikti ne pavienės nusikalstamos veikos, o sisteminė korupcija. Be abejonių būtina ir korupcijos prevencija, antikorupcinio elgesio standartų diegimas, kuris įtvirtintas 2022 metais įsigaliojusiam KPI.

¹⁹² „Rodikliai | Informatikos ir ryšių departamentas“, *supra note*, 191.

¹⁹³ „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos veiklos ataskaita“, STT, žiūrėta 2025 m. sausio 21 d., https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/04/stt-veiklos-ataskaita-2020_210x297-mm_web.pdf?

3. KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS INFORMACIJOS RINKIMO BŪDŲ NAUDOJIMO YPATUMAI, TIRIANT KORUPCINES VEIKAS

Šiame skyriuje analizuojamos bylos dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 225-229 straipsniuose, kuriose pasitelkti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai. Siekiama atskleisti efektyviausius kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, tiriant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas ir jų taikymo problematiką teismų praktikoje.

3.1. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimas, tiriant korupcines veikas, LAT bylų apžvalga

Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos išsiskiria savo latentiskumu, dažniausiai vykdomos konspiratyviai, taip paliekant kuo mažiau tiesioginių įrodymų. Darant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas vengiama viešumo, galimų liudytojų. Šio pobūdžio nusikalstamas veikas vykdančys asmenys įprastai pasižymi aukšta kvalifikacija, teisinėmis žiniomis, išlavintu loginiu mąstymu bei gera intuicija. Dėl šių priežasčių, tiriant korupcines veikas, būtina ne tik aukšto lygio kvalifikacija, tačiau ir neviešo pobūdžio priemonių taikymas. Todėl tikslinga analizuoti naujausią ir šiuo metu aktualią teismų praktiką, nustatant dažniausiai ir efektyviausiai veikiančius kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus ir jų taikymo problematiką.

Atlikus 2020-2025 metų LAT nutarčių analizę nustatyta, kad daugumoje bylų dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų pasitelktas būtent techninių priemonių panaudojimas specialiąja tvarka (žr. lentelė nr. 4). Pažymėtina, kad techninių priemonių panaudojimas specialiąja tvarka buvo pasitelktas visose analizuotose bylose, kuriose visais atvejais buvo taikyta telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolė ir fiksavimas. Kartu su techninių priemonių panaudojimu specialiąja tvarką neretai pasitelktas sekimas ir slaptas patekimas į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemones. Rečiau pasitelktas kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdas – nusikalstamos veikos imitavimas. Pažymėtina, kad kiti KŽĮ nurodyti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai nagrinėtose bylose nebuvo pasitelkti. Atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimus daugiausiai atskleista nusikalstamų veikų, numatytų BK 225 straipsnyje, mažiausiai – BK 227 straipsnyje. Pažymėtina, kad LAT laikotarpiu nuo 2020 metų iki 2025 metų nagrinėjo vos dvi bylas dėl BK 228-1 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos, tačiau bylose nėra duomenų apie pasitelktas kriminalinės žvalgybos priemones.

Lentelė nr. 4

Kriminalinės žvalgybos priemonės pasitelktos atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, 2020-2025 metų LAT sprendimuose (analizuota 30 sprendimų).

(Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis INFOLEX duomenimis)

Baudžiamojo kodekso straipsniai	Kriminalinės žvalgybos priemonės				
		Nusikalstamos veikos imitavimas	Sekimas	Techninių priemonių panaudojimas specialiąja tvarka	Slaptas pateikimas į asmens būstą, tarnybinės ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemonės
	BK 225 str.	2	6	14	8
	BK 226 str.	-	3	11	4
	BK 227 str.	-	1	4	2
	BK 228 str.	1	3	12	1
viso		3	13	41	15

Analizuojant teismų praktiką buvo nustatyta, kad itin dažnai kasaciniai skundai susiję su kriminalinės žvalgybos priemonių panaudojimu. Daugumoje bylų kasatoriai skundžia kriminalinės žvalgybos teisinio ir (ar) faktinio pagrindo nebuvimą ir (ar) jo nepatikrinimą. Pavyzdžiui LAT 2023 m. birželio 8 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023 kasatorius ginčija kriminalinės žvalgybos tyrimo pradėjimo teisėtumą, taip pat teigia, kad „bylą nagrinėję teismai nepagrįstai vertino, kad kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys apie, be kita ko, T. M. daromą nusikalstamą veiką buvo gauti teisėtai, t. y. kad buvo procesinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą.“¹⁹⁴.

Šioje byloje LAT pažymėjo suformuotą teismų praktiką dėl kriminalinės žvalgybos teisinio ir faktinio pagrindo: „Teisinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus yra: 1) arba apygardų teismų pirmininkų ar jų įgaliotų teisėjų motyvuotos nutartys (...), 2) arba prokuroro sankcionuoti kriminalinės žvalgybos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo motyvuoti teikimai (...). Pirmiau minėto Kriminalinės žvalgybos įstatymo 8 straipsnio nuostatos pagal teismų praktiką yra laikomos faktiniu kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindu (...). Detalizuojant faktinio kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindo apibūdinimą teismų praktikoje nurodoma, kad faktinis kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindas yra informacija apie objektyvius

¹⁹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023“, žiūrėta 2025 m. kovo 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/2170753>.

*nusikalstamos veikos požymius, leidžianti spręsti, kad minėtas tyrimas bus atliekamas dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios jis pagal įstatymus ir gali būti atliekamas.*¹⁹⁵ Taip pat teismas pažymėjo, kad „Apeliacinės instancijos teismas patikrino kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimo teisėtumą ir pagrįstai, remdamasis teismų praktika (...), konstatavo, kad tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus sankcionavo apygardų teismų pirmininkai ar šių teismų Baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkai, faktinis kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų atlikimo pagrindas teismų, nagrinėjančių bylą, paprastai nėra tikrinamas.“¹⁹⁶

Anot A. Gutausko, „Dažniausia problema baudžiamosiose bylose – neaišku, kada buvo pradėtas kriminalinės žvalgybos tyrimas. Problema yra ne ta, kad neišslaptinta visa kriminalinės žvalgybos byla ar pirminę informaciją pateikęs asmuo, o ta, kad kriminalinės žvalgybos subjektas į bylą pateikė tik informaciją apie informaciją, iš kurios net negalima padaryti išvados, ar buvo koks nors asmuo, pateikęs pirminę informaciją, ar ji buvo gauta (jei gauta) koku nors kitu būdu. T. y. nebuvo pateikti jokie duomenys, kurie leistų teismui tinkamai patikrinti kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinį pagrindą, o gynybai – konstruktyviai jį ginčyti.“¹⁹⁷ Kitą vertus, LAT praktikoje pažymima, kad „nustatant atliktų kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinį pagrindą, nėra būtinas visiškas visų turimų duomenų išslaptinimas, nes KŽĮ 8 straipsnyje nurodyta formuluotė, kad „kriminalinės žvalgybos tyrimas atliekamas, kai turima informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, <...> arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis“, suponuoja minimalaus pagrindo buvimo standartą tokiems veiksmais atlikti.“¹⁹⁸

Nagrinėtose bylose kasatoriai ginčijo ir kitus su kriminalinės žvalgybos taikymu susijusius aspektus – kriminalinės žvalgybos proporcingumą, trukmę, kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų pripažinimo įrodymais ir panaudojimo kitose baudžiamosiose bylose klausimus.

BPK 20 straipsnyje nurodyta, kad įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti duomenys, kurie patvirtina arba paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai. Jais gali būti tik teisėtais būdais gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti BPK numatytais proceso veiksmais. Duomenų pripažinimo įrodymais klausimą kiekvienu atveju sprendžia

¹⁹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023“, *supra note*, 194.

¹⁹⁶ *Ibid.*

¹⁹⁷ Aurelijus Gutauskas, „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“, *Jurisprudencija* 31, 2 (2024): 349, <https://doi.org/10.13165/JUR-24-31-2-08>.

¹⁹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021“, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://www.infollex.lt/tp/2042500>.

teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu.¹⁹⁹ Beveik pusėje nagrinėtų nutarčių kasatoriai ginčijo kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų pripažinimą įrodymais. LAT 2021 m. lapkričio 30 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021 pažymėjo, kad „*neviešo pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimo priemonių naudojimas yra nedraudžiamas ir jų rezultatais gali būti remiamasi teismuose įrodinėjant asmens kaltę, tačiau tokių duomenų pripažinimui įrodymais keliami didesni teisėtumo užtikrinimo reikalavimai. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką teismas, nagrinėjantis bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas duomenimis, gautais atliekant kriminalinės žvalgybos veiksmus, privalo patikrinti tris pagrindinius aspektus: 1) ar buvo teisinis ir faktinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus; 2) ar tyrimo veiksmai atlikti nepažeidžiant Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme (toliau – KŽĮ) nustatytos tvarkos; 3) ar duomenis, gautus atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK nustatytais veiksmais (...).*“²⁰⁰

Pažymėtina, kad nagrinėtose bylose pasitaikė atvejų kuomet kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys nebuvo pripažinti įrodymais. LAT 2023 m. lapkričio 22 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023 prokuroras skundė apeliacinio teismo sprendimą dėl nustatyto BPK 20 straipsnio 5 dalies pažeidimo, t.y. kriminalinės žvalgybos informacijos, gautos kontroliuojant ir fiksuojant asmenų telefoninius pokalbius, nepripažinimo įrodymais.²⁰¹ LAT pažymėjo, kad nagrinėjamoje byloje buvo faktinis pagrindas pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą, tačiau taip pat nurodė, kad „*Kasacinės instancijos teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad įstatymo formuluotė „techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka“ yra pakankamai talpi ir praktiškai konkrečiu atveju (konkrečioje byloje) gali reikšti labai skirtingą žmogaus teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą ribojimą: kaip matyti iš teismų praktikos, remiantis KŽĮ 10 straipsniu, gali būti leista fotografuoti, daryti garso įrašą, daryti vaizdo įrašą, fiziškai sekti asmenį, derinti tokios kontrolės būdus. Įstatymų leidėjas išskiria tik vieną susižinojimo formas – t. y. elektroninių ryšių tinklais perduodamos asmenų informacijos turinio – kontrolės mechanizmą.*“²⁰²

¹⁹⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“, *supra* note, 119.

²⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021“, *supra* note, 198.

²⁰¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://www.infollex.lt/tp/2206736>.

²⁰² *Ibid.*

Taip pat LAT atsižvelgė į tai, kad teismo nutartis dėl kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo buvo lakoniško turinio – „nebuvo nurodyta ne tik kokios konkrečios techninės priemonės specialia tvarka, kokia apimtimi ir kur leidžiamos naudoti, bet ir tai, kokiais veiksmais informacija renkama. Iš minėtų nutarčių turinio galima daryti prielaidą, kad techninės priemonės specialia tvarka gali būti naudojamos sekant nutartyse nurodytus asmenis, taip pat naudojamos ir konkrečių asmenų nutartyse nurodytose darbo vietose bei pagalbinėse patalpose. Pažymėtina, kad minėtomis teismų nutartimis nė vieno iš kriminalinės žvalgybos objektų atžvilgiu nebuvo sankcionuota asmenų pokalbių, kitokio susižinojimo kontrolė, kai nė vienam pokalbio, kitokio susižinojimo dalyviui apie tokią kontrolę nėra žinoma, kurios metu būtų suteiktas leidimas įrengti, panaudoti garso įrašymo įrangą ir fiksuoti konkrečių asmenų pokalbius, kitokį susižinojimą.“²⁰³ Tad LAT konstatavo, kad byloje dalis kriminalinės žvalgybos veiksmų buvo realizuoti netinkamai, todėl tokie duomenys yra gauti pažeidžiant įstatymą ir negali būti pripažinti įrodymais. Analogiška situacija, kuomet teismo nutartyje neargumentuotas kriminalinės žvalgybos veiksmų turinys, apimtis ir naudojimo vietos, nagrinėta ir LAT 2024 m. lapkričio 19 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-387/2024.

Taigi, siekiant, kad kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys būtų pripažinti įrodymais būtina užtikrinti ne tik kriminalinės žvalgybos faktinio, tačiau ir teisinio pagrindo teisėtumą, t.y. kriminalinės žvalgybos priemonės turi būti sankcionuotos motyvuota teismo nutartimi, konkrečiai nurodant sankcionuojamus veiksmus, jų turinį, apimtį, laiką ir asmenį, kurio atžvilgiu sankcionuojami veiksmai. Pažymėtina, kad atlikus bylų analizę daugiausiai atvejų, kuomet kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys nebuvo pripažinti įrodymais pasitaikė bylose, kuriose buvo sankcionuotas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka. Darbo autorės nuomone, tokie atvejai dažnesni pasitelkiant minėtą priemonę dėl pačios priemonės formuluotės platumo t.y. techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka apima ir slaptą pašto siuntų ir jų dokumentų apžiūrą, ir pašto siuntų kontrolę bei paėmimą, ir susirašinėjimo ir kitokio susižinojimo slaptą kontrolę.

Be kita ko, nagrinėtose bylose fiksuota atvejų, kuomet atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą dėl vienos galimai vykdytos nusikalstamos veikos, gauta duomenų apie kitą nusikalstamą veiką. Pavyzdžiui, LAT nutartyse baudžiamosiose bylose Nr. 2K-127-689/2020 ir Nr. 2K-23-1073/2020 kasatoriai teigė, kad nagrinėjant bylas žemesnės instancijos teismai pažeidė BPK 162 straipsnio reikalavimus. LAT pažymėjo, kad „Kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmai, ypač tie, kuriais renkama informacija apie privatų asmens gyvenimą, savo pobūdžiu prilygsta procesinėms

²⁰³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“, *supra note*, 201.

prievartos priemonėms, todėl informacija, gauta atliekant vienos nusikalstamos veikos tyrimą, kitoje baudžiamajoje byloje gali būti panaudojama tik BPK nustatyta tvarka. Informacijos, gautos viename baudžiamajame procese, panaudojimas kitoje baudžiamajoje byloje reglamentuojamas pagal BPK 162 straipsnio nuostatas. Šiuo straipsniu turi būti vadovaujamasi tiek tuo atveju, kai informacija apie privatų asmens gyvenimą renkama atliekant BPK numatytus veiksmus, tiek ir pagal Operatyvinės veiklos įstatymą.(...) BPK 162 straipsnyje nurodytas informacijos apie privatų asmens gyvenimą, surinktos vienoje baudžiamajoje byloje taikant BPK nustatytas procesines prievartos priemonės ikiteisminio tyrimo metu, panaudojimo kitoje baudžiamajoje byloje teisinis pagrindas – aukštesniojo prokuroro nutarimas. BPK nenustatytos duomenų, gautų atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą, panaudojimo baudžiamajoje byloje sąlygos.²⁰⁴

Taip pat LAT pažymėjo suformuotą praktiką dėl kitų nusikalstamų veikų atkleidimo atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija yra konstatavusi, kad įstatymų pažeidimu paprastai nelaikytinos situacijos, kai atliekant operatyvinius veiksmus dėl galbūt daromų vienos rūšies nusikalstamų veikų atsiranda pagrindas manyti, kad gali būti daromi ir kitos rūšies ne mažiau pavojingi nusikaltimai, ir nusprendžiama atliekant operatyvinius veiksmus patikrinti ir naujai paaiškėjusią informaciją (...). Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų plenarinė sesija, sprendama situaciją, kai atliekant slaptą telekomunikacijų tinklais perduodamos informacijos turinio kontrolę gaunami ir tam tikri duomenys, leidžiantys įtarti apie kitas asmens (asmenų) daromas nusikalstamas veikas, yra išaiškinusi, jog jeigu šios kitos nusikalstamos veikos pateko į kategoriją veikų, nurodytų Operatyvinės veiklos įstatymo (įstatymo, galiojusio operatyvinių veiksmų nagrinėjamoje byloje atlikimo metu) nuostatose ir sudarančių pagrindą pagal įstatymą atlikti operatyvinį veiksmą, tai dėl jų gauta informacija gali būti kaip įrodymai naudojama ir kituose baudžiamuosiuose procesuose (...). Pažymėtina, kad tokiais atvejais būtina patikrinti, ar buvo teisinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimą.“²⁰⁵

KŽĮ numatyta, kad „Kriminalinė žvalgyba grindžiama teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo, proporcingumo, viešojo intereso apsaugos, konspiracijos, konfidencialumo, viešų ir slaptų veiksmų derinimo principais.“²⁰⁶ Analizuotose bylose kasatoriai ginčijo taikytų kriminalinės žvalgybos priemonių proporcingumą bei taikymo trukmę. Pavyzdžiui, LAT Baudžiamųjų bylų

²⁰⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-127-689/2020“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 11 d., <https://www.infolex.lt/tp/1934697>.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“, supra note, 49.

skyriaus 2023 m. balandžio 6 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-976/2023 kasatorius ginčijo taikytą kriminalinės žvalgybos priemonių apimtį ir trukmę. Pažymėtina, kad teismų praktikoje neproporcingas kriminalinės žvalgybos taikymas laikomas esminiu BPK pažeidimu.²⁰⁷ Nagrinėtoje byloje LAT kolegija pabrėžė, kad kriminalinės žvalgybos priemonės buvo taikytos beveik devynis mėnesius, jų taikymo metu buvo fiksuoti asmens privatūs pokalbiai, daromi garso ir vaizdo įrašai, o apeliacinės instancijos teismas kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymą nuteistojo atžvilgiu teisingo galimais sisteminiais korupciniais ryšiais su kitų įmonių atstovais. Be to, buvo taikytos kriminalinės žvalgybos priemonės metu neteisėtų veiksmų atvejų užfiksuota nebuvo, ikiteisminis tyrimas pradėtas dėl nedidelės vertės kyšio. Todėl LAT teisėjų kolegija padarė išvadą, kad taikytą kriminalinės žvalgybos priemonių apimtį ir trukmę buvo neproporcinga galimai vykdytiems nusikalstamiems veiksmais, todėl buvo padarytas BPK pažeidimas.²⁰⁸

LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. vasario 18 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-689/2021 kasatorius taip pat kėlė klausimą dėl kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumo argumentuodamas tuo, kad teismai netyrė ar dėl ilgos kriminalinės žvalgybos veiksmų trukmės (kriminalinės žvalgybos tyrimas truko vienerius metus) tokie veiksmai neperaugo į provokaciją ar kitokį dirbtinį skatinimą daryti naujas nusikalstamas veikas. Šioje byloje LAT pažymėjo, kad remiantis KŽĮ „techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka terminas nebuvo viršytas, todėl nėra pagrindo teigti, kad kriminalinės žvalgybos veiksmų trukmė buvo per ilga.“²⁰⁹ Taip pat kasacinis teismas pabrėžė, kad „provokacija – tai asmens lenkimas (kurstymas) padaryti nusikaltimą, turint tikslą vėliau su juo susidoroti teisėsaugos institucijų pagalba patraukiant baudžiamojon atsakomybėn dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo padaryta sukursčius; provokacija yra tada, kai operacijoje dalyvaujantys agentai – teisėsaugos institucijų pareigūnai arba pagal jų nurodymus veikiantys asmenys – neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro asmeniui tokio pobūdžio poveikį, kad paskatintų padaryti nusikalstamą veiką, kurios jis kitaip nebūtų padaręs, taip siekdami sudaryti sąlygas konstatuoti veikos padarymo faktą, t. y. pateikti įrodymus ir vykdyti baudžiamąją persekiojimą.“²¹⁰

²⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-942/2020“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/1940003>.

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-689/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/1971211>.

²¹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-788/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. kovo 12 d., <https://www.infolex.lt/tp/2075168>.

Atlikus teismų praktikos analizę darytina išvada, kad dažniausiai tiriant korupcinio pobūdžio veikas pasitelkiamas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka. Ne retai kartu su techninių priemonių panaudojimu specialia tvarka sankcionuojamas ir sekimas. Vos keliose bylose buvo sankcionuotas nusikalstamos veikos imitavimas. Kasaciniai skunduose dažniausiai atkreipiamas dėmesys į kriminalinės žvalgybos teisinį ir faktinį pagrindus, trukmę, proporcingumą bei kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gautų duomenų pripažinimą įrodymais ir panaudojimą kitose baudžiamosiose bylose.

3.2. Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimas, tiriant korupcines veikas, EŽTT bylų apžvalga

Anot A. Gutausko, „Žmogaus teisių ribojimas dažnai yra neatsiejiama efektyvaus baudžiamojo proceso dalis – tai aksioma.“²¹¹ Nors kriminalinė žvalgyba pirmiausiai yra svarbi priemonė, kurią valstybė taiko kovoje su nusikalstamumu, siekiant užtikrinti visuomenės ir valstybės saugumą, tačiau kita vertus apriboja ir suvaržo asmenų teises ir laisves. Be abejonių pasitelkiant kriminalinę žvalgybą visuomet vertinamas veiksmų atlikimo teisėtumo kriterijus. Bene daugiausiai diskusijų keliantis klausimas – ar kriminalinės žvalgybos taikymas asmens atžvilgiu yra proporcingas ir nepažeidžia asmens teisės į privatų gyvenimą ir kur yra teisėtumo riba. Pažymėtina, kad minėtos žmogaus teisės įtvirtintos tiek nacionalinėje teisėje – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, tiek tarptautinėje teisėje – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje bei kituose teisės aktuose. Tuo tarpu kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai bei žmogaus teisių apsauga, vykdant kriminalinę žvalgybą reglamentuoti Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme.

Pažymėtina, kad, remiantis EŽTK, 1959 metais buvo sukurta pirmoji individualios peticijos teisės sistema, kuri ir šiuo metu laikytina viena iš efektyviausių žmogaus teisių gynimo sistemų. Ši sistema suteikė teisę asmenims teikti skundus tarptautiniam teismui, skundžiant savo valstybę dėl žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių pažeidimų bei suteikė realias galimybes efektyviai ginti pažeistas teises tarptautiniu lygiu. Konvenciją ratifikavus Lietuvoje, valstybė įsipareigojo užtikrinti EŽTK numatytas teises ir laisves, o asmenys įgijo teisę kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą dėl Konvencijos ar jos protokolų pažeidimų. Tad nepavykus savo teisių apginti nacionaliniuose teismuose, atsirado galimybė jas ginti EŽTT.

²¹¹ Gutauskas, *supra note*, 18: 53.

Nagrinėjant kriminalinės žvalgybos priemonių panaudojimą tiriant korupcines veikas svarbus 2022 m. sausio 18 d. EŽTT priimtas sprendimas byloje „Adomaitis prieš Lietuvą“. Šioje byloje pareiškėjas Virginijus Adomaitis, buvęs Kybartų pataisos namų direktorius, skundė kriminalinės žvalgybos priemonių panaudojimo teisėtumą, jo atžvilgiu vykdant tarnybinį tyrimą. Pareiškėjas nurodė, kad kriminalinė žvalgyba apėmė jo telefoninių pokalbių pasiklausymą, tokiu būdu pažeidžiant jo teisę į privatų gyvenimą bei teisę į teisingą teismą. Pareiškėjas teigė, kad Lietuvoje nėra tinkamai veikiančio teisinio mechanizmo, apibrėžiančio kaip informacija, surinkta slapto sekimo metu, gali būti naudojama ir kaip gali būti ginčijamas tokios informacijos teisėtumas.²¹²

EŽTT vertindamas galimus Konvencijos pažeidimus atkreipė dėmesį dėl kriminalinės žvalgybos taikymo „atitikimą įstatymui“ bei nurodė, kad ši sąlyga buvo įvykdyta analogiškai kaip ir byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, nes nacionalinėje teisėje – tiek KŽĮ, tiek byloje „Drakšas prieš Lietuvą“ nagrinėtame OVĮ, buvo reglamentuota Konvencijos 8 straipsnyje numatytos teisės apribojimo galimybė. Be to, EŽTT konstatavo, kad buvo išpildytas ir teisėto tikslo reikalavimas. Pareigūnų įgyvendintas Konvencijos 8 straipsnyje garantuojamos teisės apribojimas pateisinamas tuo, jog V. Adomaitis buvo įtariamas korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos padarymu. Tad tokia pareiškėjo veika kėlė grėsmę visuomenei, teisinę sistemą ir mažino visuomenės pasitikėjimą valstybės tarnyba. Todėl tokiu pareiškėjo teisės apribojimu buvo siekta užkirsti kelią nusikaltimams bei apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves. Galiausiai EŽTT, atsižvelgdamas į faktinių aplinkybių visumą, bei vertindamas pareigūnų pasitelktų priemonių atitikimą proporcingumo principui, atsižvelgė į tai, kad telefoninių pokalbių pasiklausymas buvo sankcionuotas tik po to, kai buvo nuspręsta, kad kitos tyrimo priemonės yra nepakankamos sėkmingam tyrimui. Taip pat šios priemonės taikymas buvo sankcionuotas Vilniaus apygardos teismo, o priemonės trukmė neviršijo KŽĮ numatyto maksimalaus 12 mėnesių termino. Taip pat EŽTT atkreipė dėmesį į pareiškėjo einamų tarnybinių pareigų laipsnį bei padarytos veikos požymius bei jų pavojingumą. Tad įvertinęs aplinkybių visumą EŽTT nenustatė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo.²¹³

Paminėtina, jog EŽTT taip pat vienbalsiai nusprendė, kad šioje byloje Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista. Nors V. Adomaitis nurodė, kad negalėjo pasinaudoti veiksmingomis vidaus teisinės gynybos priemonėmis, tačiau EŽTT įvertino tai, kad KŽĮ reglamentuota šių veiksmų apskundimo tvarka. Taip pat pastebėtina, kad pareiškėjas buvo pateikęs skundus prokurorui bei teismui, kurie jam pateikė išsamius ir motyvuotus atsakymus dėl kriminalinės

²¹² „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Adomaitis prieš Lietuvą“, HUDOC, žiūrėta 2024 m. lapkričio 9 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-218862%22%5D%7D>}.

²¹³ *Ibid.*

žvalgybos priemonių panaudojimo, pareiškėjo atžvilgiu, teisėtumo ir proporcingumo. Tad EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjas V. Adomaitis turėjo galimybę pasinaudoti veiksmingomis vidaus teisinės gynybos priemonėmis bei ta galimybe pasinaudojo²¹⁴.

Vidaus teisinės gynybos priemonių klausimu įžvalgas yra pateikęs ir teisės į privatų gyvenimą apsaugos, taikant kriminalinės žvalgybos priemones, temą nagrinėjęs Lietuvos tyrėjas E. Markevičius, kuris teigė, kad „pagrindinis reikalavimas, susijęs su asmenų teisės į privatų gyvenimą apsaugos efektyvumu yra susijęs ne su procesine jos gynybos galimybe (galimybe kreiptis į teismą), o su realia galimybe apsiginti nuo neteisėtų pareigūnų veiksmų. T. y. teisė į privatų gyvenimą yra apsaugoma efektyviai tuomet, kai teisės aktų laiduojamą teisę į privatų gyvenimą iš tiesų galima įgyvendinti ir nuo privatų gyvenimą neteisėtai pažeidžiančių veiksmų yra galima apsiginti teisinėmis priemonėmis, o ne tik kreiptis į teismą.“²¹⁵ Autorės nuomone, būtent pats kriminalinės žvalgybos veikimo principas t.y. KŽĮ numatytas kriminalinės žvalgybos veiksmų sankcionavimas, nustatyti priemonių taikymo terminai dažniausiai užtikrina proporcingą žmogaus teisių suvaržymą.

Vienas iš reikšmingų EŽTT sprendimų bylose prieš Lietuvą – 2008 m. vasario 5 d. EŽTT priimtas sprendimas byloje „Ramanauskas prieš Lietuvą“. Šioje byloje pareiškėjas – buvęs prokuroras Kęstas Ramanauskas skundą grindė valstybės institucijų slaptųjų agentų sukurstymu įvykdyti korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, taip pažeidžiant jo teisę į teisingą bylos nagrinėjimą bei Konvencijos 6 ir 8 straipsniuose įtvirtintas nuostatas. Pažymėtina, kad šioje byloje pareiškėjo atžvilgiu buvo taikytas nusikalstamos veikos imitavimo modelis.²¹⁶

EŽTT pažymėjo, kad specialių tyrimo metodų panaudojimas, o ypač slaptų, savaime negali pažeisti teisės į teisingą teismą, tačiau, atsižvelgiant į kurstymo pavojų, kurį gali sukelti šie metodai, jų panaudojimą būtina riboti, nustatant aiškius kriterijus. Byloje pažymėta, kad „Policijos kurstymu laikytina, jei pareigūnai, nepaisant to, ar jie būtų saugumo pajėgų atstovai, ar asmenys, veikę pagal jų instrukcijas, neapsiribotų iš esmės pasyviu baudžiamosios veikos tyrimu, bet darytų subjektui tokią įtaką, kokia sukurstytų nusikaltimo, kuris antraip nebūtų padarytas, padarymą, kad galėtų įrodyti nusikaltimą, t.y. pateikti įrodymus ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą.“²¹⁷ Nagrinėjamoje byloje EŽTT konstatavo, kad pareiškėjo atžvilgiu taikyti pareigūnų veiksmai negalėjo būti vertinami kaip

²¹⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Adomaitis prieš Lietuvą“, *supra note*, 212.

²¹⁵ Edgaras Markevičius, „Efektyvi teisės į privatų gyvenimą apsauga taikant kriminalinės žvalgybos priemones“, *Teisės apžvalga* 23, 1 (2021): 51, <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.3>.

²¹⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Ramanauskas prieš Lietuvą“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. kovo 26 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22LIT%22\],%22appno%22:\[%2274420/01%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-172986%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22LIT%22],%22appno%22:[%2274420/01%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-172986%22]}).

²¹⁷ *Ibid.*

pasyvus nusikalstamos veiklos tyrimas, kadangi pareiškėjas anksčiau nebuvo teistas už korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, o ir nagrinėjamu atveju nebuvo duomenų, kad K. Ramanauskas iki nusikalstamos veikos imitavimo modelio pasitelkimo ketino paimti kyšį. Pažymima, kad susitikimai su pareiškėju buvo inicijuoti pareigūnų iniciatyva, taip jį skatinant paimti kyšį. Todėl EŽTT konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą.²¹⁸

Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo ir jos panaudojimo problematika taip pat atskleidžiama EŽTT 2012 metų liepos 31 dienos EŽTT sprendime „Drakšas prieš Lietuvą“. Šioje EŽTT byloje pareiškėjas Algirdas Drakšas skundė Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento, (toliau – VSD), jo atžvilgiu vykdytą slaptą telefoninių pokalbių pasiklausymą bei minėtų pokalbių paviššinimą žiniasklaidai. Minėtus veiksmus pareiškėjas vertino kaip jo teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir susirašinėjimo slaptumo pažeidimą.²¹⁹ Vertinant šios bylos kontekstą svarbu atkreipti dėmesį į Konvencijos 8 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad „kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiama jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.“²²⁰ Pastebėtina, kad byloje minimi „telefoniniai pokalbiai“ nėra tiesiogiai apibrėžti Konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje, tačiau juos apima nuostatoje apibrėžtos privataus gyvenimo ir susirašinėjimo sąvokos. Tokia pastovi praktika suformuota ankstesniais EŽTT sprendimais – *Klass and Others v. Germany*, *Amann v. Switzerland*. Tuo tarpu Konvencijos 8 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad „valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir, kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės saugos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“²²¹ Tad konvencijoje numatytos ne tik asmenų teisės, tačiau ir galimi jų apribojimai, kurie turi būti numatyti ir nacionalinėje teisėje. Teisių apribojimo atvejis nagrinėtas ir minėtoje byloje „Drakšas prieš Lietuvą“.

Pirmiausia byloje EŽTT vertino pareiškėjo telefoninių pokalbių klausymosi teisėtumą bei Konvencijoje įtvirtintos teisės apribojimo „atitikimą įstatymui“. EŽTT konstatavo, kad ši sąlyga buvo įvykdyta, kadangi apribojimas buvo reglamentuotas OVĮ. Taip pat telefoninių pokalbių pasiklausymas buvo sankcionuotas Vilniaus apygardos teismo sprendimu, kuris priimdamas sprendimą rėmėsi Generalinio prokuroro teikimu bei operatyvinio tyrimo bylos duomenimis, pagrindžiančiais A. Drakšo

²¹⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Ramanauskas prieš Lietuvą“, *supra note*, 216.

²¹⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *supra note*, 60.

²²⁰ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 63.

²²¹ *Ibid.*

dalyvavimą, vykdant strateginių medžiagų kontrabandą, kitus nusikaltimus. Todėl EŽTT vertindamas nacionalinio teismo sprendimo teisėtumą, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, pažymėjo, kad Vilniaus apygardos teismas pagrįstai sankcionavo A. Drakšo telefoninių pokalbių pasiklausymą, taip pat EŽTT sutiko su Lietuvos Respublikos Vyriausybės teiginiais, kad klausantis A. Drakšo telefoninių pokalbių buvo siekta apsaugoti valstybės saugumą ir užkirsti kelią nusikalstamų veikų darymui. Tad, EŽTT įvertinęs Konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintos teisės apribojimo būtinybę bei patvirtinęs nacionalinio teismo sankcionavimo teisėtumą, nenustatė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimo dėl VSD vykdyto slapto telefoninių pokalbių pasiklausymo.²²²

EŽTT nagrinėdamas kitą pareiškėjo skundo dalį, dėl byloje minimų telefoninių pokalbių pavišimo, išskyrė pareiškėjo pokalbius į 2003 m. lapkričio 2 d. pokalbį su J. B. ir 2003 m. spalio ir lapkričio mėnesių pokalbius su verslo partneriais ir Lietuvos Respublikos Prezidentu. Vertindamas 2003 m. lapkričio 2 d. pokalbį EŽTT nustatė Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą, šį sprendimą argumentuodavo tuo, kad nors ir minėti pokalbiai buvo išslaptinti, tačiau įrašas neturėjo būti prieinamas plačiajai visuomenei, taip pat pažymėtina, kad minėtas įrašas buvo tiriamas kaip įrodymas baudžiamojoje byloje, tad buvo pažeistas BPK 177 straipsnyje numatytas ikiteisminio tyrimo duomenų neskelbtinumas. Taip pat VSD, būdamas atsakingas už kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo metu surinktos informacijos konfidencialumą, negebėjo užtikrinti, kad pokalbis nebūtų pavišintas visuomenei, tokiais veiksmais neužtikrino tinkamos pareiškėjo teisės į privataus gyvenimo ir susirašinėjimo slaptumo gerbimą. Tuo tarpu pokalbių su Lietuvos Respublikos Prezidentu ir verslo partneriais pavišimą Konstitucinio Teismo posėdžių metu EŽTT vertino kaip teisėtą, nepažeidžiantį Konvencijos 8 straipsnio. Nors šioje dalyje pareiškėjas argumentavo, kad Konvencijos 8 straipsnis buvo pažeistas todėl, kad A. Drakšo telefoninių pokalbių su Lietuvos Respublikos Prezidentu pasiklausymas ir įrašymas pagal nacionalinę teisę buvo neteisėtas, tačiau EŽTT šį argumentą atmetė, kadangi operatyvinės priemonės buvo sankcionuotos ne Prezidento, o pareiškėjo atžvilgiu. Todėl atsitiktinio A. Drakšo pokalbio su prezidentu slapto pasiklausymas netapo neteisėtu. Taip pat EŽTT vertindamas pokalbių pavišimą Konstitucinio Teismo posėdžiuose nurodė, kad pavišimo priežastys yra pakankamai svarios, kadangi remiantis pokalbiais vėliau buvo pradėtas Respublikos Prezidento apkaltos procesas. Be to, byloje EŽTT pažymi, kad „ne tik žiniasklaida turi pareigą skleisti tokią informaciją ir idėjas – visuomenė taip pat turi teisę būti apie tai informuota. Tai dar svarbiau, kai yra įtraukti vieši asmenys, kaip kad šioje byloje – pareiškėjas, kuris buvo vienas iš Respublikos prezidento politinės partijos įkūrėjų ir Vilniaus miesto tarybos narys, bei valstybės

²²² „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *supra note*, 60.

vadovas. Tokie asmenys neišvengiamai ir sąmoningai sutinka tapti žurnalistų ir visuomenės viešo nagrinėjimo objektais.“²²³ Tad EŽTT atsižvelgdamas į prieš tai nurodytas aplinkybes ir tai, kad pokalbiai nebuvo susiję su A. Drakšo privačiu gyvenimu, konstatavo, kad Konvencijos 8 straipsnis nebuvo pažeistas.²²⁴

Taip pat pareiškėjas A. Drakšas byloje nurodė, kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis. Pareiškėjas nurodė, kad jam nebuvo suteiktos pakankamos ir veiksmingos teisinės gynybos priemonės skusti VSD inicijuotus slaptus telefoninių pokalbių pasiklausymus. Taip pat teigė, kad jo neinformavo apie Lietuvos institucijų vykdomą slaptą jo telefoninių pokalbių pasiklausymą, dėl šios priežasties jis negalėjo apskusti Vilniaus apygardos teismo nutarties, kuria pasiklausymas buvo sankcionuotas. Taip pat nurodė, kad VSD atsisakė pareiškėjui atskleisti pasiklausymo metu apie jį surinktą informaciją. EŽTT vertindamas galimą Konvencijos 13 straipsnio pažeidimą, pirmiausia pritarė nacionalinio teismo pozicijai, kad dėl slapto sekimo pobūdžio ir logikos, ne tik slaptas sekimas, tačiau ir sekimo sankcionavimas, gali būti vykdomi be sekamo asmens žinios. EŽTT pažymėjo, kad „Konvencijoje nustatyti reikalavimai, ypač susiję su numatomumu, negali būti tokie patys tuomet, kai slaptas pasiklausymas yra vykdomas baudžiamojo tyrimo tikslais, ir kai atitinkamais įstatymais siekiama nustatyti asmenų elgesio apribojimus. Numatomumo reikalavimas negali reikšti, kad asmeniui turi būti suteikiama galimybė numatyti, kada institucijos ims klausytis jo pokalbių ir pagal tai koreguoti savo elgesį.“²²⁵ Todėl šie pareiškėjo argumentai buvo atmesti. Dėl pareiškėjo A. Drakšo skundo dalies, susijusios su surinktos informacijos atskleidimu pareiškėjui, EŽTT nurodė, kad esminė atsisakymo suteikti informaciją priežastis – siekis užtikrinti veiksmingą ikiteisminį tyrimą baudžiamosiose bylose.

Atkreipdamas dėmesį į kaltinimų sunkumą minėtose bylose, EŽTT padarė išvadą, kad VSD, neatskleisdamas informacijos pareiškėjui, nepažeidė Konvencijos 13 straipsnyje garantuojamos pareiškėjo teisės. EŽTT atkreipė dėmesį, kad byloje nagrinėjamų įvykių metu galiojusiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose nebuvo numatyta galimybė ištirti taikytų kriminalinės žvalgybos veiksmų teisėtumą, todėl nebuvo užtikrinta pakankama apsauga nuo valstybės institucijų piktnaudžiavimo. Nors OVĮ buvo numatyta teorinė galimybė apskusti subjektų veiksmus, tačiau pareiškėjo A. Drakšo bandymai teikti skundus prokuratūrai, VSD bei nacionaliniams teismams dėl jo pokalbių paviėšinimo buvo nerezultatyvūs. Taigi, atsižvelgdamas į tai, EŽTT padarė išvadą, kad Lietuvoje nebuvo nė vienos institucijos, kuri galėjo veiksmingai kontroliuoti bei prižiūrėti kriminalinės žvalgybos veiksmų

²²³ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 63.

²²⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *supra note*, 60.

²²⁵ *Ibid.*

taikymą, todėl šiose bylos dalyje EŽTT priėmė sprendimą, kad buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis.²²⁶

Mokslininko G. Godos nuomone po šio EŽTT sprendimo nacionalinėje teisėje neatsirado esminių pokyčių, kadangi nors vietoj OVĮ šiuo metu yra taikomas Kriminalinės žvalgybos įstatymas, tačiau byloje „Drakšas prieš Lietuvą“ nustatyti teisinio reguliavimo trūkumai iki šiol nėra pašalinti. Tad nėra įgyvendinti kokybiški teisinio reguliavimo pokyčiai, kuriantys aiškia taikytų priemonių apskundimo tvarką.²²⁷ Šiai nuomonei pritaria ir A. Gutasas pabrėždamas, kad „Kriminalinės žvalgybos įstatyme turi būti kuo išsamiau apibrėžti kriminalinės žvalgybos tarnybų įgaliojimai ir teisės bei sekimo priemonės, kurias tokios tarnybos gali naudoti. Turi būti aiškiai išskirta pagrindinių teisių apsauga, užtikrinant žmogaus privatumo ir duomenų apsaugą renkant, saugant, platinant duomenis ir su jais susipažįstant.“²²⁸ Tad mokslininkų nuomone KŽĮ trūkumai žmogaus teisių apsaugos srityje egzistuoja ir šiuo metu galiojančiame KŽĮ.

Išnagrinėjus EŽTT praktiką pastebėtina, kad kriminalinę žvalgybą vykdančios institucijos reikšmingai prisideda prie nacionalinio saugumo užtikrinimo, tačiau norėdamos tai įgyvendinti itin dažnai turi dirbti slapta. Vis dėlto, remiantis tarptautine teise ir įgyvendinant Konvencijoje numatytus kriterijus, kriminalinės žvalgybos tarnybų įgaliojimai ir teisės privalo būti aiškiai apibrėžti, be kita ko, privalo būti nustatytos ir efektyviai veikiančios apsaugos priemonės nuo savavališkų veiksmų bei piktnaudžiavimo dirbant slapta. Remiantis EŽTT praktika nacionalinės teisinės sistemos privalo būti prieinamos bei nuoseklios, o kriminalinę žvalgybą reglamentuojančiuose teisės aktuose, kuo išsamiau apibrėžti tarnybų įgaliojimai ir teisės bei kriminalinės žvalgybos priemonės, kurias tokios tarnybos gali naudoti. Be abejonės, taip pat privalo būti išskirta – pagrindinių teisių apsauga, užtikrinanti žmogaus privatumo ir duomenų apsaugą renkant, saugant, platinant duomenis. Be to, tarnyboms, taikančioms KŽĮ numatytus informacijos rinkimo būdus, nuolat keliama vis aukštesni standartai, suformuluoti EŽTT ir LAT jurisprudencija, kuriais remiantis būtina konkretizuoti slaptų priemonių panaudojimo būdus, jų apimtį bei ribas. Todėl leidimas atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus turi būti tikslus ir aiškus, kad būtų užtikrintas jų teisėtumas ir pagrįstumas.

Apibendrinant galima teigti, kad EŽTT sprendamas su kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimu susijusias bylas, yra linkęs plėtoti nusistovėjusią praktiką. Pastebėtina, kad pareiškėjai, teikdami skundus prieš Lietuvą, vienu didžiausiu Lietuvos teisinės sistemos trūkumu įvardija

²²⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą“, *supra note*, 60.

²²⁷ Gintaras Goda, „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“, *Teisė* 98 (2016): 27, <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9967>.

²²⁸ Gutasas, *supra note*, 52: 23-24.

efektingos teisminės kontrolės Lietuvoje nebuvimą bei galimybių kreiptis į valstybės institucijas ir gauti informaciją apie jų atžvilgiu taikytas kriminalinės žvalgybos priemones nebuvimą.

IŠVADOS

1. Kriminalinė žvalgyba yra efektyvi ir reikšminga priemonė – renkant, fiksuojant, vertinant ir panaudojant informaciją, reikšmingą nusikalstamų veikų atskleidimui ir tyrimui. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme, lyginant su anksčiau galiojusiu teisiniu reglamentavimu, daugiau dėmesio skiriama žmogaus teisių apsaugai, kuri turi išskirtinę reikšmę, atsižvelgiant į tai, kad vykdant kriminalinę žvalgybą susiduriama su žmogaus teisių apribojimais, kurie vertinant pagal tarptautinius žmogaus teisių standartus, gali būti pasitelkiami tik išimtinai. Kriminalinės žvalgybos metu gauti duomenys gali būti panaudojami baudžiamajame procese, tačiau svarbu vertinti ne tik šios informacijos patikimumą, tačiau ir teisėtumą – faktinį ir teisinį pagrindus. Tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos metu gaunama atsitiktinė informacija, jei ji atitinka Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme nuostatose numatytus pagrindus atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus, gali būti panaudojama baudžiamajame procese ir teisme pripažinta įrodymais.

2. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad korupcija yra daugialypis reiškiny, reikalaujantis nuoseklios analizės, siekiant atskleisti visus jos aspektus. Korupcijos reiškinį tyrę Lietuvos ir užsienio mokslininkai skirtingai klasifikuoja, apibrėžia korupcijos rūšis, formas ir bruožus. Korupcijos formos ir bruožai išskiriami pagal skirtingus kriterijus – pasireiškimo sritį, kiekybinius, hierarchinius, laiko. Atlikta statistinių duomenų analizė parodė, kad nuo 2022 metų Lietuvoje registruojama vis mažiau korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų. Vienų efektyviausių priemonių, atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas – kriminalinės žvalgybos tyrimai, kurių pagrindu atskleidžiama didžioji dalis minėtų nusikalstamų veikų. Kriminalinės žvalgybos svarbą, atliekant šiuos tyrimus, grindžia tobulėjančios korupcijos schemos, kurių atkleisti kitomis priemonėmis nėra galimybės. Prie mažėjančios korupcijos statistikos prisideda ir 2022 metais įsigaliojęs Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. Vis dėlto, atsižvelgiant į šių nusikalstamų veikų latentiskumą didelė dalis korupcinių nusikalstamų veikų lieka neatskleistos.

3. Teismų praktikos analizė parodė, kad tada, kai korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos atskleidžiamos atliekant kriminalinės žvalgybos tyrimą visais atvejais buvo pasitelkiamas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka. Ne retai kartu su techninių priemonių panaudojimu specialia tvarka sankcionuojamas ir slaptas sekimas. Tik pavieniais atvejais pasitelkiami kiti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai, pavyzdžiui, nusikalstamos veikos imitavimas. Dažniausiai kriminalinė žvalgyba pasitelkiama atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 225 straipsnyje (*Kyšininkavimas*). 2020-2025 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nepasitaikė atvejų, kuomet kriminalinė

žvalgyba pasitelkiama atskleidžiant nusikalstamas veikas, numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228¹ straipsnyje (*Neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas*).

4. Atlikta teismų praktikos analizė parodė, kad dažniausiai kasaciniuose skunduose atkreipiamas dėmesys į kriminalinės žvalgybos teisinį ir faktinį pagrindus, priemonių taikymo trukmę, proporcingumą bei duomenų pripažinimą įrodymais ir panaudojimą kitose baudžiamosiose bylose. Pažymėtina, kad kriminalinės žvalgybos metu gautais duomenimis teismuose remiamasi įrodinėjant asmens kaltę, tačiau tokių duomenų pripažinimui įrodymais keliami didesni teisėtumo užtikrinimo reikalavimai. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje, bylose prieš Lietuvą, pareiškėjų skundai susiję veiksmingos teisinės gynybos priemonių nebuvimu ir teisės į privatų gyvenimą pažeidimais. Laikytina, kad žmogaus teisių apribojimai, vykdant kriminalinę žvalgybą, galimi tais atvejais, kai nusikalstama veika asmuo kelia grėsmę visuomenei, valstybės saugumui, mažina visuomenės pasitikėjimą valstybės tarnyba. Sprendimuose vienu iš pagrindinių teisėtos kriminalinės žvalgybos kriterijų laikomas nacionalinių teisės aktų atitiktis Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintoms normoms.

Ginamasis teiginys – „Techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka yra dažniausia ir viena efektyviausių kriminalinės žvalgybos priemonių atskleidžiant korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas“ pasitvirtino.

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į vis tobulėjančias korupcijos schemas ir technologinę pažangą siūlytina plėsti kriminalinės žvalgybos priemonių taikymą, pasitelkiant dirbtinį intelektą, kuris galėtų būti naudingas duomenų stebėsenai ir analizei. Siekiant įgyvendinti šį siūlymą būtinas naujas teisinis reglamentavimas, apimantis dirbtinio intelekto panaudojimo ribas, žmogaus teisių apsaugą, siekiant užtikrinti Europos Sąjungos dirbtinio intelekto akte įtvirtintus kriterijus.

2. Atkreipiant dėmesį į mažėjančius registruotų korupcijos atvejų rodiklius ir korupcijos latentiskumą, siūlytina atlikti tyrimą, siekiant nustatyti ar esama korupcijos prevencijos sistema t.y. šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, yra efektyvi.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. LRS. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
2. „Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsnio 2 dalies c punktu“. LRS. Žiūrėta 2025 m. sausio 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243377?jfwid=rivwzvpvg>.
3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 9 d. <https://www.infolex.lt/ta/66150>.
4. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://www.infolex.lt/ta/10708>.
5. „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 28 d. <https://www.infolex.lt/ta/120429>.
6. „Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo Nr. IX-904 pakeitimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 5 d. <https://www.infolex.lt/ta/703758>.
7. „Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d. <https://www.infolex.lt/ta/160534:ver19>.
8. „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“. Valstybės žinios, 1997-06-06, Nr. 50-1190. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 17 d. <https://www.infolex.lt/ta/45072:ver1>.
9. „Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas“. Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2633. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d. <https://www.infolex.lt/ta/36262>.
10. „Lietuvos Respublikos policijos įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta 2024 m. gruodžio 16 d., <https://www.infolex.lt/ta/22750:ver1>.
11. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 11 d. <https://www.infolex.lt/ta/4699#X9f1f30cb096141d5b82d8e29e0c6eb8a>.
12. „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo Nr. VIII-1649 pakeitimo įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 28 d. <https://www.infolex.lt/ta/442525>.

13. „Aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo projekto ir su šiuo įstatymu susijusių kitų įstatymų pakeitimo projektu““. LRS. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.420722?jfwid=-opv98s3w3>.
14. „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 17 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.35515?jfwid=2r1m4yi6>.
15. „Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo įsigaliojimo““. LRS. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1563?jfwid=2r1m4yi6>.
16. „Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. I-383 „Dėl Rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese patvirtinimo““. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 10 d. <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=7&item=doc&AktoId=163040>.
17. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198-1 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai““. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://www.infolex.lt/ta/65591?ref=1>.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Adomaitis prieš Lietuvą““. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 9 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-218862%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-218862%22]}).
2. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiyev v. Bulgaria““. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 11 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-81323%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-81323%22]})
3. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Drakšas prieš Lietuvą““. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22LIT%22\],%22appno%22:\[%2236662/04%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-172593%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22LIT%22],%22appno%22:[%2236662/04%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-172593%22]}).

4. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Kvasnica v. Slovakia““. HUDOC. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-92879>.
5. „Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje „Ramanauskas prieš Lietuvą““. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. kovo 26 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22LIT%22\],%22appno%22:\[%2274420/01%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-172986%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22LIT%22],%22appno%22:[%2274420/01%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-172986%22]}).
6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d. <https://www.infolex.lt/tp/812938>.
7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://www.infolex.lt/tp/1056404>.
8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-414-303/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 30 d. https://www.infolex.lt/tp/1163573#B_0.
9. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-697/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 28 d. https://www.infolex.lt/tp/1302310#B_0.
10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-85-696/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://www.infolex.lt/tp/1218891>.
11. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221-942/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d. <https://www.infolex.lt/tp/1940003>.
12. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-689/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 11 d. <https://www.infolex.lt/tp/1934697>.
13. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. vasario 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-23-1073/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/1822103>.

14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-1073/2020“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 30 d.
<https://www.infolex.lt/tp/1905135>.
15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-208-1073/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2042500>.
16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-689/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.
<https://www.infolex.lt/tp/1971211>.
17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-96-788/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.
<https://www.infolex.lt/tp/1999580>.
18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. lapkričio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-165-648/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2038424>.
19. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2021 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-175-942/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 30 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2030374>.
20. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-94-788/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2075168>.
21. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 19 d.
<https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2077726&cid=80644>.
22. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-511/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 13 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2119611>.
23. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-303/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2093276>.

24. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195-976/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 16 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2092579>.
25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-215-942/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2120295>.
26. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 11 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2170753>.
27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-719/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 7 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2174959>.
28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2206736>.
29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-495/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 16 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2206453>.
30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-976/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 16 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2156147>.
31. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-115-387/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 22 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2157596>.
32. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-976/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 22 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2145274>.
33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-38-1073/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 16 d.
<https://www.infolex.lt/tp/2173033>.

34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2023 m. gegužės 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-122-697/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 14 d. <https://www.infolex.lt/tp/2166555>.
35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-83-719/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 19 d. https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2240876&cid=87313;#B_0.
36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-387/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://www.infolex.lt/tp/2279872>.
37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. vasario 2 d. https://www.infolex.lt/tp/2274731#B_0.
38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-74-594/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 19 d. https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2226951&cid=88182;#B_0.
39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. vasario 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-628/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. sausio 19 d. <https://www.infolex.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2229263&cid=88212>.
40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-654/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 30 d. <https://www.infolex.lt/tp/2232571>.
41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2024 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-18-976/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d. <https://www.infolex.lt/tp/2244595>.
42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. https://www.infolex.lt/tp/2295733#B_0.
43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-697/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 10 d. <https://www.infolex.lt/tp/2309044>.

44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.infolex.lt/tp/2305521>.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2025 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-594/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.infolex.lt/tp/2300671>.

MOKSLINIAI ŠALTINIAI

1. Ambrazevičiūtė, Kristina, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, ir Petras Ragauskas. *Korupcija privačiame sektoriuje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2021. <https://vb.lcss.lt/object/elaba:88002433/>.
2. Ancelis, Petras. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/07c0c5aa-9ba5-40a5-b2d0-5a69f4a75375>.
3. Ancelis, Petras. „Įrodinėjimo tikslas, dalykas ir priemonės“. Iš *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*, Vidmantas Egidijus Kurapka, Snieguolė Matulienė, Artūras Panomariovas, Raimundas Jurka, Alvydas Barkauskas, Rima Ažubalytė, Petras Ancelis, Egidijus Losis, Linas Belevičius, Marina Gušauskienė, Eglė Latauskienė, Jolanta Zajančkauskienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. <https://www.lituanistika.lt/content/92766>.
4. Anderson, James, Joel Hellman, Geraint Paul Jones, Bill Moore, Helga W. Muller, Sanjay Pradhan, Randi Susan Ryterman, ir M. Helen Sutch. *Anticorruption in Transition: A Contribution to the Policy Debate*. Washington: World Bank, 2000. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/825161468029662026/Anticorruption-in-transition-a-contribution-to-the-policy-debate>.
5. Bučiūnas, Gediminas. „Slaptas sekimas - tinkamos pusiausvyros paieška tarp visuomenės teisės būti saugia ir asmens teisės į privatumą“. Doktoro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, Mykolo Romerio universitetas, 2014. <https://hdl.handle.net/20.500.12259/124493>.

6. Burda, Ryšardas. „Korupcija privačiame sektoriuje: apibrėžties ir teisinio reguliavimo galimybės“. *Verslo ir teisės aktualijos* 7, 1 (2012): 201-220. <https://doi.org/10.5200/1822-9530.2012.12>.
7. Gavelis, Vytautas. „Korupcijos klasifikacija ekonominių santykių kontekste“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 17, 1 (2010): 51-56. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6167377/>.
8. Goda, Gintaras. „Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo“. *Teisė* 98 (2016): 27-40. <https://doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9967>.
9. Goda, Gintaras. *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese*. Vilnius: Registrų centras, 2014.
10. Grosse, Tomasz Grzegorz. *Działania anty-korupcyjne w państwach członkowskich OECD*. Florencja, 2000. <https://www.batory.org.pl/ftp/program/przeciw-korupcji/pk0001.pdf>.
11. Gutauskas, Aurelijus. „Kriminalinė žvalgyba ir privatus žmogaus gyvenimas“. *Teisė* 113 (2019): 8-26. <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.113.1>.
12. Gutauskas, Aurelijus. „Kriminalinės žvalgybos įstatyme įtvirtintų priemonių taikymas ir žmogaus teisių apsauga šiuolaikiniame moderniaame gyvenime“. *Vilnius University Open Series* (2022): 53-71. <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.4>.
13. Gutauskas, Aurelijus. „Privataus asmens gyvenimo apsaugos standartai vykdant kriminalinės žvalgybos tyrimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje“. *Jurisprudencija* 31, 2 (2024): 339-355. <https://doi.org/10.13165/JUR-24-31-2-08>.
14. Heidenheimer, Arnold J. *Political Corruption: Readings in Comparative Analysis*. New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1978. <https://dokumen.pub/political-corruption-readings-in-comparative-analysis-2nbsped-0878556362-9780878556366.html>.
15. Jurka, Raimundas. „Slaptųjų tyrimo veiksmų procesinės formos darnos aspektai“. *Teisės apžvalga*, 14, 2 (2016): 267-280. <https://www.vdu.lt/cris/entities/publication/dec909cf-7116-4f62-b412-fb78751b2e73>.
16. Klitgaard, Robert. „International Cooperation Against Corruption“. *Finance & Development* 35 (1998): 3-6. <https://www.imf.org/external/Pubs/FT/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf>.
17. Lankauskas, Mindaugas, Matas Mulevičius, ir Salomėja Zaksaitė. *Teisės į privatumą, minties, sąžinės, religijos laisvę ir saviraišką užtikrinimo problemos*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2013. https://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Teises_i_privatuma_uztikrinimo_problemos.pdf.

18. Markevičius, Edgaras. „Efektyvi teisės į privatų gyvenimą apsauga taikant kriminalinės žvalgybos priemonės“. *Teisės apžvalga* 23, 1 (2021): 46-63. <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.3>.
19. Merkevičius, Remigijus. „Baudžiamajame procese „atsitiktinai“ gautos faktinės informacijos panaudojimas kitame baudžiamajame procese“. Iš *Lietuvos Respublikos Baudžiamajam kodeksui - 10 metų*, Gintaras Švedas, 395-458. Vilnius: Registrų centras, 2011.
20. Mickevičiūtė, Laura. „Prekybos poveikiu kriminalizavimas Lietuvoje“. *Teisė* 107 (2018): 129-141. <https://doi.org/10.15388/Teise.2018.107.11827>.
21. Nye, J. S. „Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis“. *The American Political Science Review* 61, 2 (1967): 417-427. <https://doi.org/10.2307/1953254>.
22. Novikovas, Andrejus. „Esminiai Korupcijos prevencijos įstatymo pakeitimai ir teisinio reguliavimo naujovės“. *Lietuvos teisė 2021: esminiai pokyčiai* (2021): 70-80. <https://doi.org/10.13165/LT-21-01-07>.
23. „OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing“. *TNTD/SPMU Publication Series* 13 (2017): 4-94. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/3/327476.pdf>.
24. Pakštaitis, Laurynas. „Nusikalstamą veiklą imituojančio elgesio modelio taikymas tiriant kyšininkavimo nusikaltimus“. *Jurisprudencija: mokslo darbai* 23, 15 (2001): 83-97. <https://repository.mruni.eu/handle/007/14158>.
25. Palidauskaitė, Jolanta. „Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje“. *Viešoji politika ir administravimas* 13 (2005): 25-38. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/eb7fd375-c8bc-41b4-a868-a5a333e58b0d>.
26. Panomariovas, Artūras, ir Tomas Rudzakis. „Kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problemos“. *Teisės problemos* 98, 2 (2019): 97-107. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=880035>.
27. Petrošius, Darius. „Operatyvinės veiklos įstatymo raida žmogaus teisių apsaugos kontekste“. *Jurisprudencija* 63, 55 (2004): 126-38. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3146>.
28. Pope, Jeremy. *Confronting Corruption: The Elements of a National Integrity System. TI Source Book* 2000. Berlin: Transparency International, 2000. <https://bsahely.com/2016/10/04/confronting-corruption-the-elements-of-a-national-integrity-system-the-ti-source-book-2000-by-jeremy-pope/>.

29. Potparič, Damjan. „The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study“. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 4 (2014): 347-360. https://www.policija.si/images/stories/Publications/JCIC/PDF/2014/04/JCIC2014-04_DamjanPotparic_TheEffectivenessOfCriminalIntelligenceManagement.pdf.
30. Pruskus, Valdas. „Korupcija švietime: atsiradimo priežastys ir raiškos formos“. *Santalka: Filologija, Edukologija* 15, 2 (2007): 63-64. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=97960>.
31. Raudonienė, Aida. „Korupcijos kategorijų analizė“. *Jurisprudencija* 41, 33 (2003): 81-90. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3426>.
32. Raudonienė, Aida. „Modernėjanti klasikinio korupcijos apibrėžimo Lietuvoje kaita“. *Jurisprudencija* 32, 24 (2002): 114-121. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3542>.
33. Rudzkis, Tomas, ir Artūras Panomariovas. „Baudžiamojo proceso ir operatyvinės veiklos sąveika“. *Jurisprudencija: mokslo darbai* 17, 9 (2000): 117-125. <https://repository.mruni.eu/handle/007/14248>.
34. Semchuk, Zhanna, Iryna Zharovskaya, ir Olga Merdova. „Corruption As A Negative Social Phenomenon Hindering The Economic Development Of The State“. *Baltic Journal of Economic Studies* 4, 4 (2018): 295-300. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-4-295-300>.
35. Šatienė, Gintarė. „Kriminalistinio korupcijos apibūdinimo ypatumai“. *Jurisprudencija* 65, 57 (2005): 113-121. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3118>.
36. Šimkus, Kęstutis. „Nusikalstamos veikos imitacijos modelio ir slaptosios operacijos vieta operatyvinėje veikloje“. *Jurisprudencija* 42, 34 (2003): 57-67. <https://www.lituanistika.lt/content/36193>.
37. Šimkus, Kęstutis, ir Petras Tarasevičius. „Operatyvinės veiklos teorinis identitetas“. *Jurisprudencija* 27, 19 (2002): 100-107. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3622>.
38. Tarasevičius, Petras. „Kai kurių Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatyme įtvirtintų sąvokų interpretavimo problemos“. *Jurisprudencija* 92, 2 (2007): 18-27. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2758>.

39. Tarasevičius, Petras. „Kriminalinės žvalgybos informacijos samprata bei jos interpretavimo problemos“. *Teisės problemos* 2, 96 (2018): 59–78. https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Tarasevicius-2018_2-96.pdf.
40. Tarasevičius, Petras. „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis“. *Jurisprudencija* 49, 41 (2003): 65-75. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3305>.
41. Tarasevičius, Petras. „Techninių priemonių naudojimo kriminalinėje žvalgyboje teisėtumo problemos“. *Teisė* 105 (2017): 84-99. <https://doi.org/10.15388/Teise.2017.105.11114>.
42. Tarasevičius, Petras. „Teisės saugos institucijų užduotis kriminalinėje žvalgyboje“. *Teisės problemos* 91, 1 (2016): 81–114. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=479604>.
43. Urbonas, Raimundas. „Corruption in Lithuania“. *Connections. The Quarterly Journal* 9, 1 (2009): 67–92. <https://www.lituanistika.lt/content/71678>.
44. Vaitiekus, Severinas. *Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga*. Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius, 2002.
45. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentų mokslinė draugija. *Teisės mokslo pavasaris*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2018. <https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2018/09/TM-pavasaris-2018-elektroninis-PDF.pdf>.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Abramavičius, Armanas, Marius Aidukas, Rita Aliukonienė, Agnė Baranskaitė, Anna Drakšienė, Andžej Čaikovski, Oleg Fedosiuk, Laima Garnelienė, Girius Ivoška, Vytas Milius, Pranas Kuconis, Jonas Prapiestis, Edvardas Sinkevičius, Dainius Stasiulis, ir Gintaras Švedas. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
2. Ancelis, Petras, Gediminas Aleksonis, Gediminas Bučiūnas, Janina Juškevičiūtė, Marijus Šalčius, Rolandas Šlepetys, ir Mindaugas Šukys. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/a2ce41b6-b740-4b2b-834d-2ffde0f687a2/content>.
3. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, Marijus Šalčius, ir Jolanta Zajančauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė: metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014. <https://repository.mruni.eu/handle/007/16951>.

4. Gruodytė, Edita, Olegas Fedosiukas, Aurelijus Gutauskas, Albertas Milinis, Gediminas Bučiūnas, Marijus Šalčius, Neringa Palionienė, Marius Kuzminovas, Simona Žižienė, Inesa Gulbinienė, Olegas Šibkovas, ir Daiva Bereikienė. *Lietuvos baudžiamoji teisė: specialioji dalis. Antroji knyga: vadovėlis*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2022. <https://doi.org/10.7220/9786094675058>.
5. Justickis, Viktoras. *Kriminologija. 1*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2001.
6. Kurapka, Vidmantas Egidijus, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Ryšardas Burda, Redas Davidonis, Edgaras Dereškevičius, Janina Juškevičiūtė, Rolandas Krikščiūnas, Lina Novikovienė, Eglė Latauskienė, ir Egidijus Radzevičius. *Kriminalistika. Taktika ir metodika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/e00c162c-8f82-41d5-8ffa-4f3a67742a39>.
7. Vaitkevičiūtė, Valerija. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius, 1999.

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“. EKALBA. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 27 d. <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/korupcija?paieska=korupcija&i=c2f5f417-245d-42c0-bdc4-87bf26dd0e81>.
2. „Korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos | STT“. STT. Žiūrėta 2025 m. sausio 4 d. <https://www.stt.lt/pateikti-pranesima-apie-korupcija/kitiems-asmenims/korupcinio-pobudzio-nusikalstamos-veikos/7429>.
3. „Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita“. PROKURATUROS. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 9 d. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.
4. „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos veiklos ataskaita“. STT. Žiūrėta 2025 m. sausio 21 d. https://www.stt.lt/data/public/uploads/2024/04/stt_veiklos_ataskaita_2023.pdf.
5. „Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos veiklos ataskaita“. STT. Žiūrėta 2025 m. sausio 21 d. https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/04/stt-veiklos-ataskaita-2020_210x297-mm_web.pdf?.
6. Liutkevičius, Stanislovas. „Operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo santykis: teoriniai ir praktiniai aspektai“. LRS. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d. <https://www.lrs.lt/docs2/AKQVWLLA.DOC>.

7. Mecelytė, Deimantė. „Baudžiamosios Atsakomybės Už Kyšininkavimą Ypatumai“. TEISEPRO. Žiūrėta 2025 m. vasario 2 d. <https://www.teise.pro/index.php/2021/10/06/d-mecelyte-baudziamosios-atsakomybes-uz-kyšininkavima-ypatumai/>.
8. Mindaugas Maksimaitis. „Dvylikos lentelių įstatymai“. VLE. Žiūrėta 2025 m. sausio 27 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/dvylikos-lenteliu-istatymai/>.
9. Mindaugas Maksimaitis. „Hamurapio įstatymas“. VLE. Žiūrėta 2025 m. sausio 27 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/hamurapio-istatymas/>.
10. Mindaugas Maksimaitis. „Justiniano kodifikacija“. VLE. Žiūrėta 2025 m. sausio 27 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/justiniano-kodifikacija/>.
11. „Napoleono kodeksas“. VLE. Žiūrėta 2025 m. sausio 27 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/napoleono-kodeksas/>.
12. „Policing in London | The Proceedings of the Old Bailey“. OLDBAILEY. Žiūrėta 2025 m. sausio 27 d. <https://www.oldbaileyonline.org/about/policing>.
13. „Rodikliai | Informatikos ir ryšių departamentas“. IRD. Žiūrėta 2025 m. sausio 18 d. <https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeniu-rinkiniai/family.NU?DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&SAV%5B%5D=LR&cols=DT>.
14. Sakalauskas, Gintautas. „Kriminologijos paskaitos“. SLIDEPLAYER. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 27 d. <https://slideplayer.lt/slide/17866857/>.
15. „Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas“. BIBLIJA. Žiūrėta 2024 m. spalio 9 d. https://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_I%C5%A1_23.
16. Volanas, Andrius. „Apie politinę arba pilietinę laisvę – knygelė, kurią tikrai verta perskaityti“. REF. Žiūrėta 2024 m. spalio 9 d. https://ref.lt/images/Leidiniai/Volanus/Andrius_Volanas_Apie_politin_arba_pilietin_laisvL_D3900.pdf.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Šio magistro baigiamojo darbo tema – „Kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir jų taikymo ypatumai korupcinių veikų tyrime“. Darbu siekiama įvertinti kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų taikymo galimybes korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrime. Teisėsauga kiekvienoje šalyje susiduria su korupcinio pobūdžio nusikalstamomis veikomis. Šis reiškinys – viena pavojingiausių socialinių problemų, kelianti grėsmę valstybės ir visuomenės saugumui, institucijų efektyvumui ir pasitikėjimui teisine sistema. Todėl būtina ieškoti sprendimų kaip užkardyti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas bei pašalinti korupcijos atsiradimo priežastis. Kriminalinė žvalgyba yra viena svarbiausių teisėsaugos priemonių kovojant su korupcija, tačiau ji veiksminga tik tuomet, kai pasitelkiama tinkama kriminalinės žvalgybos veiksmų taktika bei užtikrinamas teisėtumo kriterijus.

Šio tyrimo objektas – kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir jų taikymo ypatumai korupcinių veikų tyrime. Darbą sudaro trys skyriai, suskirstyti į poskyrius. Pirmame skyriuje analizuojama kriminalinė žvalgybos raida, informacijos rinkimo būdai, bei jais gautos informacijos panaudojimas baudžiamajame procese. Antrame skyriuje analizuojama korupcijos samprata, jos rūšys, formos ir pagrindiniai bruožai ir nusikalstamos veikos. Trečiame skyriuje analizuojama nacionalinių ir tarptautinių teismų praktika bylose dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų, kurias tiriant pasitelktos kriminalinės žvalgybos priemonės. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai. Darbe iškelti keturi uždaviniai, atskleidžiantys tyrimo temą. Pirmuoju uždaviniu siekta atskleisti kriminalinės žvalgybos sampratą, informacijos rinkimo būdus ir jais gautų duomenų panaudojimo baudžiamajame procese problematiką. Nagrinėta mokslinė ir teisinė literatūra, apibrėžti informacijos rinkimo būdai, atskleista kriminalinės žvalgybos teisinio ir faktinio pagrindų svarba bei duomenų pripažinimo įrodymais galimybės. Antruoju uždaviniu siekta išanalizuoti korupcijos sampratą, bruožus ir atskiras korupcinio pobūdžio veikas. Analizuota literatūra atskleidė korupcijos kaip reiškinio įvairiapusiškumą ir korupcinių nusikalstamų veikų latentiskumą. Trečiuoju uždaviniu siekta identifikuoti efektyviausius kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdus, tiriant korupcines veikas. Nagrinėta teismų praktika, kuria remiantis identifikuotos efektyviausios kriminalinės žvalgybos priemonės. Ketvirtasis uždavinys skirtas kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų panaudojimo problematikai, tiriant korupcines veikas. Analizuota teismų praktika, kuria remiantis atskleisti dažniausi galimi kriminalinės žvalgybos taikymo trūkumai.

Naudoti tyrimo metodai: dokumentų ir teisės aktų analizė, mokslinės literatūros analizė, lyginamoji analizė, statistinių duomenų analizė, teismų praktikos analizė, sisteminė analizė.

SUMMARY

The topic of this Master's thesis is "Methods of Criminal Intelligence Collection and Their Application in the Investigation of Corruption-Related Offenses". The objective of the thesis is to assess the applicability of criminal intelligence collection methods in investigating crimes of a corrupt nature. Law enforcement agencies in every country face the challenge of dealing with corruption-related offenses. This phenomenon ranks among the most dangerous social problems, posing a serious threat to the security of both the state and society, to institutional efficiency, and to public confidence in the country's legal system. For these reasons, it is essential to seek solutions for preventing corruption crimes and eliminating the conditions that enable corruption to arise. Criminal intelligence is one of the most important tools available to law enforcement in combating corruption. However, it is only effective when proper tactics are employed and legal requirements are upheld.

The object of this research is the criminal intelligence collection methods and the specifics of their application in corruption investigations. The thesis is divided into three chapters, each with its own subsections. The thesis concludes with findings and recommendations. Four main research objectives were formulated to guide the study. The first objective is to define the concept of criminal intelligence, to outline the methods of collecting information, and to examine the challenges of using such information in criminal proceedings. Academic and legal literature was reviewed, the methods of information collection were defined, the importance of both legal and factual foundations of criminal intelligence was emphasized, and the possibilities for recognizing such data as evidence were analyzed. The second objective is to analyze the concept, characteristics, and specific types of corruption offenses. The literature review revealed the complex nature of corruption and the latent nature of many corruption-related crimes. The third objective is to identify the most effective criminal intelligence collection methods in the investigation of corruption offenses. This was achieved through the analysis of court practice, which helped determine the most effective intelligence-gathering tools. The fourth objective addresses the challenges in applying criminal intelligence collection methods during corruption investigations. An analysis of court rulings revealed the most common shortcomings in the application of criminal intelligence.

The research methods used in the study include the analysis of documents and legal acts, academic literature review, comparative analysis, statistical data analysis, court practice analysis, and systemic analysis.